

Rapport
2019:7

Lange spor i velferdsforskningen

En analyse av Forskningsrådets programmer for
velferd og arbeidsliv fra 2000-2014

Espen Solberg, Vera Schwach, Dag Aksnes og Pål Børing

NIFU

Rapport
2019:7

Lange spor i velferdsforskningen

En analyse av Forskningsrådets programmer for velferd og arbeidsliv fra 2000-2014

Espen Solberg, Vera Schwach, Dag Aksnes og Pål Børing

Rapport	2019:7
Utgitt av Adresse	Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) Postboks 2815 Tøyen, 0608 Oslo. Besøksadresse: Økernveien 9, 0653 Oslo.
Prosjektnr.	20977
Oppdragsgiver Adresse	Norges forskningsråd Postadresse; postboks 564, 1327 Lysaker, Norge Besøksadresse: Drammensveien 288, 0283 Oslo
Fotomontasje	Adobe Stock
ISBN	978-82-327-0398-2
ISSN	1892-2597 (online)

Copyright NIFU: CC BY

www.nifu.no

Forord

Denne rapporten presenterer resultatene av et prosjekt som NIFU har utført på oppdrag av Norges forskningsråd. Oppdraget var å undersøke effekter av Forskningsrådets satsing på velferds- og arbeidslivsforskning i årene 2000 til 2014. Arbeidet skriver seg inn i en serie av liknende effektstudier som NIFU har gjort på andre områder. Resultatene av denne studien skal danne grunnlag for Forskningsrådets videre prioritering av forskning på velferds- og arbeidslivsfeltet. Undersøkelsen skal også bidra til metodeutvikling og kunnskap som kan overføres til andre satsinger i Forskningsrådet.

Vera Schwach har hatt hovedansvar for dokumentanalyse og intervjuer, skrevet kapittel 3 og bidratt til øvrige deler av rapporten. Pål Børing har hatt ansvar for karriereanalysen beskrevet i kapittel 5. Dag Aksnes har gjennomført den bibliometriske analysen beskrevet i kapittel 6. Espen Solberg har vært prosjektleder, redigert rapporten og hatt hovedansvar for kapittel 2, 4 og 7.

I tillegg har Silje M. Tellmann og Magnus Gulbrandsen, begge fra NIFU/UiO, gitt verdifulle innspill og bidrag. Mona Østby ved NIFU har bidratt med data og informasjon fra FoU-statistikkens kartlegging av velferdsforskning.

Vi takker alle informanter som har bidratt i intervjuer og til alle som deltok på et dialogmøte underveis i arbeidet. Ikke minst må vi takke Norges forskningsråd for å ha initiert og finansiert prosjektet, og for et meget godt samarbeid underveis.

Vi håper at rapporten blir nyttig både for Forskningsrådet og andre brukere på feltet.

Oslo, 25. juni 2019

Sveinung Skule
direktør

Siri Brorstad Borlaug
ass. forskningsleder

Innhold

Sammendrag	8
1 Innledning.....	13
1.1 Studiens formål.....	13
1.2 Hva er velferdsforskning?	13
1.3 Forskningsrådets rolle.....	15
1.4 Evalueringer av velferdsforskning	15
1.5 Hvordan måle effekter av forskning?	17
1.6 Hovedutfordringer ved måling av resultater og effekter.....	17
1.7 Hypoteser og problemstillinger.....	18
2 Overblikk over norsk velferdsforskning	20
2.1 Velferdsforskning i FoU-statistikken.....	20
2.2 Vekst i velferdsforskningen.....	21
2.3 Sentrale velferdsforskningsmiljøer.....	22
2.4 Velferdsforskningens faglige og tematiske profil.....	23
2.5 Finansiering av velferdsforskning	26
2.6 Forskningsrådets finansiering og portefølje	27
2.6.1 Forskningsrådsfinansiering og grunnbevilgning	28
2.7 Oppsummering	29
3 Bruk av velferdsforskning	31
3.1 Effekter i betydningen bruk	31
3.1.1 Kunnskapsberedskap og instrumentelle behov	32
3.1.2 Kunnskapsinnhenting	33
3.2 På sporet av effekter, Forskningsrådets programmer	34
3.3 Bruk av forskning.....	35
3.4 Forskningsrådet som strategisk mellomledd	37
3.4.1 Rådgiverrollen.....	37
3.4.2 Aktiv medspiller	37
3.5 Velferdsforskere i offentlige råd og utvalg.....	38
3.5.1 Hovedtall for velferdsforskernes deltakelse	38

3.5.2	Mønstre for deltakelsen	39
3.6	Oppsummering	40
4	Eksempler på samfunnseffekter	42
4.1	“Impact case” som kilde og metode.....	42
4.2	Avgrensning av velferdsrelaterte eksempler.....	43
4.3	Omfang av velferdseksempler	44
4.4	Profil og mønstre i eksemplene på samfunnseffekter.....	45
4.5	Sammensatte vs. spesifikke effekter.....	46
4.6	Fellestrekk i velferdsrelaterte eksempler	49
4.7	Samfunnseffektens tematiske profil.....	50
4.8	Oppsummering	52
5	Kompetanseeffekter og karriereveier	53
5.1	En oversikt over norske velferdsforskere.....	53
5.2	Velferdsforskere med støtte fra Forskningsrådets programmer.....	54
5.3	Velferdsforskernes faglige profil.....	55
5.4	Velferdsforskernes karriereveier	56
5.5	Oppsummering	59
6	Publisering av velferdsforskning	60
6.1	Kort om data og metode for undersøkelsen.....	60
6.2	Prosjektledernes vitenskapelige publisering.....	61
6.3	Analyser av publiseringen fra programmenes siste år.....	62
6.4	Publiseringssamarbeid.....	67
6.5	Stipendiatenes vitenskapelige publisering.....	70
6.6	Oppsummering	72
7	Konklusjoner og implikasjoner	73
8	Metode og data	78
8.1	FoU-statistikk	78
8.2	Intervjuer.....	78
8.3	Deltakelse i statlige råd, styrever og utvalg (RSU)	79
8.4	Eksempler på samfunnseffekter (impact cases).....	79
8.5	Karrieresporing	80
8.6	Bibliometri.....	81
8.7	Dialogmøte.....	82
8.8	Dokumentstudier	83
8.9	Søk i offentlig dokumentasjon (Meltwater).....	83
	Referanser.....	84

Vedlegg 1: Programportefølje.....	87
Vedlegg 2: Intervjuguide	98
Vedlegg 3: Deltakelse i styrer, råd og utvalg.....	100
Vedlegg 4: Høyt siterte artikler	103
Tabelloversikt.....	105
Figuroversikt.....	106

Sammendrag

Norge regnes for å være et av verdens beste velferdssamfunn. Vi er på topp i FNs og OECDs rangeringer av levekår og blant de OECD-landene som bruker mest ressurser på helse og velferd. Betydningen av velferd gjenspeiles også i norsk forskning. Nye beregninger fra NIFU viser at velferdsrelatert forskning og utvikling utgjør 4 prosent av all forskning ved norske universiteter, høyskoler og institutter.

Rapportens formål og tilnærming

Det overordnede spørsmålet i denne rapporten er hva som kommer ut av denne forskningen. Evner velferdsforskningen å nå ut til politikk, forvaltning og praksis? Blir forskningen brukt? Hva slags effekter har forskningen? Og hvilken betydning har Forskningsrådets finansiering og virkemidler hatt for utviklingen av feltet?

For å belyse dette har vi i denne studien tatt i bruk ulike metoder for å kartlegge sporene av norsk velferdsforskning. I tråd med oppdraget har vi sett spesielt på den forskningen som Forskningsrådet har støttet i perioden 2000-2014.

Et hovedinntrykk er at velferdsforskningen brukes og får betydning for velferdssamfunnet, men at mye av påvirkningen skjer over tid og gjennom indirekte bruk av kunnskapen. Vi finner også en god del indikasjoner på at velferdsforskningen holder et høyere faglig nivå enn det som har vært framsatt i en del tidligere evalueringer. Men fortsatt er det mange brukere som etterlyser bedre og mer kreativ bruk av metoder.

Her oppsummerer vi kort noen av de øvrige hovedfunnene.

Et omfattende forskningsområde

Nyere tall fra FoU-statistikken bekrefter at velferd er et viktig og omfattende temaområde i norsk forskning. Totalt ble det bukt 1,4 mrd. kroner på velferdsrelatert forskning i UoH- og instituttsektoren i 2017. Innsatsen er fordelt på totalt 130 forskningsmiljøer, men vi ser også en viss konsentrasjon rundt noen sentrale institusjoner.

Velferdsforskningen har sitt klare tyngdepunkt innenfor samfunnsvitenskap generelt og sosiologi spesielt, mens bl.a. statsvitenskap synes mindre orientert mot velferdsforskning. Den tematiske orienteringen viser at mye av velferdsforskningen er rettet mot *velferdstjenester, familie og oppvekst* samt *arbeidsliv og arbeidsvilkår*. Sammenliknet med tidligere kartlegginger ser det ut til at forskning på migrasjon og innvandring har økt i betydning. Det samme gjelder den økonomiske forskningen om velferdsspørsmål.

Over tid har mer av velferdsforskningen blitt vridd fra instituttsektoren mot universiteter og høyskoler. Mens innsatsen var likt fordelt i kartleggingen fra 2013, står UoH-sektoren i 2017 for dobbelt så mye av velferdsforskningen som instituttene. Det henger delvis sammen med at flere sentrale institutter på feltet har blitt innlemmet i UoH-sektoren, men må også ses i sammenheng med ekspansjonen generelt i denne sektoren.

Ser vi på finansiering, er 85 prosent av velferdsforskningen finansiert av offentlige kilder. Universitetenes og høyskolenes basisbevilgning finansierer drøyt en tredel, mens Forskningsrådet og midler direkte fra departementer og etater utgjør de andre hovedkildene. Organisasjoner og internasjonale kilder står for kun 1 prosent hver, og har derfor liten betydning for finansiering av norsk velferdsforskning.

Forskningsrådets midler opptre som oftest i kombinasjon med finansiering fra andre kilder. Det er få miljøer hvor all velferdsforskning er finansiert av Forskningsrådet. Dermed er forskningens profil og omfang avhengig av flere forhold enn Rådets programmer.

Bruk av velferdsforskning

Våre intervjuer med sentrale brukere viser at velferdsforskningen har betydning for politikkutvikling, og at den tas i bruk. Forskningens innvirkning på velferdspolitikken synes å ha økt siden tusenårsskiftet. Den prosjektporteføljen som inngår i denne undersøkelsen, er omfatter mange temaer som står høyt på den velferdspolitiske dagsordenen. De intervjuede la vekt på at all forskning skal holde høyt faglig nivå, og at kvalitet og relevans hører sammen.

De brukerne vi snakket med, anser Forskningsrådets programmer og satsinger på feltet som viktigst for *kunnskapsberedskap* og *begrepsdannelse*. Intervjuene kan tyde på at Forskningsrådets omorganisering i større programmer fra 2010 har styrket den begreps- og kunnskapsdannende siden av velferdsforskningen, men ikke den instrumentelle bruken av rådets programmer.

Departementer og direktorater får deler av sitt kunnskapsbehov dekket via rådets programmer, men for å dekke konkrete behov for politikkutforming, brukes andre kanaler og virkemidler. Oppdragsforskningen er sentral her, men forskere brukes også i økende grad som eksperter i offentlige råd og utvalg på feltet.

Tidsaspektet og dagsaktuelle, konkrete kunnskapsbehov er viktige faktorer når forvaltningen avgjør hvordan den best kan løse sine kunnskapsbehov. Forskningsrådets programmer har som oftest en flerårig tidshorisont. Det kan derfor være vanskelig å innpasse prosjekter som konkret svarer til forvaltningens umiddelbare kunnskapsbehov. Informanter herfra ville ha flere studier av hvilke tiltak som virker og hvilke som ikke virker.

Flere informanter mente at en mer aktiv mellomleddsrolle kunne øke effekten av Forskningsrådets velferdsforskningsprogrammer. Blant annet ble det pekt på at Forskningsrådet burde ta på seg en aktiv strategisk rådgiverrolle med tanke på temaer og problemstillinger som vil komme på den velferdspolitiske dagsorden. Kanaler og møteplasser for formidling kunne utvikles ytterligere.

Intervjuene bekreftet at mye av bruken av forskning på dette feltet skjer ved at forskeren opptrer som rådgiver og ekspert. Kartleggingen av forskernes deltakelse i offentlige råd og utvalg viser en bred og variert deltakelse fra de forskerne som har fått støtte fra Rådets programmer. Det er en god indikasjon på at forskere når ut og brukes i politikk og forvaltning.

Eksempler på samfunnseffekter

Vår studie har gjennomgått over 400 eksempler på samfunnseffekter fra samfunnsvitenskapelig og humanistisk forskning i Norge. Gjennomgangen viser at nærmere hvert femte eksempel, kan knyttes til velferdsrelaterte tema. Det indikerer at temaet står sentralt i norsk samfunnsvitenskapelig forskning, og at forskningen har betydning for velferdssamfunnet. Eksempelene viser samtidig at de samfunnsmessige effektene som oftest skjer gjennom langvarig og indirekte påvirkning. Vi finner flere eksempler på forskning som direkte skaper konkrete endringer i samfunnet. Men de fleste handler om indirekte og langvarig påvirkning, som bidrar til økt forståelse og økt bevissthet om ulike aspekter ved velferdssamfunnet. Mye av forskningen bidrar til å knuse myter, gjøre samfunnsdebatten kunnskapsbasert og sette nye problemer på dagsorden.

Den samlede tematiske profilen i de eksemplene som berører effekter av velferdsforskning følger i stor grad den profilen som framkommer av ressursinnsatsen på feltet, men vi ser forholdsmessig flere eksempler som handler om *migrasjon og integrering* og om *velferdssamfunnets kulturelle basis*. Det er klart flest eksempler fra de sosiologiske miljøene, mens de statsvitenskapelige miljøene har levert færre eksempler relatert til velferd.

Vi ser for øvrig at minst 10 prosent av eksemplene innenfor samfunnsvitenskap viser til longitudinelle studier og forskning basert på registerdata. Det imøtegår noe av kritikken mot at slik forskning er lite utbredt i norsk samfunnsvitenskap. Samtidig ser vi få eksempler som viser til internasjonalt samarbeid og komparative studier.

Kompetanseeffekter og karriereveier

Blant de 641 forskerne som har mottatt støtte fra Forskningsrådets velferdsprogrammer, finner vi at nærmere to tredeler har fulgt rene akademiske karrierer og er aktive forskere i dag. Blant disse ser vi at både kjønnsbalansen og balansen mellom UoH- og instituttsektoren er noe jevnere enn det vi ser fra de siste tallene for norsk velferdsforskning totalt.

Av de aktive forskerne ser vi at litt over halvparten innehar førstestillinger, dvs. at de enten er professor eller førsteamanuensis. Drøyt 10 prosent er fortsatt stipendiat eller postdoktor, mens de øvrige er forskere eller i andre stillinger. Om lag 70 prosent av de som har fulgt rene forskerkarrierer har avlagt doktorgrad.

Ser vi på de forskerne som har fulgt andre karrierer, finner vi mange innenfor både offentlig forvaltning og i andre roller innenfor kunnskapssektoren. Vi finner også drøyt 20 forskere som har fulgt forskerkarrierer i utlandet. Samtidig er det relativt få som har gjort karrierer innenfor konsultentselskaper eller arbeidslivsorganisasjoner som jobber innenfor velferdsfeltet. I det store og hele ser det altså ut til at velferdsprogrammene har bidratt betydelig til rekruttering av forskere til feltet, men at det er få som har gjort karrierer innenfor forvaltning og organisasjonsliv.

Publisering av velferdsforskning

I tillegg til å kartlegge karriereveiene har vår studie sett på den vitenskapelige publiseringen til de 641 forskerne som har mottatt støtte fra Forskningsrådets velferdsprogrammer. Analysen gir et supplerende bilde av forskningens omfang og profil og belyser samtidig forskningens samarbeidsmønstre og vitenskapelige gjennomslag.

Publiseringsmønstrene viser en noe annen faglig profil enn den som framkommer når vi ser på økonomiske og menneskelige ressurser. Publiseringen er for det første mer jevnt fordelt på fagdisipliner og med samfunnsmedisin, psykologi og samfunnsøkonomi som de største områdene. Dette reflekterer den tverrfaglige karakteren til velferdsforskning.

Sammenlignet med det nasjonale gjennomsnittet for velferdsforskning i 2013 er en større andel av publikasjonene relatert til forskningsrådsprogrammene publisert i ledende og prestisjefylte kanaler. Forskningspublikasjonen knyttet til velferdsprogrammene er dessuten gjennomgående mer sitert enn verdensgjennomsnittet og tilsvarende gjennomsnitt for norsk forskning totalt.

Videre ser vi at publikasjonene fra velferdsforskerne stort sett har mer både av nasjonalt og internasjonalt samarbeid enn gjennomsnittet for publiseringen innenfor samme fag.

Anbefalinger

Selv om denne studien har vist at norsk velferdsforskning har stor innvirkning på velferdssamfunnet, kan det pekes på flere punkter hvor både forskningen og dens effekter kan styrkes. Anbefalingene som reises til slutt handler om

- klarere råd og en mer aktiv rolle fra Forskningsrådet når det gjelder framtidige kunnskapsbehov på velferdsfeltet.
- bedre og mer oppdaterte oversikter over forskningen på feltet.
- flere arenaer for dialog mellom forskere og brukere.
- vektlegging og anerkjennelse av samfunnsrelevans og kompetanse fra anvendt forskning i Forskningsrådets utlysninger, i tillegg til akademisk kvalitet.
- mobilisering til mer statsvitenskapelig velferdsforskning
- mer nordisk samarbeid om velferdsforskning
- utvikle felles satsinger og plattformer for metodeutvikling på velferdsfeltet
- lette tilgangen til bruk av registerdata

1 Innledning

Denne studien skal kartlegge spor og effekter av norsk velferdsforskning, og må derfor forholde seg til de metoder og tilnærminger som brukes på dette området. Både i Norge og internasjonalt legges det økende vekt på å få mer kunnskap om resultater og samfunnsmessige effekter av forskning. Blant annet sier regjeringens langtidsplan at det er behov for bedre analyser av forskningens samfunnseffekter (Meld St. 4 (2018-2019)).

1.1 Studiens formål

Som denne studien vil vise, foregår det mye velferdsrelatert forskning i Norge. Det overordnede spørsmålet i denne rapporten er hva som kommer ut av denne forskningen. Evner velferdsforskningen å nå ut til politikk, forvaltning og praksis? Blir forskningen brukt? Hva slags effekter har forskningen? Og hvilken betydning har Forskningsrådets finansiering og virkemidler hatt for utviklingen av feltet?

Rapporten har således tre formål: For det første skal den danne grunnlag for en diskusjon i Forskningsrådet, i departementer og annen forvaltning om hvordan arbeidet med forsknings- og utviklingsarbeid (FoU) skal innrettes for å levere god og relevant kunnskap om viktige velferdsspørsmål. For det andre skal rapporten legge et grunnlag for Forskningsrådets videre arbeid med å styrke forskningen på velferds- og arbeidslivsfeltet. For det tredje skal undersøkelsen bidra til metodeutvikling, kunnskap og læring for andre studier av denne typen.

Innledningsvis går vi nærmere inn på begreper, avgrensninger og metodiske forhold knyttet til det å studere effektene av velferdsforskning. Som et utgangspunkt for vår studie oppsummerer vi også sentrale funn fra tidligere evalueringer av velferdsforskning i Norge.

1.2 Hva er velferdsforskning?

Velferdsforskning handler i bunn og grunn om studier av hvordan folk lever og har det. Det vi i dag tenker på som velferdsforskning hadde et viktig utgangspunkt i

sosialmedisin. Et sentralt spørsmål på 1930-tallet var de sosiale og økonomiske årsakene til sykdom og ulikheter i helse.

Tematisk har velferdsforskning siden begynnelsen tatt opp i seg en rekke nye saksfelter, hvorav flere inngår i denne undersøkelsen. Forskning på ungdom, kvinner og barn fantes også tidlig, men fikk økt oppmerksomhet på 1970-tallet. I det samme tiåret ble fysiske og sosiale forhold i arbeidsliv koblet tettere sammen med andre felter av velferdsforskningen. Etter hvert har Norge, i likhet med mange andre europeiske land, opplevd økt etnisk mangfold i befolkningen. Fra 1980-tallet og med økt tyngde etter årtusenskiftet har derfor migrasjon og integrasjon blitt viktige tema i velferdsforskningen. Det samme gjelder befolkningens alderssammensetning. Dette temaet henger sammen med økt levealder og en stigende andel eldre mennesker, vekst i helseutgifter og pensjoner.

En innfallsvinkel til velferdsforskningen er velferdsstatens økonomiske kostnader. Særlig fra 1980-tallet har dette aspektet vakt økonomenes interesse (Nuland et al. 2009: 26). Mye av samfunnsøkonomiens bidrag til velferdsforskning skjer gjennom generelle studier av kostnader og finansieringsmuligheter. Dette har i sin tur utmyntet spesialiserte fagretninger som arbeidsøkonomi, helseøkonomi og utdanningsøkonomi (Nuland et al. 2009: 26; The Norwegian Research Council, 2018a).

Velferdsforskning er således et bredt og tverrfaglig område. Mye relevant forskning er gjort innenfor medisin og historie. Likevel ligger det faglige tyngdepunktet i samfunnsvitenskapene, med særlig vekt på sosiologi, økonomi og statsvitenskap. Her har sosiologi stått særlig sterkt, mens statsvitenskapen i Norge, ifølge Bjørn R. Nuland, ikke har ytt like viktige selvstendige bidrag til velferdsforskningen sammenlignet med andre land (Nuland et al. 2009: 25.).

I samarbeid med NIFU og det daværende Arbeidsdepartementet utarbeidet Forskningsrådet i 2011 en definisjon av velferdsforskning. Den lyder slik:

Forskning som tar sikte på å øke forståelsen for sammenhengen mellom velferdsordninger, utdanningssystemet og arbeidslivets funksjonsmåte, og samspillet mellom velferdsstat, markedsøkonomi, familien og andre sosiale institusjoner. Velferdsforskning omfatter temaer som: arbeidsliv, sykefravær, livsvilkår, oppvekst og omsorg, migrasjon og integrering, sosial ulikhet, likestilling, regionale endringsprosesser, deltakelse og demokrati, offentlig og privat ansvar og oppgaveløsning innenfor velferdssektorene sammenhengen mellom velferdsordninger, utdanningssystemet og arbeidslivets funksjonsmåte, og samspillet mellom velferdsstat, markedsøkonomi, familien og andre sosiale institusjoner. (Blystad et al. 2013).

Denne definisjonen har ligget til grunn for flere kartlegginger av feltet og for de avgrensningene som er gjort i denne rapporten. Noen presiseringer er likevel kommet til etter at denne definisjonen ble utarbeidet. For det første har det blitt

presisert at begrepet skal forstås som forskning rettet mot *norske forhold* (Blystad et al. 2015: 15). For dette oppdraget har Forskningsrådet dessuten presisert at arbeidsliv handler om *lønnet arbeid* (Forskningsrådet, 2018: 2.1)¹

1.3 Forskningsrådets rolle

Forskningsrådene i Norge har lenge fungert som koblingspunkt mellom vitenskap og politikk, også på velferdsfeltet. Allerede fra oppstarten i 1949 var Det allmennvitenskapelige rådet (NAVF) engasjert i velferdsforskning (Brandt et al. 2019). Med opprettelsen av Rådet for samfunnsplanlegging (RSFP) i 1976 kom det større fokus på feltet, ettersom det nye rådet fikk et særskilt ansvar for velferdsforskning. Det første programmet for velferdsforskning var *Sosialpolitikk*, som ble etablert allerede i 1981. Utover på 1980-tallet ble forskningsprogrammer en vanlig måte for departementene og forskningsrådene å organisere nasjonale og forvaltningsmessige forskningsbehov på (Brandt et al. 2019). RSFP ble avløst av Norges råd for anvendt samfunnsforskning (NORAS) i 1987, og siden da har velferdsforskning vært preget av en rekke programmer. Det første var NORAS' Velferdsstatsprogram som løp mellom 1988 og 1994. Dette ble etterfulgt av flere programmer utover på 1990- og 2000-tallet. Mange av dem inngår i denne studien. De er kort omtalt i kapittel 2 og nærmere beskrevet i vedlegg 1.

1.4 Evalueringer av velferdsforskning

Velferdsforskningen har både dokumentert tingenes tilstand, identifisert årsaker og kommet med forslag til tiltak. Men virker tiltakene etter sin hensikt? På 2010-tallet kom en større diskusjon om velferdsforskningens effekter på samfunnet. I boken «Hjernen er alene» fra 2009, gjennomgår og drøfter en rekke samfunnsforskere sine erfaringer med to av Forskningsrådets velferdsprogrammer som løp fra 1998 til 2008 (Nuland et al. 2009: 27).²

Her fant forskerne blant annet at mange av brukerne innenfor politikk og forvaltning ikke forholdt seg direkte til forskningens resultater og programaktiviteter, men var mer opptatt av å bruke den kompetansen som ble bygd opp hos enkeltforskere. Noe spissformulert fant man at brukerne ønsket «noen å ringe til» når de hadde behov for forskningsbasert kunnskap (Nuland et al. 2009). Redaktørenes hovedkonklusjon var dermed at brukerne hadde liten oversikt over og kjennskap til forskningen, og at forskerne framstod som viktigere for

¹ Med lønnet arbeid menes her: forhold og prosesser som påvirker den enkeltes deltakelse i arbeidslivet – nærvær og fravær, videre opplæring, omstilling og mobilitet og dessuten arbeidsmarkedets utvikling og virksomheten og innsatsen til arbeidslivets parter og myndighetene.

² Velferdsprogrammet, Samfunn, familie og oppvekst, 1999–2004, og Velferdsprogrammet, 2004–2008 som inngår i den programporteføljen som undersøkes her, se også vedleggsdel, vedlegg 1.

politikkutviklingen enn selve forskningen. Disse observasjonene stemmer godt overens med det vi fant i NIFUs nylige studie av de samfunnsmessige effektene av norsk utviklingsforskning (Solberg et al, 2017).

På den andre siden har to nylige vurderinger av det faglige nivået i norsk velferdsforskning pekt på at forskningsfeltet er for sterkt innrettet mot politisk relevans og for lite koblet til internasjonal teori- og metodeutvikling.

I forbindelse med midtveiseevalueringen av Forskningsrådets program for Velferd, Arbeidsliv og Migrasjon (VAM) tok sosiologiprofessor Gøsta Esping-Andersen (2013) til orde for at norsk velferdsforskning burde bli mer internasjonal, bedre teoretisk bedre fundert og oppdatert når det gjelder pågående vitenskapelige diskusjoner og metodespørsmål. Ifølge Esping-Andersen ville det ha positive ringvirkning for den anvendte velferdsforskningen (Esping-Andersen, 2013: 7). Videre burde kunnskapsfeltet bli mer analytisk enn deskriptivt og gjøre mer bruk av kvantitative metoder og Norges rike tilgang på registerdata.

Esping-Andersen så det slik at samfunnsvitenskapene i Norge var mer styrt av nasjonale og lokale politiske problemer enn av disiplinære ordskifter, og mente at det var ressurser og potensial for å få bedre akademiske resultater ut av innsatsen (2013: 3, 4, 5–6, 21).

Et langt mer positivt bilde ble tegnet av de senere evalueringene av programmet for Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM) og programmet for forskning på Sykefravær, arbeid og helse (SYKEFRAVÆR). Begge mente at kvaliteten på forskningen var gjennomgående høy og med flere fremragende miljøer. De pekte også på en høy grad av internasjonal sampublisering, men etterlyste mer innslag av komparative studier av norske og andre lands velferdssystemer. I begge evalueringer ble det også etterlyst mer forskning på nye og framtidige utfordringer for velferdssamfunnet. (Norges forskningsråd, 2016; Norges forskningsråd, 2017).

En enda ferskere vurdering kom i forbindelse med evalueringen av norsk samfunnsvitenskapelig forskning, den såkalte SAMEVAL-evalueringen fra 2018. Her gjentas mange av de påstandene som framkom av Esping-Andersens vurderinger fra 2013. SAMEVAL-panelet konkluderte blant annet med at:

(...) i lys av en rimelig gunstig finansieringssituasjon, er det mulig å få mer ut av forskningen, ha større internasjonal effekt, heve den teoretiske diskusjonen og utvikle kritisk tenkning». (Norges forskningsråd, 2018: 35).

Tidligere evalueringer gir med andre ord ganske sprikende vurderinger av feltet. Men det er interessant å merke seg at de evalueringene som har sett på norsk samfunnsforskning generelt (Esping-Andersen og SAMEVAL) er mer kritiske enn de som har sett på velferdsforskning mer spesielt. Videre ser vi at ulike vurderinger presenterer ulike syn på vektleggingen av brukerrelevans på den ene side og vitenskapelig kvalitet på den andre side.

1.5 Hvordan måle effekter av forskning?

Tradisjonelt har empiriske studier av forskningens effekter (impact) konsentrert seg om økonomiske effekter, og dermed vært mer begrenset til næringslivets forskning. På dette området finnes et rikt omfang av analyser av forskningens betydning for innovasjon, vekst og lønnsomhet (se bl.a. Salter & Martin, 2001 for en oversikt).

Det arbeides nå langs flere akser med å få bedre systemer for å måle også de bredere samfunnsmessige effektene av forskning (Bornmann, 2013). Innenfor EUs Horisont 2020 har prosjektsøknader lenge vært systematisk vurdert i henhold til antatt (ex-ante) samfunnsmessig effekt. Storbritannia praktiserer på sin side en ex-post tilnærming, hvor såkalte «Pathways to Impact» er blitt en integrert del av det nasjonale finansierings- og evalueringssystemet av britiske universiteter. I begge tilfeller er det snakk om forskernes og forskningsmiljøenes egne beskrivelser av antatte effekter av egen forskning.

Slike narrativer har også funnet veien til norsk forskning, hvor Forskningsrådet i fem nylige evalueringer har bedt de evaluerte forskningsmiljøene om å levere såkalte impact case etter modell av den som brukes i den britiske Research Excellence Framework (REF). Selv om de norske eksemplene kun dekker deler av norsk forskning, gir de en ny inngang til å forstå hvilke samfunnseffekter forskningen antas å ha bidratt til og hvordan. Dette er nærmere omtalt i rapportens kapittel 4.

1.6 Hovedutfordringer ved måling av resultater og effekter

I litteraturen om effektstudier er det særlig tre utfordringer som trekkes fram:

Den første utfordringen er knyttet til tidsaspektet, også omtalt som *latenstid*. Ofte kan det mange år, til og med flere tiår, før man ser de konkrete og målbare effektene av forskning. Det er derfor avgjørende hvilket stadium av effektkjeden man fokuserer på.

For det andre er det åpenbart at jo lenger ut i effektkjeden man kommer, jo vanskeligere er det å definere eksakte årsaksforhold. Dette *attribusjonsproblemet* er spesielt til stede i studier av sammenhengene mellom forskning og brede samfunnsmessige effekter. Dels kan de aktuelle samfunnseffektene man analyser skyldes andre forhold enn forskning. Dels kan en rekke *andre* forskningsbidrag ha stått bak de effektene man studerer (Donovan 2011; Penfield et al. 2014). I denne rapporten fokuserer vi derfor primært på *sannsynlige* virkninger av forskningsstøtten og forsøker ikke å påvise kausaleffekter hvor det kontrolleres for andre mulige årsaksfaktorer.

En tredje utfordring er knyttet til nettopp *kausalitet*. Dette aspektet henger nært sammen med attribusjonsproblemet, men handler også om at effektene ikke

alltid følger en lineær effektkjede. Prosessene kan nemlig gå begge veier, dvs. at bruken av forskning påvirker forskningen, som igjen påvirker bruk og praksis osv. Selv om disse komplekse relasjonene mellom forskning og bruk har vært vel kjent i lengre tid (se bl.a. Klein and Rosenberg, 1986), er det grunn til å hevde at dagens måling av forskningens effekter bygger på en relativ lineær tankegang. Brukernes påvirkning på forskningen er derfor et aspekt som bør tas med i diskusjonen, selv om det i utgangspunktet faller utenfor rammen av dette prosjektet.

I våre to tidligere studier i «lange spor-serien» har vi fått bekreftet at både latentstid, attribusjon og kausalitet er problemstillinger som dukker opp i de empiriske undersøkelsene av spor etter forskning og Forskningsrådets støtte til spesifikke forskningsfelter i Norge (Ramberg et al, 2015; Solberg et al, 2017).

En annen erfaring fra tidligere studier er at det kan være mer realistisk og fruktbart å kartlegge *hvordan* forskningen når ut til og samspiller med samfunnet. Også dette aspektet trekkes nå fram i den internasjonale forskningen på feltet, blant annet gjennom studier av såkalte *productive interactions*, hvor søkelyset rettes mot interaksjonen mellom forskere og brukere, og hvor det gjensidige utbyttet vektlegges mer enn den tradisjonelle kjeden fra forskning til effekt (Spaapen & van Drooge 2011).

1.7 Hypoteser og problemstillinger

De aspektene som er omtalt ovenfor, gir noen utgangshypoteser for denne konkrete studien av norsk velferdsforskning:

For det første vil det være relevant å ettersøke om noen av hovedfunnet fra Hjerøen er alene-vurderingene stemmer med våre funn. Det vil si om velferdsforskningen preges av et «løst koblet system», hvor brukerne har liten kjennskap til eller direkte bruk av programforskningen, men isteden utnytter kunnskapen gjennom forskernes ekspertise og rådgivning.

En annen og til en viss grad motstridende påstand er den som framkommer fra vurderingene i SAMEVAL og hos Esping-Andersen, hvor velferdsforskningen karakteriseres som *for* orientert mot politikk og brukerbehov og for lite påkoblet den internasjonale forskningsfronten.

Et tredje overordnet perspektiv kan hentes fra nyere studier om bruk og effekter av forskning, hvor denne relasjonen i økende grad ses som et produktivt samspill mer enn en enveis prosess fra forskning til bruk og effekt. Ser vi denne typen interaktive prosesser i norsk velferdsforskning?

I tillegg til å belyse slike overordnede spørsmål skal denne studien ta utgangspunkt i noen konkrete spørsmål og dimensjoner som lå til grunn for selve oppdraget. Disse er som følger:

- *Kompetanseeffekter*: Hva har forskningsinnsatsen betydd for karriereutvikling for stipendiater/forskere innenfor henholdsvis academia, næringsliv, offentlig sektor og sivilsamfunnet (frivillige organisasjoner med videre)?
- *Utvikling av kunnskapsfeltet*: Hvordan har forskningsinnsatsen flyttet grenser for erkjennelse?
- *Praksiseffekter*: Hvordan tas forskning i bruk i praksis og hvordan endrer den praksisfeltet?
- *Politiske og forvaltningsmessige effekter*: har forskningen påvirket og endret politikkenes retorikk og praksis og forvaltningens instruks, retningslinjer og praksis, i så fall, hvordan?
- *Kulturelle effekter*: Hvordan har forskningen ført til endringer i tenkning, ordskifte, kultur og retning innenfor ulike områder?

I tillegg skulle prosjektet se på i) *prioriteringer og omprioriteringer* på feltet, ii) *samarbeid* i velferdsforskningen, nasjonalt og internasjonalt, iii) *hvilke forskningsmiljøer* som er de sentrale på feltet og iv) *hvilke utviklingstrekk* i forskningen som er mest fremtredende i perioden?

Disse aspektene belyses gjennom ulike metoder i hvert kapittel og gis en samlet vurdering i det avsluttende kapittel 7.

2 Overblikk over norsk velferdsforskning

Hva slags effekter som kommer ut av velferdsforskningen må ses i sammenheng med forskningens omfang og profil. Som bakgrunn for kartleggingen gir vi i dette kapitlet et oppdatert overblikk over norsk velferdsforskning med bruk av FoU-statistikk. Først går vi inn på velferdsforskningens omfang og utvikling over tid, før vi ser nærmere på undertema, finansiering og hvilke miljøer som utfører forskningen. Således bidrar dette kapitlet også til å belyse to av de dimensjonene som studien skulle studere, nemlig

- *hvilke miljøer som er de sentrale på feltet i Norge*
- *tematiske utviklingstrekk innenfor velferdsforskningen*

Til slutt i kapitlet ser vi Forskningsrådets programmer og støtte på feltet opp mot den samlede innsatsen innenfor norsk velferdsforskning.

2.1 Velferdsforskning i FoU-statistikken

Siden 2007 har alle miljøer innenfor universitets- og høyskolesektoren og instituttsektoren blitt bedt om å oppgi hvor mye av forskningen som er rettet mot velferd i henhold til den definisjonen som er angitt i kapittel 1 (se tekstboks 1). Dette gir mulighet til å anslå velferdsforskningens omfang. Til en viss grad kan vi også følge utviklingen over tid.

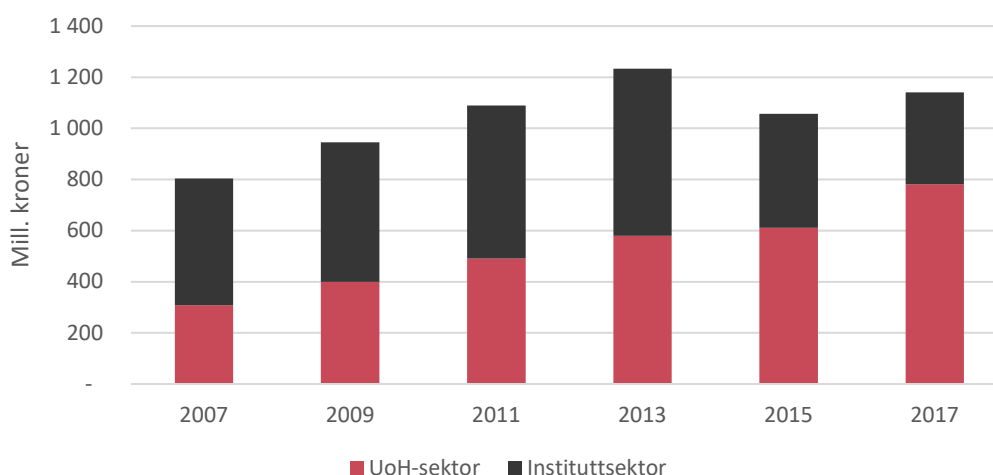
Det foregår selvsagt velferdsrelatert forskning og kunnskapsutvikling også utenfor disse sektorene. Blant annet utfører helseforetakene mye velferdsrelatert forskning. I tillegg kommer alle utredninger og analyser som gjøres av konsultantselskaper. Dette er private virksomheter, som i FoU-statistikken er klassifisert under næringslivet. I SSBs kartlegging av temaområder ble det antatt at det er få aktører i næringslivet som driver med velferdsforskning, og derfor ble ikke spørsmålet stilt for næringslivet. For konsultantselskapene er nok aktiviteten som oftest

å anse som utredning mer enn forskning, men det er likevel ingen tvil om at slike aktører også har stor betydningen for kunnskapsgrunneget på velferdsfeltet. Dette ble også bekreftet under et dialogmøte som ble arrangert med sentrale brukere i forbindelse med dette prosjektet.

2.2 Vekst i velferdsforskningen

Utgiftene til velferdsforskning utgjorde i 2017 drøyt 1,4 milliarder kroner. I løpende priser utgjør det en dobling sammenliknet med det nivået som ble registrert i 2007. I samme periode økte de samlede FoU-utgiftene i UoH- og instituttsektoren med om lag 90 prosent. Velferdsforskningens andel av norsk forskning ser derfor ut til å ha økt noe i løpet av de siste ti årene. Dog må det tas forbehold om at de to målepunktene ikke er helt sammenliknbare (se metodekapittel 8).

Figur 2.1 viser utviklingen beskrevet ovenfor i faste priser og fordelt på sektor. Her ser vi at universitets- og høyskolesektoren står for en stadig større del av de totale FoU-utgiftene til velferd – fra 38 prosent i 2007, til 68 prosent i 2017. En viktig forklaring er at flere sentrale velferdsforskningsinstitutter har blitt slått sammen med universiteter og høyskoler de siste årene. Det gjelder bl.a. NOVA (tidl. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring), Arbeidslivs-forskningsinstituttet (AFI) og By- og regionforskningsinstituttet (NIBR), som alle ble innlemmet i Høgskolen i Oslo og Akershus (nå OsloMet).

Figur 2.1 Driftsutgifter til velferdsforskning etter sektor. Mill. kr. 2007–2017. Faste 2010-priser

Kilde: NIFU, FoU-statistikk

2.3 Sentrale velferdsforskningsmiljøer

Innenfor UoH-sektoren er Høgskolen i Oslo og Akershus (nå OsloMet) den klart største enheten innenfor velferdsforskning, med over 290 millioner kroner i 2017. Høgskolen er også den største enheten innenfor velferdsforskning totalt. Blant universitetene er NTNU og Universitetet i Oslo de største, og brukte henholdsvis nesten 160 og 110 millioner kroner på velferdsforskning. I instituttsektoren oppga totalt 26 institutter at de hadde velferdsforskning i 2017. Av disse er FAFO, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge (NUBU) og SINTEF de største aktørene.

Av hensyn til enhetenes konfidensialitet oppgir vi ikke konkrete beløp for velferdsforskning på instituttnivå. Tabellen nedenfor viser derfor i rangert rekkefølge de 10 enhetene fra hver sektor som har oppgitt mest ressurser på velferdsforskning i 2017.

Tabell 2.1 De ti enhetene i hhv. institutt og UoH-sektoren som oppga å ha mest velferdsforskning i 2017. Rangert etter samlede utgifter til velferdsforskning.

10 største institutter	10 største i UoH-sektoren
FAFO Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress NUBU - Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge SINTEF Stiftelsen Statistisk sentralbyrå Institutt for samfunnsforskning Folkehelseinstituttet NTNU Samfunnsforskning AS Stiftelsen Frischsenteret Institutt for fredsforskning (PRIO)	Høgskolen i Oslo og Akershus Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet Universitetet i Oslo Nord universitet Universitetet i Bergen Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet Universitetet i Stavanger Høgskulen på Vestlandet Høgskolen i Østfold Universitetet i Agder
<i>Totalt 26 instituttenheter oppga å ha velferdsforskning</i>	<i>Totalt 22 universiteter og høyskoler, herunder 113 institutter oppga å ha velferdsforskning</i>

Kilde: NIFU/FoU-statistikk

Disse 20 institusjonene sto til sammen for 88 prosent av den samlede velferdsforskningen som ble kartlagt i de to sektorene for 2017. Men som nærmere beskrevet i kapittel 8, må det tas forbehold om institusjonenes evne til å identifisere og angi de ressursene som er brukt på velferdsforskning.

2.4 Velferdsforskningens faglige og tematiske profil

FoU-statistikkens kartlegging av velferdsforskning omfattet også en inndeling av innsatsen på åtte tematiske underområder. Fordelingen i 2017 er oppgitt i figur 2.2, som også angir den tematiske fordelingen per sektor. Mest forskning var det på *velferdstjenester*, som utgjorde en fjerdedel av innsatsen med over 330 millioner kroner. Temaområdet *familie og oppvekst* utgjorde 15 prosent, tilsvarende 217 millioner kroner. Tredje største forskningsområde var *arbeidsliv og arbeidsmarked*, med 186 millioner kroner.

Over halvparten av velferdsforskningen i 2017 hørte under disse tre temaområdene. Kategorien *uspesifisert* dekker utgiftene til velferdsforskning ved miljøer som ikke selv har fordelt innsatsen inn i temaer og der det ikke har vært mulig for NIFU å dele inn ut fra tidligere rapporteringer.

Figur 2.2 Tematisk fordeling av velferdsforskning etter sektor. Mill. NOK, 2017.

Kilde: NIFU, FoU-statistikk

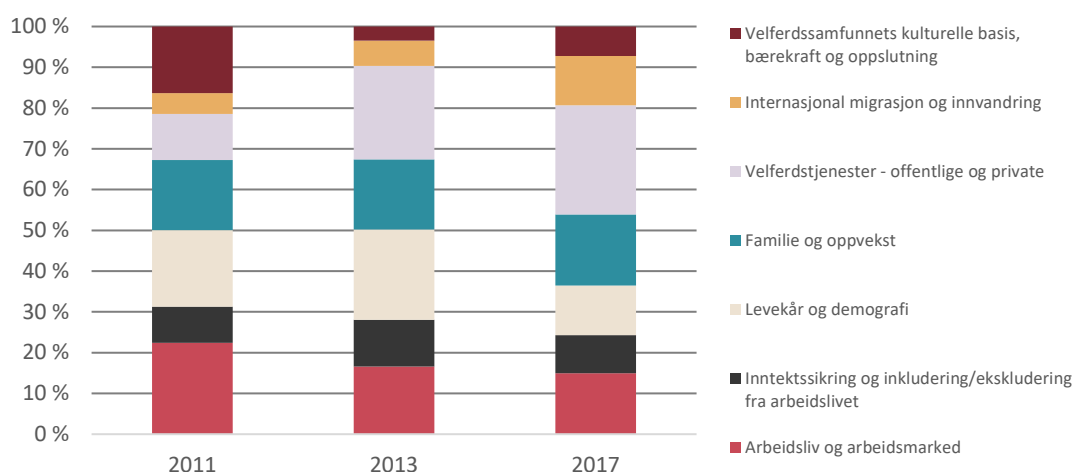
Fordelingen mellom de ulike forskningsområdene er noe endret sammenlignet med kartleggingene i 2011 og 2013³. Mange av de tematiske områdene opprettholder sin relative betydning, men *velferdstjenester* øker og *levekår og demografi* viser en viss nedgang. En annen viktig faktor er at antallet forskningsområder i 2017 er redusert sammenlignet med de foregående årene da dette ble kartlagt. Selv om de nye kategoriene fanger opp de tidligere inndelingene, kan den nye temainndelingen ha påvirket hvordan miljøene fordeler innsatsen. Det gjelder særlig området *levekår og demografi*, som i 2017 var en felles kategori for fire mer spesialiserte kategorier i 2013-undersøkelsen⁴.

Tross disse forbeholdene gir tallene et bilde på den tematiske profilen over tid. Figur 2.3 viser fordelingen mellom de ulike forskningsområdene i 2011, 2013 og 2017. Figuren dekker kun de FoU-utgiftene som er fordelt på spesifikke underområder. Forskning på *arbeidsliv og arbeidsmarked* har gått fra å være den største kategorien i 2011 til å være tredje største i 2017. Målt i kroner økte likevel dette forskningsområdet fra 2013 til 2017.

Forskning på *levekår og demografi* gikk ned fra 2013 til 2017 både målt i kroner og som andel av total velferdsforskning. Forskning på *velferdstjenester* økte kraftig både fra 2011 til 2013, og videre i 2017. Forskningsområdene *Internasjonal migrasjon og innvandring* og *velferdssamfunnets kulturelle basis, bærekraft og oppslutning* ble begge mer enn tredoblet fra 2013 til 2017, men sistnevnte hadde et mye høyere nivå i 2011, noe også figuren illustrerer.

³ Fordeling av velferdsforskning på undertema er kun kartlagt for årene 2011, 2013 og 2017

⁴ *Levekår og sosial ulikhet, demografisk utvikling, kjønnsperspektiver og bolig og boforhold*

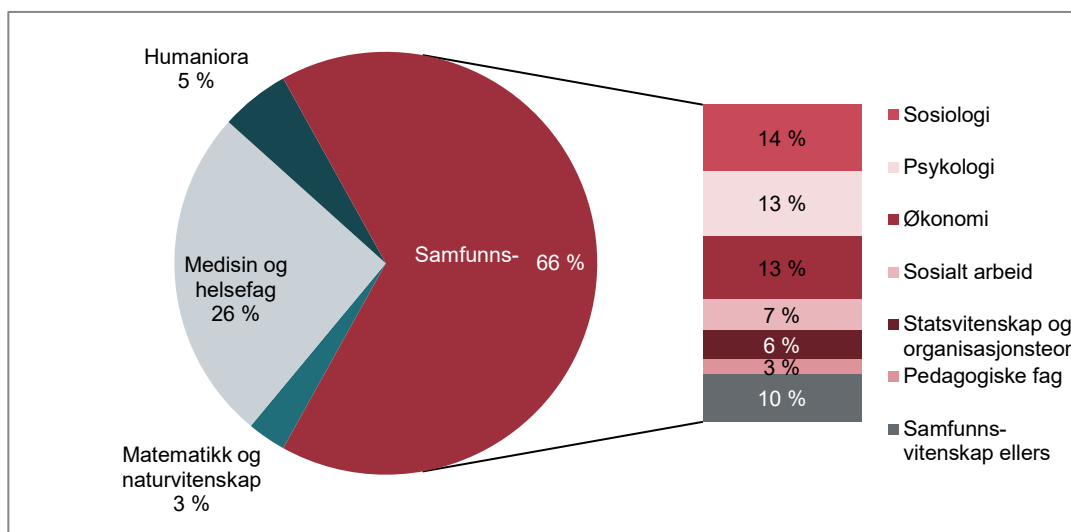

Figur 2.3 Fordeling av ressursinnsatsen til velferdsforskning etter forskningsområde i 2011, 2013 og 2017.

Kilde: NIFU, FoU-statistikk

Gjennomgående har instituttsektoren hatt en relativt sterkere vektlegging av forskning på arbeidsliv og arbeidsmarked enn universitetene og høyskolene, mens sistnevnte sektor har hatt en større andel forskning på velferdstjenester. Forskningsprofilene i de to sektorene ser imidlertid ut til å ha blitt noe likere over tid, noe flyttingen av enheter fra institutt- til UoH-sektoren kan ha bidratt til.

Den siste kartleggingen av velferdsforskning gikk ikke inn på den faglige fordelingen av forskningen. Det gjorde derimot kartleggingen i 2015, som baserte seg på tall fra 2013. Siden dette er det siste helhetlige bildet, viser vi disse tallene i figuren nedenfor.

Figur 2.4 Fordeling av ressursinnsatsen til velferdsforskning etter fagområde i 2013.

Kilde: NIFU, FoU-statistikk

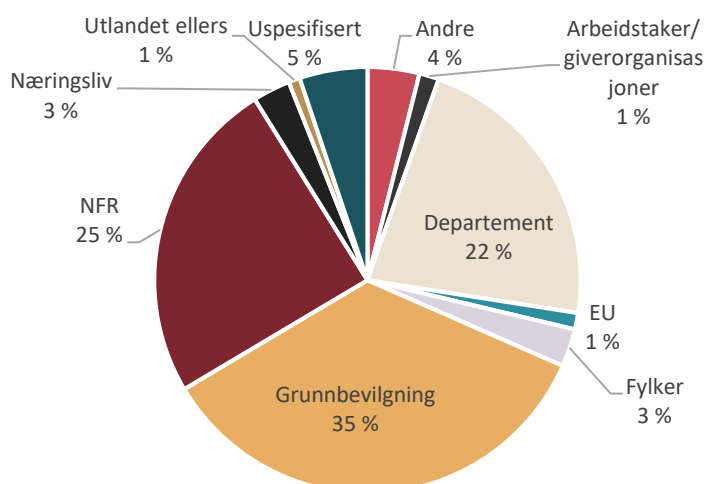
Fordelingen fra 2013 samsvarer med noen av de mønstrene vi finner når vi ser på den faglige profilen til de miljøene som har oppgitt velferdsforskning i årene etterpå. Det vil si en hovedvekt på samfunnsvitenskapelig forskning, betydelig aktivitet også innenfor helse og medisin, mens miljøer innenfor humaniora og matematikk/naturvitenskap i liten grad oppgir at de har velferdsrelatert forskning. Dette kan skyldes at den vedtatte definisjonen ikke eksplisitt nevner temaer som velferdsteknologi eller IKT-systemer for bedre velferdstjenester mv. Innenfor samfunnsvitenskapene ser vi at sosiologi og økonomi har sterkest posisjon, mens statsvitenskap oppgir vesentlig mindre forskning rettet mot velferd. Denne profilen gir en målestokk for den faglige profilen som framkommer i øvrige deler av rapporten.

2.5 Finansiering av velferdsforskning

Velferdsforskning er i hovedsak rettet mot offentlige behov og offentlige brukere. Dette gjenspeiler seg også i finansieringen av slik forskning: I 2017 ble 85 prosent av velferdsforskningen finansiert med offentlige midler. Det er litt høyere enn for all FoU ved lærestedene og i instituttsektoren samlet (83 prosent). Figur 2.4 viser tydelig at lærestedenes grunnbevilgning var den klart største enkeltkilden. Grunnbevilgningen finansierte over halvparten av velferdsforskningen i UoH-sektoren. Midler fra Forskningsrådet sto for om lag en fjerdedel av velferdsforskningen, og utgjorde relativt sett en større andel av finansieringen i instituttsektoren enn ved lærestedene. Dette skyldes at Forskningsrådsmidlene både omfatter instituttens basisbevilgning og forskningsmidler gjennom de temaspesifikke programmene som er i sentrum for denne studien⁵.

Blant de private finansieringskildene er fond m.v. under samlepotten *Andre kilder* den største, og universiteter og høyskoler mottok brorparten av disse midlene. Næringslivets finansiering av velferdsforskning gikk derimot nesten utelukkende til instituttsektoren. Andelen finansiering fra næringslivet er langt mindre innenfor velferdsforskning (3 prosent) enn for FoU totalt, der den er 9 prosent for UoH- og instituttsektoren samlet. Innenfor velferdsforskning er finansiering fra arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner skilt ut som en egen kategori. I 2017 utgjorde disse midlene knappe 1 prosent av totalen. Det er overraskende lavt gitt at disse organisasjonene utgjør sentrale brukere av forskningen og er blant annet bredt representert i Forskningsrådets programstyrer på feltet.

⁵ Forskning om velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM) og Program for sykefravær, arbeid og helse (SYKEFRAVÆR)

Figur 2.5 Prosentvis fordeling av finansieringskilder for velferdsforskning, 2017

Kilde: NIFU, FoU-statistikk

Ellers er det verdt å merke seg at finansieringen fra EU og andre internasjonale kilder utgjør kun 1 prosent hver av finansieringen. Det indikerer at norsk velferdsforskning har en utpreget nasjonal orientering, noe som også framkommer av intervjuer og av en del tidligere evalueringer av feltet (se også kapittel 1). Tall for EU-prosjekter fra Forskningsrådets prosjektbank bekrefter dette inntrykket⁶. I tiårsperioden 2009 til 2019 har den norske EU-deltakelse på feltet omfattet totalt 118 prosjekter. Den årlige støtten fra EU til norske velferdsforskningsmiljøer ser ut til å ha økt fra under 20 mill. kroner i starten av perioden til drøye 40 mill. kroner de siste årene. Likevel må det samlede støttenivået fra EU-prosjekter anses som beskjedent gitt det store omfanget av norsk velferdsforskning.

2.6 Forskningsrådets finansiering og portefølje

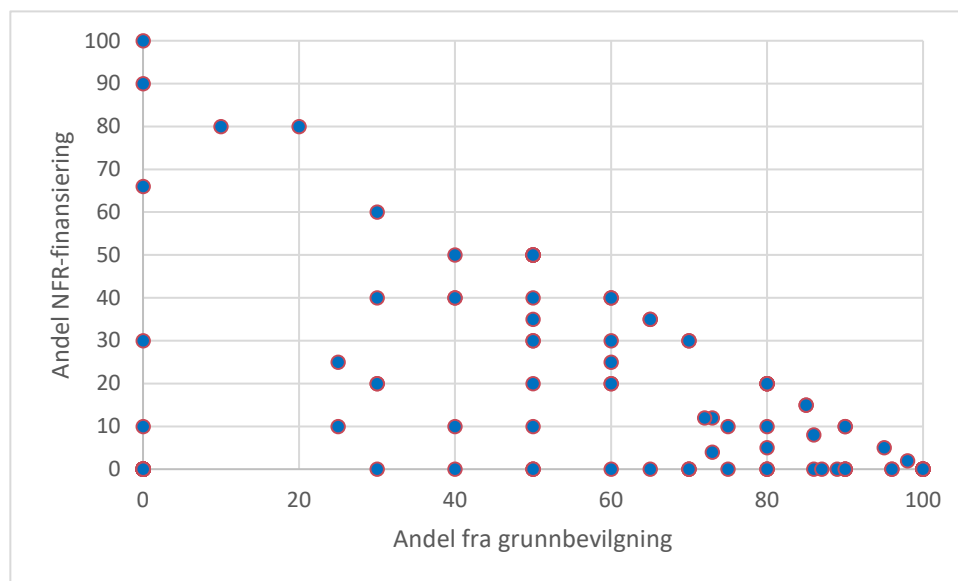
Som vi ser av tallene ovenfor, står Norges forskningsråd for om lag en fjerdedel av all velferdsforskning i UoH- og instituttsektoren i Norge i 2017. Forskningsrådet er dermed en sentral og viktig aktør for dette forskningsfeltet. Vi ser samtidig at midler direkte fra departementene utgjør nesten like mye som Forskningsrådets finansiering, og at institusjonenes grunnbevilgning er den største kilden til finansiering av slik forskning. Her er det kun snakk om universitetenes og høyskolenes grunnbevilgning, ettersom instituttene grunnbevilgning via Norges forskningsråd er inkludert i finansieringen fra Forskningsrådet, altså i det kakestykket som utgjør 25 prosent av total finansiering.

⁶ Forskningsrådets prosjektbank oppgir tall for norske EU-prosjekter fordelt på temaområder, herunder *Velferd, arbeidsliv og utdanning*.

2.6.1 Forskningsrådsfinansiering og grunnbevilgning

I 2009 hevdet Nuland og Christensen (2009) at universitetsforskernes orientering mot velferdsforskning er mangelfull fordi de i liten grad søker om midler fra velferdsprogrammene i Forskningsrådet. I mangel av mer dekkende tall brukte de tildelingene fra Forskningsrådets velferdsprogrammer som indikator på omfanget av norsk velferdsforskning, mens de kartleggingene som er gjort i senere år viser at en betydelig del av velferdsforskningen finansieres av midler utenom Forskningsrådet, både gjennom oppdrag og ikke minst fra universitetenes egne basisbevilgninger.

Videre viser våre tall at Forskningsrådets midler til velferdsforskning i UoH-sektoren svært sjelden opptrer uten at det samme instituttet også finansierer velferdsforskning via institusjonens grunnbevilgning. Blant de 113 instituttene i UoH-sektoren som utfører velferdsforskning, er denne forskningen som oftest finansiert gjennom en kombinasjon av Forskningsrådsmidler og grunnbevilgning. Figuren nedenfor illustrerer denne miksen mellom de to finansieringskildene for hvert institutt med velferdsforskning i UoH-sektoren.

Figur 2.6 Andel av UoH-instituttene velferdsforskning som er finansiert gjennom NFR-midler (y-akse) vs. UoH-institusjonens grunnbevilgning (x-akse)

Kilde: NIFU, FoU-statistikk

Hvert punkt i figuren viser enkeltinstitutter med velferdsforskning i UoH. Jo nærmere midten av figuren, jo jevnere er miksen mellom de to kildene, og jo lengre opp mot en av linjene, jo mer ensidig avhengig er instituttet av en av disse kildene.

Figuren viser at det er kun fem institutter i UoH som mottar midler til velferdsforskning fra Forskningsrådet uten at forskningen samtidig er finansiert av

grunnbevilgningen. Dette understreker at Forskningsrådets midler oftere fungerer som supplerende kilde enn som en hovedkilde for velferdsforskningen ved universiteter og høyskoler.

Tilsvarende øvelse kan gjøres for instituttsektoren, men da er det mer naturlig å se på balansen mellom Forskningsrådets midler og oppdrag for departementer mv⁷. Da ser vi at de aller fleste instituttene kombinerer finansiering fra Forskningsrådet med oppdragsforskning. Faktisk finner vi kun to institutter som oppgir at velferdsforskningen er finansiert med forskningsrådsmidler og uten oppdragsmidler. For UoH-sektoren er bildet et helt annet. Her er det de færreste som kombinerer forskningsrådsfinansiert og oppdragsfinansiert velferdsforskning.

Det er viktig å ha dette forholdet in mente når vi senere i rapporten fokuserer spesifikt på de velferdsprogrammene og -satsingene som Forskningsrådet har finansiert gjennom den aktuelle perioden. Disse er:

- Arbeidslivsforskning, 2002–2010
- Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner, 2002–2010
- Velferdsprogrammet, 2004–2008
- Evaluering av NAV-reformen, 2006–2014
- Sykefravær, arbeid og helse, 2007–2016
- Velferd, arbeidsliv og migrasjon, 2009–2018
- Evaluering av pensjonsreformen, 2010–2018

Denne porteføljen retter seg mot forskning på sentrale og aktuelle velferdspolitiske tema. Der det n videre analysen vil, der det er mulig, vurdere effektene av norsk velferdsforskning opp mot Forskningsrådet innsats innenfor disse programmene. En nærmere beskrivelse av programmene er gitt i vedlegg 1.

2.7 Oppsummering

Nyere tall fra FoU-statistikken bekrefter at velferd er et viktig og omfattende temaområde i norsk forskning.

Velferdsforskningen har sitt klare tyngdepunkt innenfor samfunnsvitenskap generelt og sosiologi spesielt, mens bl.a. statsvitenskap synes mindre orientert mot velferdsforskning. Den tematiske orienteringen viser at mye av velferdsforskningen er rettet mot *velferdstjenester, familie og oppvekst* samt *arbeidsliv og arbeidsvilkår*. Sammenliknet med tidligere kartlegginger ser det blant annet ut til at forskning på migrasjon og innvandring har økt i betydning. Det samme gjelder den økonomiske forskningen om velferdsspørsmål.

⁷ I kartleggingen ble instituttenes programmidler fra Forskningsrådet og basisbevilgning slått sammen til en og samme kilde. Derfor kan vi ikke belyse forholdet mellom basisbevilgning og andre forskningsrådsmidler for denne sektoren.

Over tid har mer av velferdsforskningen blitt vridd fra instituttsektoren mot universiteter og høyskoler. Mens innsatsen var likt fordelt i kartleggingen fra 2013, står UoH-sektoren i 2017 for dobbelt så mye av velferdsforskningen som instituttene. Det henger delvis sammen med at flere sentrale institutter på feltet har blitt innlemmet i UoH-sektoren.

Ser vi på finansiering, er 85 prosent av velferdsforskningen finansiert av offentlige kilder. Universitetenes og høyskolenes basisbevilgning finansierer drøyt en tredel, mens Forskningsrådet og midler direkte fra departementer og etater utgjør de andre hovedkildene. Organisasjoner og internasjonale kilder står for 1 prosent hver, og har derfor liten betydning for finansieringen av norsk velferdsforskning.

Forskningsrådets midler opptrer som oftest i kombinasjon med finansiering fra andre kilder. Det er få miljøer hvor all velferdsforskning er finansiert av Forskningsrådet. Samtidig ser vi en klar forskjell mellom institutter og UoH-institusjoner. I UoH kombineres forskningsrådsmidler med basisbevilgning, mens for instituttene kombineres forskningsrådsmidler med oppdragsmidler. Dermed er velferdsforskningens profil og omfang avhengig av flere forhold enn Rådets programmer.

3 Bruk av velferdsforskning

Hvis forskning skal ha effekt utenfor sitt forskningsmiljø- og vitenskapsfelt, må den nå ut og tas i bruk av andre samfunnsaktører. Mye av de siste årenes oppmerksomhet om effektene av forskning har handlet om forskningen og forskerne, mens det har vært mindre fokus på bruken av forskning. I dette kapitlet er vi opptatt av brukersiden.

Kapitlet bygger på intervjuer og oppsummerer funn fra samtaler med 16 informanter som er sentrale aktører og aktive brukere av velferdsforskning. De er spurt om sin bruk av velferdsforskning, både den som er blitt kanalisert via Forskningsrådet og via andre kanaler. Annet grunnlagsmateriale er dialogmøte, programdokumenter og en database over offentlige utvalg (SRU-basen). Deltakelse i slike råd og utvalg utgjør en viktig arena for formidling og bruk av forskning i politikktutvikling. Kapitlet trekker også veksler på resultater fra en pilotundersøkelse om bruk av forskning i noen departementer og direktorater, hvorav flere er sentrale brukere av velferdsforskning (Thune 2018).

3.1 Effekter i betydningen bruk

Bruk av forskning handler om hvordan *brukere* innhenter og tar stilling til forskning. Det dreier seg om å nyttiggjøre seg forskning for en konkret beslutning, men også om at forskning har kulturelle effekter. Den kan bringe med seg ideer og kunnskap som kan påvirke folks måte å tenke på, uten at disse tankene og denne informasjonen nødvendigvis kan påvises anvendt i en konkret situasjon. Vår drøfting av bruk av forskning lener seg blant annet på Karl Erik Brofoss og Ole Wiigs rapport, *Bruk av forskning* (2006) og annen relevant faglitteratur.

Begreper for å karakterisere politiske, forvaltningsmessige og praktiske effekter av velferdsforskning, herunder Forskningsrådets programmer tar sitt utgangspunkt i fem måter å bruke forskning på (jf. Naustadslid og Reitan, 1992). Kategoriene er ikke gjensidig utelukkende, men overlappende. De er:

- *Kunnskapsberedskap*: forskning innen et felt, et politikkområde som ikke er satt i forbindelse med en konkret sak eller problemstilling.
- *Begrepsdannende*: Forskning brukes bevisst eller ubevisst til å forme begreper om verden, våre oppfatninger om årsaker og virkninger, og bidrar til å danne oppfatninger av saker og problemer vi omgir oss med.
- *Instrumentell*: målrettet bruk av forskning for å løse konkrete saker. De kan være av praktisk, politisk og/eller forvaltningsmessig art.
- *Strategisk*: Forskning blir brukt av en eller flere parter for å oppnå egne hensikter og/eller legitimere posisjoner.
- *Symbolisk*: Forskning initieres for å vise kulturnivå og inngår i kulturell og/eller nasjonal selvforståelse og identitetsbygging.

3.1.1 Kunnskapsberedskap og instrumentelle behov

Alle de sju programmene som inngår i denne undersøkelsen er innrettet mot saker og områder som står og har stått langt fremme på den politiske dagsorden siden 2000. Felles for dem er at de skal bidra til å utvikle velferdsforskning som forskningsfelt og danne grunnlag for handling på et meget sentralt politikkområde.

Samtlige informanter i departementer og direktorater mente at velferdsforskning har stor betydning for forvaltningen. Forskningens betydning for politikkkutforming og -praksis ser tydelig ut til å ha økt siden 2000. Informantenes bruk av velferdsforskning var i det store og hele rettet mot å realisere konkrete politiske målsettinger. Kun et fåtall av informantene hadde noen klar forestilling om den samlede prosjektporteføljen som inngikk i denne effektundersøkelsen, eller hvert av de sju programmene eller satsningene.

Alle de intervjuede gjenkjente saksfeltet og temaene, men ikke navnene og innretningene på Forskningsrådets programmer og satsinger. Typisk kjente informantene til rådsprogrammet dersom de selv hadde sittet i et programstyre, eller hadde vært med på å ta initiativ til opprettelsen av et program. Mange av Forskningsrådets programmer og satsinger synes å falle i gruppene *kunnskapsberedskap* og *begrepsdannende* forskning, dvs. hvor hovedhensikten er å belyse langsiktige og generelle problemstillinger. Men rådet har også støttet forskning som er mer direkte rettet mot politikkkutforming, både innenfor brede programmer i de to programmene for evaluering av NAV-reformen (EVANAV), 2006–2014 og Evaluering av pensjonsreformen (EVA-PEN), 2010–2018. Begge var rettet mot å vurdere effekten av konkrete politiske tiltak og tilbakeføre forskningsresultater til beslutnings- og forvaltningsapparatet.

Informantene i forvaltningen la generelt vekt på sine *instrumentelle* kunnskapsbehov. De behøver forskning som underlag for å løse konkrete spørsmål for politikkkutforming og/eller for praktiske tiltak på et saksfelt som det angjeldende

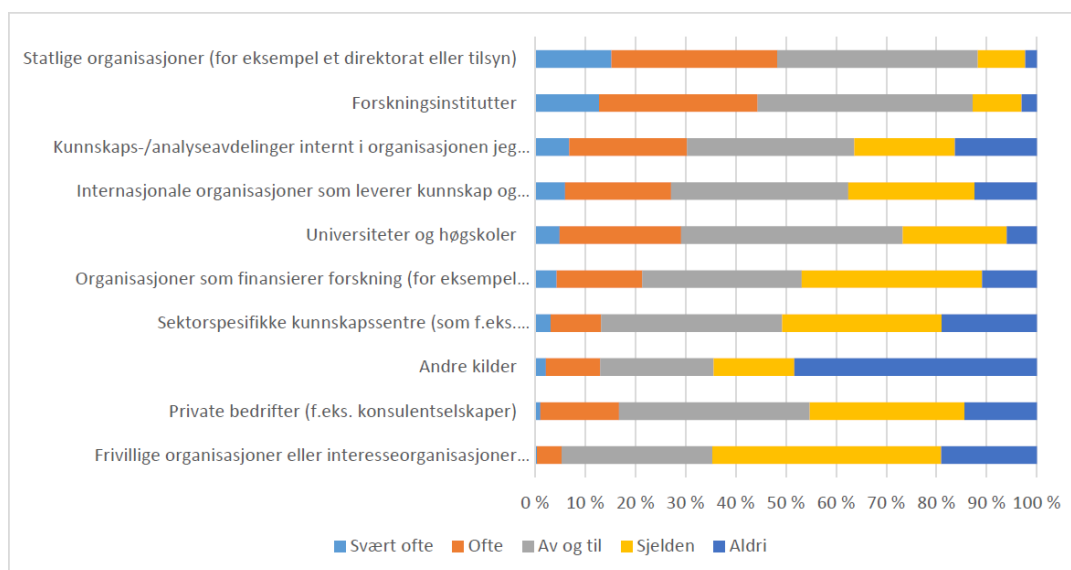
fagdepartementet har ansvar for. For dem skal forskning gjerne bidra til valg av virkemidler for beslutninger og eventuelt til iverksetting og/eller støtte til igangværende tiltak. Dette kan også omfatte å forbedre tiltak, eller vurdere effekten av dem og tilbakeføre denne kunnskapen til beslutnings- og forvaltningsapparatet. Flere av informantene mente at Forskningsrådets virkemidler ikke alltid er egnet for å dekke dette kunnskapsbehovet. Det ble vist til at det tar for lang tid å etablere satsinger, mens politikerne krever svar og analyser raskt. Temaer som barnevernlov, skatt, trygdeforskning, tilknytningsformer til arbeidslivet, livsløpsforskning og langsiktige demografiske utfordringer ble nevnt som eksempler på spørsmål de mente var vanskelig å realisere gjennom Forskningsrådet. Samtidig vet vi at Forskningsrådet har støttet forskning på flere slike konkrete problemstillinger.

Informantene etterlyste også flere kvantitative effektstudier av politiske avgjørelser og praktiske tiltak, dvs. av typen «hva virker, hva virker ikke?». Økt bruk av kontrollerte randomiserte studier (RCT) ble også nevnt som en ønsket fremgangsmåte for å få et klarere bilde av hva som er formålstjenlig politikk og virkemidler. Slik vi ser det, legger brukerne vekt på metodeutvikling for forskning av god kvalitet, men i et tett samspill med relevans.

3.1.2 Kunnskapsinnhenting

Når flertallet av de intervjuede hadde mindre presis kunnskap om porteføljen av velferdsforskning i Forskningsrådets regi, kan det bety at forskningen inngår som en allmenn kunnskapsbakgrunn. Den kan ha betydelige begrepsdannende betydning i form av forskning som danner ideer, former tenkning og påvirker ordskifter.

Vi vet fra andre undersøkelser at de som arbeider i forvaltningen bruker en rekke kilder og kanaler for å dekke sitt konkrete behov for forskning. Dette framgår av figur 3.1. Her viser vi resultater fra en nylig spørreundersøkelse som omfattet forskning generelt, men hvor svarene må antas å ha relevans for velferdsforskning. De fleste av respondentene brukte svært ofte eller ofte forskningsbasert kunnskap fra statlige organisasjoner slike som et direktorat eller et tilsyn. De søkte også kunnskap i interne analyseavdelinger. Dessuten ble forskningsinstitutter, universiteter og høyskoler hyppig brukt for å innhente kunnskap.

Figur 3.1 Innhentning av forskningsbasert kunnskap fra ulike kilder. Svar i prosent

Kilde: Thune 2018: 6.

Ansvarlige for forskning i departementer og direktorater dekker sitt behov for forskningsbasert kunnskap for eksempel via åpne utlysninger av oppdrag, og rammeavtaler med fagmiljøer. Tidsaspektet og dagsaktuelle kunnskapsbehov utgjør de viktigste faktorene når de velger fremgangsmåte for å få forskningsbaserte svar på sine spørsmål. Våre informanter i forvaltningen pekte på at programforskningen i regi av Forskningsrådet opererer under en lengre tidshorisont, mens forvaltningen har kortsiktige behov i det som er et omfattende politikkfelt med en rekke, ulike aktuelle oppgaver.

3.2 På sporet av effekter, Forskningsrådets programmer

Som alt nevnt, viste intervjuene at kun et fåtall av informantene hadde noen klar oppfatning av hver av de enkelte av de sju programmene som inngikk i denne effektundersøkelsen. Programmene i den porteføljen vi undersøker går tilbake til 2000, og det kan være vanskelig for våre informanter og andre utenfor å holde rede på mange akronymer og reorganiseringer av satsninger. For eksempel skiftet VAM-programmet (2009–2018) ham, fra å være ett av flere programmer for velferdsforskning («Program for velferdsforskning, «Velferdsprogrammet» (2004–2008)), til å bli et samlet velferdsforskningsprogram.

Fra 2000 til 2018 skjedde det endringer i Forskningsrådets organisering av velferdsforskningen. Rådet beveget seg fra mindre programmer og satsinger med definerte programperioder mot større programporteføljer og løpende programperioder. Velferds- arbeidsliv og migrasjons-programmet, VAM, var fra 2009 en sammenslåing av tre tidligere programmer: velferdsprogrammet, arbeidslivs-

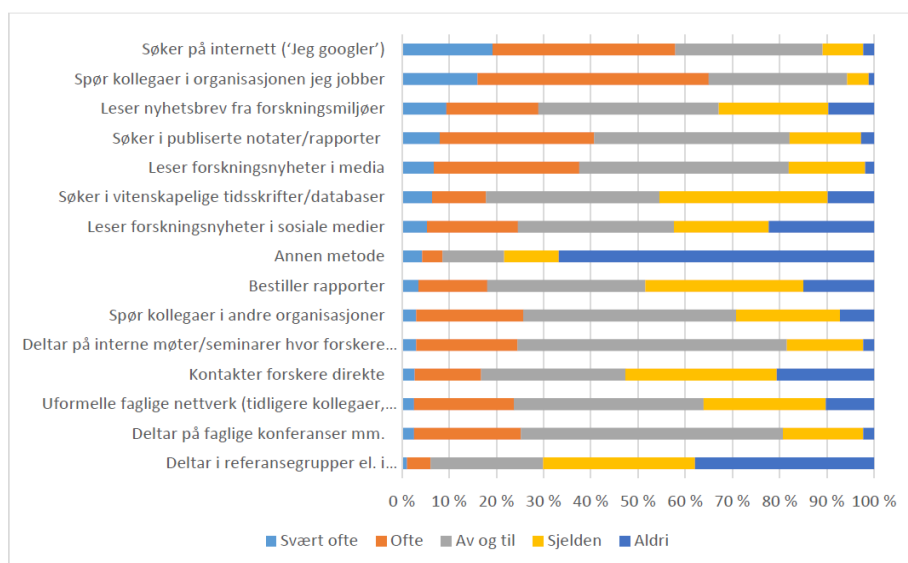
programmet og Programmet for internasjonal migrasjon og etniske relasjoner (IMER).

I intervjuene spurte vi om hvordan informantene opplevde utviklingen mot større og bredere programporteføljer. Hadde denne endringen noe å si for effektene av rådets velferdsforskning, og eventuelt hvordan? Intervjuene kan tyde på at Forskningsrådets omorganisering i større programmer fra 2010 styrket den begreps- og kunnskapsdannende siden av velferdsforskningen, men ikke den instrumentelle bruken av rådets programmer. Vi oppfattet det slik, at det er for tidlig å si noe om overgangen til porteføljestyre vil innvirke på bruken og de politiske effektene av velferdsforskningsprogrammene og eventuelt på hvilken måte. Dette drøftes mer overordnet i kapittel 7.

3.3 Bruk av forskning

Informantene la vekt på at forskningen både må holde høy kvalitet og være relevant på en gang. Alle våre informanter hadde høyere utdanning, noen også med doktorgrad, og årelang erfaring med FoU-arbeid. De var derfor kompetente og godt kvalifiserte bestillere og brukere av forskning. De hadde spesifikke krav til forskningens faglige innhold og nytte, men ga samtidig uttrykk for at de sjelden har tid eller mulighet til å lese vitenskapelige publikasjoner og holde seg orientert om all forskning på sitt saksfelt, nasjonalt, nordisk og ellers internasjonalt.

Derfor er lett tilgjengelige og spissede kanaler for formidling av og diskusjon om forskningen viktig for at velferdsforskning blir brukt. Hvordan innhenter og vurderer brukere av velferdsforskning relevant forskning? OSIRIS har i en pilotstudie undersøkt de viktigste kildene til kunnskap, og hvordan brukere i departementet finner fram til forskningsbasert kunnskap. Denne spørreundersøkelsen omfatter som sagt generell bruk av forskning, men er et godt inntak til å drøfte bruk av velferdsforskning. Svarene i undersøkelsen viser at søk på internett og det å spørre kollegaer i egen organisasjon, er den mest brukte måten å skaffe seg forskningsbasert kunnskap på. Men vi ser også at en og del av respondentene bruker en rekke andre kanaler for å innhente kunnskap, herunder nyhetsbrev, sosiale medier, internt arrangerte seminarer med forskere, uformelle faglige nettverk, men sjelden direkte kontakt med forskeren, eller deltakelse i en referansegruppe (eller et programstyre).

Figur 3.2 Kanaler for tilgang til forskningsbasert kunnskap, svar i prosent

Kilde: Thune: 2108:7

Av figuren over fremgår det at bruk av forskning omfatter det å nyttiggjøre seg forskningsresultater, lære om pågående forskning, og/eller å dra nytte av forskeren i rollen som formidler eller ekspert.

I våre intervjuer med brukere i forvaltningen, tenketanker og tidsskriftredaktører ble alle tre formene nevnt. Intervjuene viste at det var ulik grad av systematikk og forskjellige former for å innhente relevant forskning. Flere informanter pekte på at selv om det fantes faglig kompetanse i organisasjonen, var det knapt med tid og muligheter til å holde seg løpende orientert om forskningsresultater og en rikholdig forskningslitteratur. Våre samtaler med tenketankene viste at de ser seg som et viktig og nødvendig mellomledd mellom forskning og politikk, nettopp fordi sentrale brukere i politikk og forvaltning ikke har tid til å holde seg orientert om forskningen direkte. Både i tenketanker og i forvaltningen brukes fagblader, nyhetsbrev, NOU-er og relevante tidsskrifter – *Tidsskrift for velferdsforskning*, *Søkelys på arbeidslivet*, som viktige kanaler for kunnskapsinnhenting.

Vi forstår informantene slik at tilrettelagt *formidling* er et viktig bindeledd mellom forskning og politikk på velferdssfeltet. Intervjuer med redaktørene for to tidsskrift viste at de også tenker på norskspråklige tidsskrifter som et medium for formidling av forskning både til fagsamfunnet og en bredere offentlighet. Informanter i forvaltningen nevnte også et behov for kunnskapsoppsummeringer og -syntetiseringer som ville lette arbeidet med å orientere seg i mengden av publisert forskning, nasjonalt, nordisk og internasjonalt.

Forvaltningen og tenketanker ønsker kontakt med kompetente fagmiljøer for å høre om pågående forskning, men samtidig påpekte informanter i departementer og direktorater problemet med nærhet versus armlengdes avstand til forskere.

Imidlertid kan forskere inviteres til interne (avdelings)seminarer, foruten at de engasjeres til utvalgsarbeid (jf. 3.5).

På spørsmål om de ringte til forskere og spurte dem direkte, svarte departementene at dette ble sjelden gjort. Det kunne ha en konkurransevidende effekt eller virke favoriserende. Dette funnet er et annet enn det beskrevet i boken *Hjernen er alene* fra 2009 (se omtale i kapittel 1). Her fant forskerne at mange av brukerne innenfor politikk og forvaltning ikke forholdt seg direkte til forskningens resultater og programaktivitetene, men var mer opptatt av å bruke den kompetansen som ble bygd opp hos enkeltforskere. Spissformulert skrev forfatterne at brukerne ønsket «noen å ringe til» når de hadde behov for forskningsbasert kunnskap (Nuland et al. 2009). Tenketankene virker å stå friere og kontakter enkeltforskere relativt ofte, spesielt de som er synlige i media og gode til å kommunisere og spisse et budskap. Tenketankene benytter også forskere i sine akademiske råd, og disse bidrar både til å identifisere viktige saker, kvalitetssikre utredninger og som døråpnere til andre forskere og forskningsresultater.

3.4 Forskningsrådet som strategisk mellomledd

Intervjuene avdekket også et ønske blant flere brukere om at Forskningsrådet skal innta en mer aktiv og strategisk rolle for å styrke og sikre bruk av velferdsforskningen

3.4.1 Rådgiverrollen

Informantene sa for det første at dersom Forskningsrådet gikk tydeligere inn i rollen som *aktiv* rådgiver og medspiller i strategisk planlegging, kunne det øke effekten av Forskningsrådets velferdsprogrammer og velferdsforskning generelt. Flere av informantene etterlyste også en mer fremadskuende og strategisk ambisjon. Forskningsrådet kunne yte bidrag ved å definere, kartlegge saksfelter og belyse problemstillinger som kan utvikles med tanke på at de kan komme til å stå på den velferdspolitiske dagsorden. Konkret spørsmål som ble reist var: Hvilke samfunnsutfordringer ser vi som vil innvirke på velferdspolitikken og velferdsforskningen fremover? Hva og hvor er det kunnskapshull nå, altså saksfelter der det trengs et forskningstak for å løse samfunnsoppgaver? Hvilken kunnskap trenger politikk og offentligheten om fem til ti år?

3.4.2 Aktiv medspiller

Flere informanter etterlyste også et Forskningsråd i rollen som et aktivt mellomledd mellom forskere og brukere. Blant forslagene som kom fram var:

- Forskningsrådet bør systematisk arrangere brukerkonferanser og legge til rette for arenaer der forskere, rådet og brukere kan møtes.
- Forskningsrådet bør legge arbeid ned i andre typer formidling både om slutført forskning, men også pågående forskning. Det kan være nyhetsbrev og andre formidlingsmåter. Formidlingen bør være spisset mot ulike brukergrupper.
- Forskningsrådet kan behøves som sakkyndig rådgiver når departementer og direktorater utlyser forskningsoppdrag om velferdsspørsmål. Rådet må ha tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til slikt rådgivningsarbeid.
- Forskningsrådet bør ta initiativ til å utarbeide kunnskapsoppsummeringer og -syntetiseringer.

3.5 Velferdsforskere i offentlige råd og utvalg

Deltakelse i offentlige råd og utvalg utgjør en viktig arena for formidling og bruk av forskning i politikkutvikling. Slike råd og utvalg kan både være faste og midlertidige, men har som oftest det til felles at de bringer sammen eksperter med ulik bakgrunn for å gi råd i ulike politiske prosesser og spørsmål (Tellmann, 2016).

Som nevnt ovenfor, har flere av de intervjuede brukerne trukket fram betydningen av at forskere deltar i slike prosesser. I vår tidligere studie av utviklingsforskning fant vi også at de forskerne vi studerte, var relativt godt representert i offentlige utvalg på sine felt (Solberg et al, 2017). Spørsmålet i denne sammenhengen blir: I hvilken grad har de forskerne som har mottatt støtte fra Forskningsrådets velferdsprogrammer deltatt i offentlige råd, styrer og utvalg?

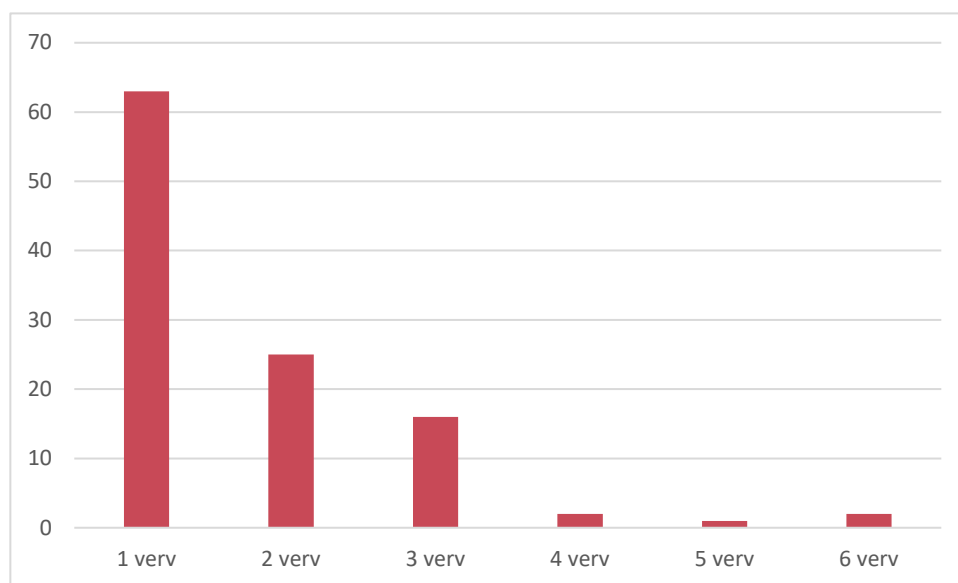
3.5.1 Hovedtall for velferdsforskernes deltakelse

For å kartlegge dette systematisk har vi brukt Kommunal- og moderniseringsdepartementets database over styrer, råd, nemnder og utvalg i norsk forvaltning, den såkalte SRU-basen. Basen inneholder informasjon om drøyt 300 aktive styrer, råd, utvalg og nemnder med cirka 2500 medlemmer. I tillegg er det mulig å søke etter informasjon bakover i tid. Informasjon om basen og vår framgangsmåte er oppgitt i kapittel 8 om metode.

For denne studien har vi tatt utgangspunkt i listen over de 641 personene som har fått støtte fra de velferdsprogrammene vi studerer. Ved å søke på hver enkelt får vi kartlagt hvorvidt de har deltatt i slike fora og i så fall hvilke.

Totalt får vi opp 185 deltakelser fordelt på 109 unike personer. Det betyr at 17 prosent av de forskerne vi studerer, har hatt ett eller flere offentlig verv siden 2001. Det må anses som en relativt høy andel, særlig med tanke på at en god del

av forskerne er i en tidlig fase av karrieren og med nylig avlagte doktorgrader (se kapittel 5). Tallene viser også at deltakelsen ikke domineres av noen enkeltpersoner, men er tvert imot ganske jevnt fordelt. Vi finner kun fem personer som har hatt mer enn tre verv. Med andre ord er det få «styregrossister» blant de 641 forskerne vi har kartlagt. Dette framgår også av figuren under, som viser antall deltakelser fordelt på personer i vårt utvalg av forskere.

Figur 3.3 Antall deltakelser i styrer, råd og utvalg per forsker med støtte fra Forskningsrådets velferdsprogrammer (kun forskere med verv er vist).

Note: Det er i tillegg totalt 532 personer som ikke er oppført med noen verv. Kilde: NIFU, basert på KMD/SRU

Ser vi på kjønnsfordelingen, er det god balanse. Blant de 109 personene med verv, er det 54 kvinner og 55 menn, altså tilnærmet kjønnsbalanse. Det gjelder både for de med få og de med mange verv. Dette gjenspeiler i stor grad kjønnsbalansen blant alle de 641 forskerne vi kartlegger. Her er det 53 prosent kvinner. Kjønn ser derfor ikke ut til å ha noen stor betydning for forskernes deltakelse i styrer råd og utvalg på dette området. Det kan også henge sammen med at myndighetene tilstreber jevn kjønnsbalanse når de setter sammen styrer, råd og utvalg.

3.5.2 Mønstre for deltakelsen

I vår kartlegging har vi også sett på hva slags styrer og utvalg forskerne har deltatt i. En meget utbredt form for verv er at forskerne deltar som medlem i styret for den institusjonen de jobber ved. Selv om dette også kan ses som en indikasjon på engasjement utover egen forskning, er det en form for verv som primært retter seg inn mot den enkelte forskningsinstitusjonen.

Hvis vi ser bort fra styreverv i egen institusjon, sitter vi igjen med 75 personer som har deltatt i «eksterne» utvalg, nemnder og styrer. Også her ser vi en stor bredde i deltakelsen. Totalt finner vi 73 ulike utvalg som forskerne har deltatt i utover egen institusjon. Flest deltakelser finner vi naturlig nok i permanente utvalg, slik som bl.a. UNESCO-kommisjonen og Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). I disse komiteene har henholdsvis 8 og 6 av «våre» velferdsforskere deltatt. Likestillingsutvalget, Likestillings- og diskrimineringsnemnda og Likelønnskommisjonen er eksempler på midlertidige utvalg hvor vi finner flere av de forskerne som har mottatt støtte fra Forskningsrådets programmer. En full oversikt over hvilke utvalg forskerne har deltatt i, finnes i vedlegg 3.

Et siste aspekt vi har kartlagt, er hvilke roller forskerne har hatt i de ulike organene. Her finner vi at 14 forskere har hatt verv som leder og ytterligere fire har vært nestledere. Også dette kan ses som en indikasjon på betydelig innflytelse fra den gruppen av forskere som Forskningsrådet har finansiert og som er kartlagt i denne studien.

3.6 Oppsummering

Våre intervjuer viser at velferdsforskningen har betydning for politikkutvikling, og at den tas i bruk. Forskningens innvirkning på velferdspolitikken synes å ha økt siden tusenårsskiftet. De intervjuede la vekt på at all forskning skal holde høyt faglig nivå, og at kvalitet og relevans hører sammen.

De brukerne som vi snakket med, anser Forskningsrådets programmer og satsinger på feltet som viktigst for *kunnskapsberedskap* og *begrepsdannelse*. Den *instrumentelle* bruken av velferdsforskning, den for å løse konkrete saker, finnes også, men virker mindre fremtredende sett fra brukerne. Intervjuene kan tyde på at Forskningsrådets omorganisering i større programmer fra 2010 har styrket den begreps- og kunnskapsdannende siden av velferdsforskningen, men ikke den instrumentelle bruken av rådets programmer.

Departementer og direktorater får deler av sitt kunnskapsbehov dekket via rådets programmer, men for å dekke konkrete behov for politikkutforming, brukes det gjerne andre kanaler. Det politiske sektoransvaret er delt i to: et generelt ansvar for saksfeltet som Forskningsrådet delvis tar seg av, og et internt behov for kunnskap direkte for politikkutforming.

Tidsaspektet og dagsaktuelle, konkrete kunnskapsbehov er viktige faktorer når forvaltningen avgjør hvordan det best kan løse sine kunnskapsbehov. Forskningsrådets programmer har en lengre tidshorison, og det kan være vanskelig med prosjekter som konkret svarer til forvaltningens umiddelbare kunnskapsbehov. Informatanter herfra ville ha flere studier av hvilke tiltak som virker og hvilke som ikke

virker, og mente at årsaksforklaringer stod sterkt innenfor velferdsforskningens faglige tradisjon.

Intervjuene viste videre at en mer aktiv mellomleddsrolle kunne øke effekten av Forskningsrådets velferdsforskningsprogrammer. Flere mente at Forskningsrådet burde ta på seg en aktiv strategisk rådgiverrolle ved å analysere saksfeltet med tanke på temaer og problemstillinger som vil komme på den velferdspolitiske dagsorden. Kanaler og møteplasser for formidling av og diskusjon både om pågående forskning og -resultater kunne utvikles ytterligere.

Intervjuene bekreftet at mye av bruken av forskning på dette feltet skjer ved at forskeren opptrer som formidler eller ekspert. Kartleggingen av forskernes deltakelse i offentlige råd og utvalg viser en bred og variert deltakelse fra de forskerne som har fått støtte fra Rådets programmer. Det er en god indikasjon på at forskere når ut og brukes i politikk og forvaltning.

4 Eksempler på samfunnseffekter

I kapittel 3 foran har vi gjengitt hvordan ulike brukere og formidlere av velferdsforskning ser på forskningens effekter og relevans. I dette kapitlet vender vi blikket mot forskernes egne oppfatninger. Analysen baserer seg på et omfattende materiale av norske samfunnsvitenskapelige og humanistiske forskningsmiljøers selvrapporterte eksempler på effekter av egen forskning, såkalte «impact cases»⁸. Sentrale spørsmål er: I hvilken grad er de rapporterte eksemplene på samfunnseffekter relatert til velferdstema? Hva slags effekter finner vi på dette feltet og hvordan oppstår de?

Et aktuelt spørsmål er også hvorvidt de velferdsrelaterte eksemplene kan knyttes til Forskningsrådets programmer. Men her er presisjonsnivået i de ulike eksemplene såpass varierende at det er vanskelig å gi en systematisk vurdering av dette. Henvisninger til Forskningsrådets rolle er derfor begrenset til noen utvalgte eksempler.

4.1 “Impact case” som kilde og metode

Som nevnt i kapittel 1 har det vært en økende tendens til å ta i bruk ulike former for «narrativer» for å beskrive forskningens effekter. Dette skyldes i stor grad at samspillet mellom forskning og samfunn er såpass komplekst at det ikke lar seg fange opp med etablerte indikatorer. Ikke minst har det vist seg vanskelig å fange opp samfunnseffektene av humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning gjennom kvantitative metoder (Muhonen et. al, 2019). Slik forskning er for eksempel lite orientert mot aktiviteter som gir seg utslag i patenter, lisenser og bedriftsetableringer. Dessuten er samfunnsvitenskap og humaniora dårligere dekket i internasjonale databaser for vitenskapelig publisering og sitering (se nærmere omtale av dette i kapittel 6).

Derfor er det neppe tilfeldig at det var nettopp evalueringen av humanistisk forskning som først tok i bruk selvrapporterte narrativer som en ny metode for å fange opp de samfunnsmessige effektene av forskningen. Dette ble gjort i

⁸ Det finnes ennå ikke et etablert norsk begrep for «impact case», men vi vil i det følgende omtale dem hovedsakelig med de norske begrepene «eksempler» eller «eksempler på samfunnseffekter».

forbindelse med Forskningsrådets evaluering av humanistisk forskning, den såkalte HUMEVAL (Norges forskningsråd, 2017a). Senere ble samme metode tatt i bruk for tilsvarende evaluering av samfunnsvitenskapelig forskning, den såkalte SAMEVAL (Norges forskningsråd, 2018). I tillegg har tre evalueringer av forskningsinstitutter tatt i bruk samme metode, herunder evalueringen av de samfunnsvitenskapelige instituttene fra 2017 (Norges forskningsråd, 2017b).

Til sammen betyr dette at de fleste norske humanistiske og samfunnsvitenskapelige forskningsmiljøene har fått anledning til å rapportere eksempler på samfunnseffekter av egen forskning. Konkret omfatter materialet:

- 236 eksempler fra evalueringen av samfunnsvitenskap
- 69 eksempler fra evalueringen av de samfunnsvitenskapelige instituttene
- 165 eksempler fra evalueringen av norsk humanistisk forskning

Når vi samtidig vet at velferdsforskning har sitt klare tyngdepunkt innenfor samfunnsvitenskapelig og humanistisk forskning (se kapittel 2), gir materialet fra de tre nevnte evalueringene et godt utgangspunkt for å kartlegge eksempler på samfunnsmessige effekter av norsk velferdsforskning. Dog må det tas høyde for at enkelte sentrale velferdsforskningsmiljøer ikke inngår i materialet. Det gjelder blant annet Statistisk sentralbyrå (SSB), Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) og miljøer innenfor helsesektoren.

4.2 Avgrensning av velferdsrelaterte eksempler

De selvrapporterte eksemplene på samfunnseffekter som vi studerer, følger i utgangspunktet ingen tematisk inndeling. I hvilken grad eksemplene er relatert til velferd er derfor noe vi må identifisere spesifikt for denne studien.

Vi baserer oss igjen på den omforente definisjonen av velferdsforskning som vi beskrev i kapittel 1. Det betyr at velferdsbegrepet favner relativt bredt. Samtidig gir definisjonen følgende avgrensninger, som vi har valgt å ta hensyn til:

- Effekter som spesifikt handler om bedre helse, behandlingsmetoder og helse-systemer inkluderes ikke. Derimot inkluderer vi eksempler som handler om *tilgang* til helsetjenester og *ulikheter* i helsesystemet, ettersom slike aspekter er mer knyttet til velferdstjenester og velferdssystemet.
- Eksempler på effekter utenfor Norge inkluderes ikke, da det ble presisert at velferdsforskning skal avgrenses til norske forhold. Samtidig har vi kartlagt *omfanget* av eksempler som har en slik internasjonal orientering.

I tillegg kommer en hel rekke gråsoner, hvor det er vanskelig å avgjøre om effektene er relatert til velferd eller ikke. Ofte er velferd også en sekundær effekt, for

eksempel ved at forskning bidrar til kulturell bevissthet, bedre tilpasning til klimaendringer, økt trafikksikkerhet mv. som i neste omgang bidrar til økt velferd. I vår kartlegging av eksemplene har vi valgt å fokusere på den primære effekten som forskerne har oppgitt.

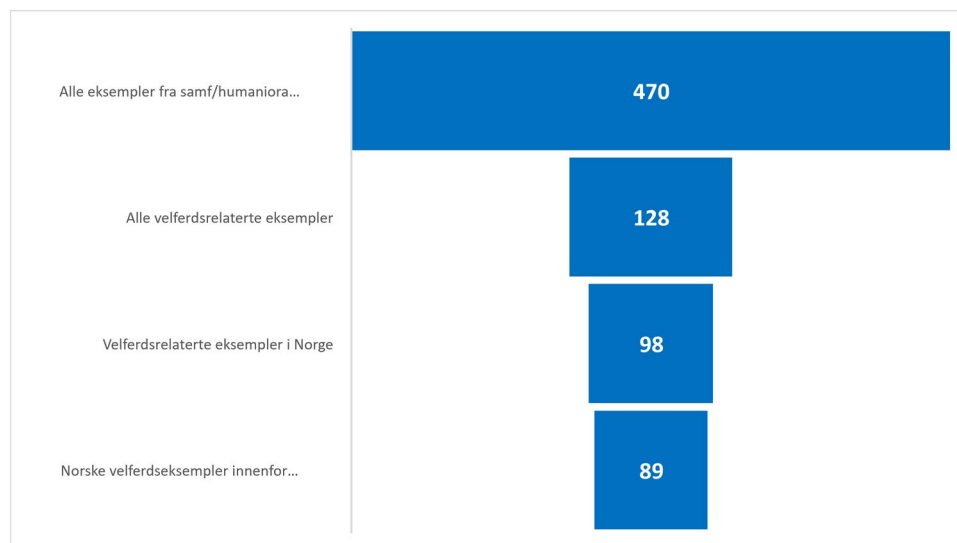
Uansett må kartleggingen og avgrensningen av eksempler leses som en skjønnsmessig vurdering. Innslaget av skjønn er også tilstede i selve materialet, ettersom forskningsmiljøene har hatt ulike interne prosesser og lagt ulike vurderinger til grunn når de har valgt hvilke eksempler på samfunnseffekter de skulle rapportere til evalueringene.

Disse forbeholdene til tross gir materialet en unik mulighet til å studere mønstre i velferdsforskningens effekter på samfunnet.

4.3 Omfang av velferdseksempler

Et første spørsmål er hvor mange av de rapporterte eksemplene som omhandler effekter som kan relateres til velferd og velferdssystemene.

lese gjennom hele materialet med utgangspunkt i avgrensningen nevnt ovenfor. Resultatene av denne gjennomgangen er vist i figur 4.1 nedenfor.

Figur 4.1 Avgrensning av velferdsrelaterte eksempler på samfunnseffekter

Kilde: NIFU

Fra et bruttoutvalg på 128 eksempler som berørte velferdsrelaterte effekter, ekskluderte vi 30 eksempler som rettet seg mot velferd og samfunnsforbedringer utenfor Norge. I tillegg ble 9 eksempler som ikke falt innenfor definisjonen også tatt ut. Dermed stod vi igjen med 89 eksempler, som ble gjenstand for nærmere gjennomgang. De aller fleste av disse var innenfor samfunnsvitenskap.

Denne avgrensningen viste for det første at velferd er et sentralt tema når norske samfunnsvitenskapelige forskningsmiljøer skal framheve eksempler på at forskningen har kommet samfunnet til nytte. Videre kan vi konstatere at en god del av eksemplene handler om effekter utenfor Norges grenser, primært i utviklingsland. Dette imøtegår noen av påstandene om norsk samfunns- og velferdsforskning som introvert og lite internasjonalt orientert (Esping-Andersen, 2013). Samtidig kan det tenkes at flere av miljøene har vurdert det som strategisk riktig å trekke fram eksempler på at forskningen har kommet til nytte der behovet er størst. Vi kan også konstatere at den internasjonale orienteringen hovedsakelig retter seg mot utviklingsland og utsatte grupper, mens for eksempel komparative studier av velferdssystemer i sammenliknbare land er lite omtalt.

4.4 Profil og mønstre i eksemplene på samfunnseffekter

Kartlegging av standardiserte eksempler på samfunnseffekter er en relativt ny genre innenfor studier av forskning. Ifølge Donovan (2017) er dette et eksempel på et område hvor praksis og politikk kommer før det er utviklet gode metoder og teori. Etter hvert har det imidlertid vokst fram metoder og rammeverk for å analysere slike eksempler.

Innenfor det britiske systemet for evaluering og finansiering av universitetsforskning, det såkalte Research Excellence Framework (REF), er det allerede en utbredt tradisjon for å utvikle, vurdere og analysere eksempler på samfunnseffekter. Graden av systematikk i det britiske systemet henger dels sammen med at omfanget av eksempler er stort, med nærmere 7000 eksempler innlevert til den siste evalueringen i 2014. Dels henger systematikken sammen med at de britiske eksemplene karaktersettes og får konsekvenser for fordelingen av midler til forskningsmiljøene.

Et hovedinntrykk fra vår gjennomgang av norske eksempler er at de ofte beskriver forskningen og formidlingen mer enn selve effekten. Beskrivelsene av samfunnseffektene handler ofte om *antatte* og *potensielle* effekter, mens beskrivelser av konkrete samfunnsendringer er mer sjeldent. Dette var også inntrykket til det internasjonale panelet som nylig evaluerte norsk samfunnsvitenskapelig forskning:

The SAMEVAL evaluation called for assessing societal relevance and impact of social science research, and the institutions provided evidence for such impact in their submitted material. This evaluation task was found to be particularly challenging by the six panels (...). It became clear that a majority of institutions had reported largely their communication activities, rather than the relevance and impact for different societal actors (...) (Norges forskningsråd, 2018)

Tross denne kritikken, konstaterte panelet at forskningsmiljøenes eksempler vitnet om betydelige samfunnseffekter fra forskningen. De mente også at det var innmeldt flere «best practice-eksempler» på at forskningen gir konkrete effekter.

Interessant nok gir også forskningsmiljøene selv uttrykk for problemene med å identifisere og beskrive konkrete samfunnseffekter på dette feltet. Sitatene nedenfor er hentet fra to av de utvalgte eksemplene som omhandlet forskning relatert til velferd:

“While the actual impact of research in humanities is hard to gauge or verify by precision, one may get an impression by contacting policy-makers and practitioners who in one way or another benefited from the above-mentioned research activities (eksempel fra HUMEVAL, 2017)”

“It is a difficult, if not an impossible, task to identify the direct impact of social science on policy development, decision making, and attitudes in society. The uptake of social sciences in policy is not as directly attributable to a specific project as a cure for cancer” (eksempel fra SAMEVAL, 2018)

Alt dette kan leses som en indikasjon på at velferdsforskerne ikke er tilstrekkelig «påkoblet» sluttbruken av egen forskning. Men det kan også ses som uttrykk for noe mer grunnleggende, nemlig at samfunnsvitenskapelig og humanistisk forskning samspiller med samfunnet på måter som ikke alltid er forenlig med effektbeskrivelsenes krav til konkretisering.

Et aktuelt bidrag i denne sammenhengen er Sivertsen og Meijers (2018) introduksjon av begrepet «normal impact», som en motsats til de konkrete og ofte «ekstraordinære» samfunnseffektene som gjerne trekkes fram i eksempler på samfunnseffekter. Sivertsen og Meijer mener at det er det langvarige og gjensidige samspillet mellom forskning og samfunn som er hovedmønsteret for samfunnseffekter fra humaniora og samfunnsvitenskap. Når eksemplene som leveres inn til evalueringer preges av generelle beskrivelser, er det altså fordi det er slik forskningen normalt samspiller med samfunnet.

4.5 Sammensatte vs. spesifikke effekter

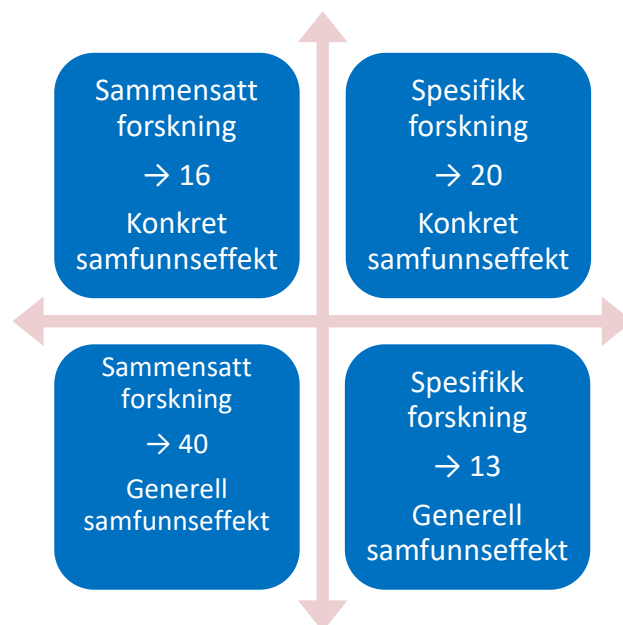
I vår gjennomgang av eksemplene har vi sett at det ikke bare er effektene som varierer med hensyn til konkretisering. Det samme gjelder beskrivelsene av den forskningen som har ledet fram til den aktuelle effekten. I noen tilfeller kan forskningen som beskrives være knyttet til et bestemt prosjekt og med et bestemt resultat, mens det i andre tilfeller vises til et forskningsfelt og et fagmiljø som er bygd opp gjennom mange tiår, og som kontinuerlig har bidratt med kunnskap på et samfunnsområde.

4.5.1 Arketyper for samfunnseffekter

I vår gjennomgang har vi derfor operert med en konkretisering i to dimensjoner; langs den ene dimensjonen skiller vi mellom spesifikke forskningsprosjekter versus sammensatt, langsiktig forskning, mens vi langs den andre dimensjonen skiller mellom spesifikke versus sammensatte effekter. Det gir en typologi med følgende fire «arketyper» av eksempler:

1. Spesifikke forskningsprosjekter og -resultater som leder til konkrete og identifiserbare samfunnseffekter.
2. Spesifikke forskningsprosjekter og -resultater som har mer generell effekt på samfunnet
3. Sammensatt og langsiktig forskningsarbeid som leder til konkrete og identifiserbare samfunnseffekter
4. Sammensatt og langsiktig forskningsarbeid som har mer generell og mindre definert effekt på samfunnet

I denne typologien er type 4 beslektet med det Sivertsen og Meijer kaller «normal impact», mens type 1 er beslektet med det de samme forfatterne kaller «extraordinary impact». Type 2 og 3 er dermed varianter mellom disse. Ved å anvende dette rammeverket på de 89 eksemplene vi har identifisert som velferdseksempler finner vi følgende fordeling

Figur 4.2 Antall velferdseksempler (N=89) fordelt på fire arketyper for eksempler på samfunnseffekter av velferdsforskning

Kilde: NIFU

Gjennomgangen viser at alle kombinasjoner forekommer i utvalget av eksempler på samfunnseffekter. Men vi ser også at det er klart flest eksempler hvor det vises til en portefølje av forskning som er bygd opp over tid, og som bidrar til samfunnsendringer mer generelt (se øvre høyre hjørne). Med andre ord er den hyppigst rapporterte veien fra forskning til effekt samtidig den som i utgangspunktet er minst egnet for systematisk rapportering av samfunnseffekter.

4.5.2 Eksempler på forskning og samfunnseffekter på velferdsfeltet

De fire eksemplene nedenfor fremhever noen utvalgte tilfeller av de fire arketyper i figur 4.2. Eksemplene har ikke til hensikt å vise fram «best practice», men skal isteden illustrere mangfoldet i de eksemplene på samfunnseffekter som ble levert til evalueringen av samfunnsvitenskap og humaniora.

Eksempel 1: Frivillig barnløshet og vold mot menn (Childless)

Gjennom en serie intervjuundersøkelser på 2000-tallet har UiB-professor Tove Ingebjørg Fjell gjort studier av hhv. frivillig barnløshet og vold mot menn i intime relasjoner. Forskingen har nådd bredt ut gjennom media, undervisning og i formidling gjennom kunst. Ifølge omtalen i eksemplet har dette bidratt til å reise debatt og formidle kunnskap om samfunnsproblemer som tidligere har vært tabubelagt og lite omtalt. Eksemplet er hentet fra humanioraevalueringen (HUMEVAL) og viser hvordan to klart definerte prosjekter antas å ha bidratt til generell bevisstgjøring og holdningsendring på et velferdsrelatert tema i samfunnet. Fjell er også blant de forskerne som har fått støtte gjennom Forskningsrådets programmer.

- *Tittel: Childless – Everyday taboos in Norwegian contemporary culture*

Eksempel 2: Veiledningsplattformen i NAV (CMPA-CRCT)

I nært samarbeid med NAV har forskere ved Arbeidsforskningsinstituttet (AFI/Oslo-Met) gjennomført et flerårig prosjekt hvor utvalgte veiledere ved NAV-kontor har gjennomgått et omfattende opplæringsprogram. Studien innbefattet også et randomisert kontrollert forsøk (RCT), hvor en kontrollgruppe av veiledere ikke fikk samme opplæring. Ifølge eksemplet har studien vært direkte medvirkende til at NAVs veiledere har blitt bedre i stand til å veilede personer som står utenfor arbeidsmarkedet. Prosjektet har også bedret kompetansen i NAV, utviklet en plattform for opplæring (veiledningsplattformen) og bidratt til metodeutvikling for tilsvarende studier. Eksemplet er hentet fra sosiologidelen av evalueringen av samfunnsvitenskap (SAEMAVAL) og illustrerer hvordan et konkret prosjekt gir konkrete og sporbare effekter.

- *Tittel: CMPA-CRCT (sosiologi)*

Eksempel 3: FAFOs arbeidslivsforskning (LabourPol)

Ett av FAFOs eksempler på samfunnseffekter tar utgangspunkt i instituttets samlede forskning på norsk arbeidsmarkedspolitikk gjennom flere tiår. Her vises til at denne forskningen har bidratt til debatt, ny politikk og generell bevisstgjøring om politikk og regelverk innenfor norsk arbeidsliv, spesielt når det gjelder betydningen av kollektive avtaler og samarbeid mellom partene i arbeidslivet. Blant effektene vises det til direkte innspill til stortingsmeldinger og proposisjoner over lengre tid, rådgivning i forbindelse med stortingsbehandlinger og generelle bidrag til samfunnsdebatten om temaet. Blant de nylige eksemplene på effekt vises det til at FAFOs forskning var sentral for innføring av nye retningslinjer for å beskytte varslere i norsk arbeidsliv. Dette er likevel et typisk eksempel på langvarig «normal impact», hvor det ikke handler om konkrete prosjekter som fører til konkrete effekter, men bred påvirkning over lang tid.

- *Tittel: LabourPol (sosiologi)*

Eksempel 4: ISFs forskning på pensjon (Pensions)

Ett av eksemplene fra ISF viser til instituttets lange tradisjoner for forskning på det pensjonspolitiske området. Ifølge beskrivelsen har ISF-forsker Axel West Pedersen vært involvert i diskusjonen om pensjonsreformen fra starten, og bidratt med grunnlagsmateriale gjennom hele reformprosessen. Dette har også hatt konkrete og sporebare effekter. En alternativ modell for utformingen av det reformerte pensjonssystemet som blant annet er omtalt i en mindretallsuttalelse i Pensjonskommisjonens rapport, ble vedtatt som LOs foretrukne modell på kongressen våren 2005, og er nevnt i Stortingsforliket fra 2005 som en av flere aktuelle modeller. Den ble opprinnelig lansert i en artikkel i Tidsskrift for Velferdsforskning fra 2002. I de senere årene har Pedersen holdt en rekke foredrag og bidratt til å skape økt forståelse både om prosessene i reformen og om dens fordelingseffekter. Han har også ledet et større prosjekt under Norges forskningsråds evaluering av pensjonsreformen (EVA-PEN).

- *Tittel: Pensions (statsvitenskap)*

4.6 Fellestrekk i velferdsrelaterte eksempler

De konkrete eksemplene som er trukket fram ovenfor, illustrerer ulike måter som forskningen kan bidra til samfunnseffekter. En full oversikt er ikke mulig å gi, men i tillegg til de utvalgte eksemplene kan det nevnes at en rekke eksempler viser at

forskningen har bidratt direkte til lovendringer, nye tiltak og endret politikk. Likestilling, integrering og trygdeordninger er gjengangere i så måte. Dette reflekterer også at mange av eksemplene handler om forskning på utsatte grupper.

Selv om mange eksempler viser til forskning og effekter utenfor Norge, ser vi få eksempler som viser til komparative studier av Norge og andre sammenliknbare land. Materialet gir derfor inntrykk av at forskningen enten er nasjonalt rettet, eller rettet mot andre land, spesielt utviklingsland. Dette bekrefter noe av tidligere evalueringers etterlysning av mer komparativ velferdsforskning.

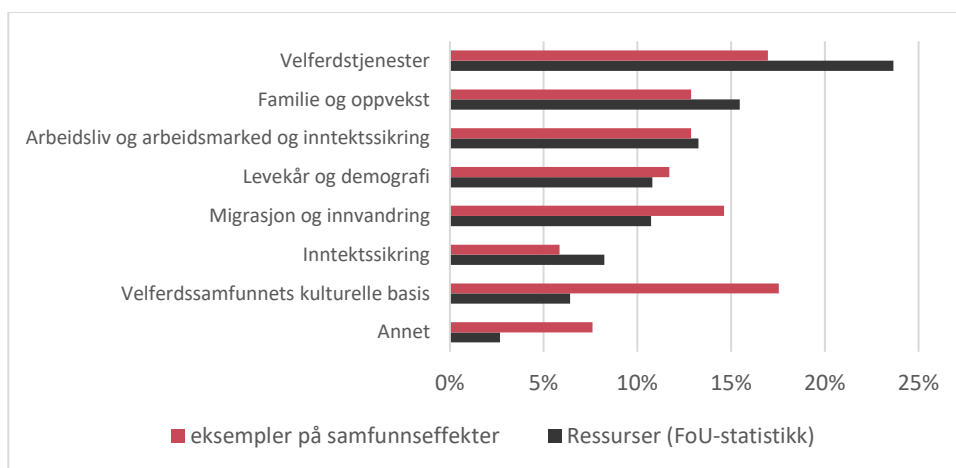
Tidligere evalueringer har også etterlyst mer forskning basert på registerdata og longitudinelle studier. Vår gjennomgang viser imidlertid flere eksempler på at slik forskning løftes fram i eksemplene. Konkret ser vi at minst 10 prosent av eksemplene innenfor samfunnsvitenskap viser til studier basert på registerdata. I tillegg kommer eventuelle prosjekter hvor dette ikke er omtalt eksplisitt. Det kan derfor se ut til at forskning med bruk av registerdata har fått økt betydning og utbredelse.

Videre ser vi at særlig forskningsinstituttene knytter effektene av forskningen til oppdragsforskning, og at det i en del tilfeller kan se ut som om Forskningsrådsfinansiert forskning får effekter når den skjer i kombinasjon med oppdragsforskning.

4.7 Samfunnseffektenes tematiske profil

I tillegg til å vurdere samspillet mellom forskning og effekt har vi vurdert hvilke tematiske områder de ulike eksemplene relaterer seg til. For å kunne sammenligne dette med den samlede tematiske profilen på norsk velferdsforskning, har vi valgt å benytte de samme undertemaene som er brukt i FoU-statistikken og som er beskrevet i kapittel 2 (se figur 2.2 og 2.3).

I figuren under har vi sammenstilt disse to inngangene til å kartlegge den tematiske profilen på norsk velferdsforskning. De røde søylene viser hvordan vår kartlegging av velferdsrelaterte eksempler på samfunnseffekter fordeler seg på undertema, mens de mørke søylene viser hvordan forskningsmiljøene selv har fordelt egen ressursinnsats på velferdsforskning etter undertema.

Figur 4.3 Andel «velferdseksempler» som er relatert til velferdstema og andel ressurser fordelt på samme tema i 2017.

Kilde: NIFU/FoU-statistikk og eksempler fra Forskningsrådets evalueringer

Det er viktig å være klar over at disse størrelsene er basert to forskjellige kilder: FoU-statistikken viser fordelingen på undertemaene for alle forskningsmiljøer som har rapportert aktivitet på velferdsforskning, mens eksemplene på samfunns-effekter kun gjelder de miljøene som har sendt inn eksempler på samfunnseffekter relatert til velferd. Sammenstillingen gir likevel grunnlag for noen interessante observasjoner.

For det første ser vi at undertemaet *velferdstjenester* står for en stor andel av ressursene til velferdsforskning, mens vi fant relativt sett færre eksempler på samfunnseffekter relatert til dette temaet. En forklaring på det kan være at de fleste helsefaglige forskningsmiljøene ikke var omfattet av evalueringen av samfunnsvitenskap, mens slike miljøer inngikk i den samlede kartleggingen av velferdsforskning i FoU-statistikken. Samtidig fant vi mange eksempler relatert til temaene *migrasjon og innvandring* og ikke minst *velferdssamfunnets kulturelle basis*, mens disse temaene har noe mindre betydning målt med FoU-ressurser.

Den relativt høye frekvensen av eksempler knyttet til migrasjon og innvandring kan bety at dette er et felt hvor forskningen ofte brukes i politikk, praksis og samfunnsdebatt. Funnet kan også ses i sammenheng med den store oppmerksomheten dette temaet har fått i forbindelse med flyktningkrisen og debatten om innvandring de siste årene. Flere av eksemplene viser til at årelang forskning på dette feltet har fått ny aktualitet og relevans i den pågående samfunnsdebatten. Det store antall eksempler vi klassifiserer under *velferdssamfunnets kulturelle basis* reflekterer at mange av eksemplene beskriver forskning som bidrar til økt bevissthet, myteknusing og opplyst debatt om sentrale velferdstema. Typisk for disse eksemplene er at de ikke peker på konkrete effekter i form av nye tiltak, ny politikk

eller endret praksis, men at de viser til forskningens generelle bidrag til økt forståelse for spørsmål som har betydning for velferdssamfunnet. Mange av disse eksemplene kan derfor klassifiseres under den store gruppen av «normal impact» eller i det nedre venstre hjørnet av figur 4.2 ovenfor.

4.8 Oppsummering

Vår gjennomgang av forskningsmiljøenes egne eksempler på samfunnseffekter viser at en vesentlig andel, nærmere hvert femte eksempel, kan knyttes til velferdsrelaterte tema. Det indikerer at temaet står sentralt i norsk humanistisk og spesielt samfunnsvitenskapelig forskning, og at mye av forskningen har betydning for velferdssamfunnet.

Eksemplene viser samtidig at de samfunnsmessige effektene som oftest skjer gjennom langvarig og indirekte påvirkning. Selv om vi finner flere eksempler på forskning som direkte skaper konkrete endringer i samfunnet, handler de beskrevne effektene mest om indirekte og langvarig påvirkning, som bidrar til økt forståelse og økt bevissthet om ulike aspekter ved velferdssamfunnet. Forskningslitteraturen om effekter av forskning viser også at denne typen langvarig påvirkning er meget utbredt innenfor samfunnsvitenskap og humaniora.

Den samlede tematiske profilen i de eksemplene som berører effekter av velferdsforskning følger i stor grad den profilen som framkommer av ressursinnsatsen på feltet, men vi ser forholdsmessig flere eksempler som handler om *migrasjon og integrering* og om *velferdssamfunnets kulturelle basis*. Det er klart flest eksempler fra de sosiologiske miljøene, mens for eksempel de statsvitenskapelige miljøene har levert færre eksempler relatert til velferd.

5 Kompetanseeffekter og karriereveier

Et av hovedspørsmålene i denne studien er hvordan Forskningsrådets innsats på velferdsfeltet har bidratt til å bygge kompetanse, dvs. gjennom forskerutdanning og utvikling av forskerkarrierer. I dette kapitlet følger vi sporene av de 641 forskerne som står oppført med støtte fra Forskningsrådets programmer og satsinger på feltet siden 2000. Vi kartlegger forskernes karrierer, hvor de befinner seg i dag og i hvilken grad stipendiatene har fullført sine doktorgradsløp. Før vi går inn på den konkrete sporingen av de «forskningsrådsfinansierte» forskerne, gir vi et overblikk over det samlede personalet av velferdsforskere i Norge. Her baserer vi oss på NIFUs kartlegging gjennom FoU-statistikken for 2017.

5.1 En oversikt over norske velferdsforskere

Til sammen deltok over 1 470 personer i velferdsforskning i 2017⁹. Langt de fleste av personalet var forskere eller vitenskapelig personale (heretter omtalt som forskere), mens rundt 3 prosent var teknisk personale.

Tabell 5.1 Antall personer involvert i norsk velferdsforskning etter stillingsgruppe og sektor, og andel kvinner i 2017.

Stillingsstype	UoH-sektoren	Instituttsektoren	Totalt
Vitenskapelig personale	1 035	394	1 429
<i>Herav postdoktor</i>	37	31	68
<i>Herav stipendiater</i>	257	16	273
Teknisk personale	24	18	42
Totalt antall personer	1 059	412	1 471
Kvinneandel	64 %	58 %	63 %

Kilde: NIFU

⁹ Dette dekker kun de personene som enhetene i UoH- og instituttsektoren selv har meldt inn, og ikke personalet ved de enhetene som ikke har fylt ut denne delen av spørreskjemaet. Det faktiske antallet er derfor høyere.

Som tabellen viser, var nesten hver femte velferdsforsker i 2017 stipendiat, og som en kan forvente, jobbet de fleste ved et universitet eller en høyskole. I 2017 ble det avlagt 70 doktorgrader innenfor velferd, og 59 året før. I 2017 var kun 9 prosent av doktorandene ansatt i instituttsektoren. Instituttsektoren hadde på sin side en høyere andel postdoktorer – nesten halvparten av alle postdoktorene innenfor velferd. Samlet sett utgjorde stipendiatene og postdoktorene en fjerdedel av forskerpersonalet innenfor velferd, om lag på nivå med det samlede forskerpersonalet i de to sektorene.

Nærmere 3 av 4 av velferdsforskerne jobbet i 2017 i universitets- og høyskolesektoren. Altså kom en litt høyere andel av personalet fra denne sektoren enn ressursinnsatsen målt i kroner. En årsak kan være at ansatte ved universiteter og høyskoler i større grad også bruker tiden sin på andre forskningsområder, og/eller har andre oppgaver som administrasjon og undervisning.

Andelen kvinner er langt høyere blant forskerpersonalet i velferdsforskningen enn i norsk forskning totalt. I 2017 var 63 prosent av velferdsforskerne kvinner, mens kvinneandelen var på 47 prosent blant alle vitenskapelig ansatte i UoH- og instituttsektoren. Blant postdoktorene og stipendiatene er kvinneandelen enda høyere, med henholdsvis 74 og 71 prosent. Alt annet likt kan vi derfor forvente at kvinneandelen blant velferdsforskerne vil fortsette å øke i årene som kommer.

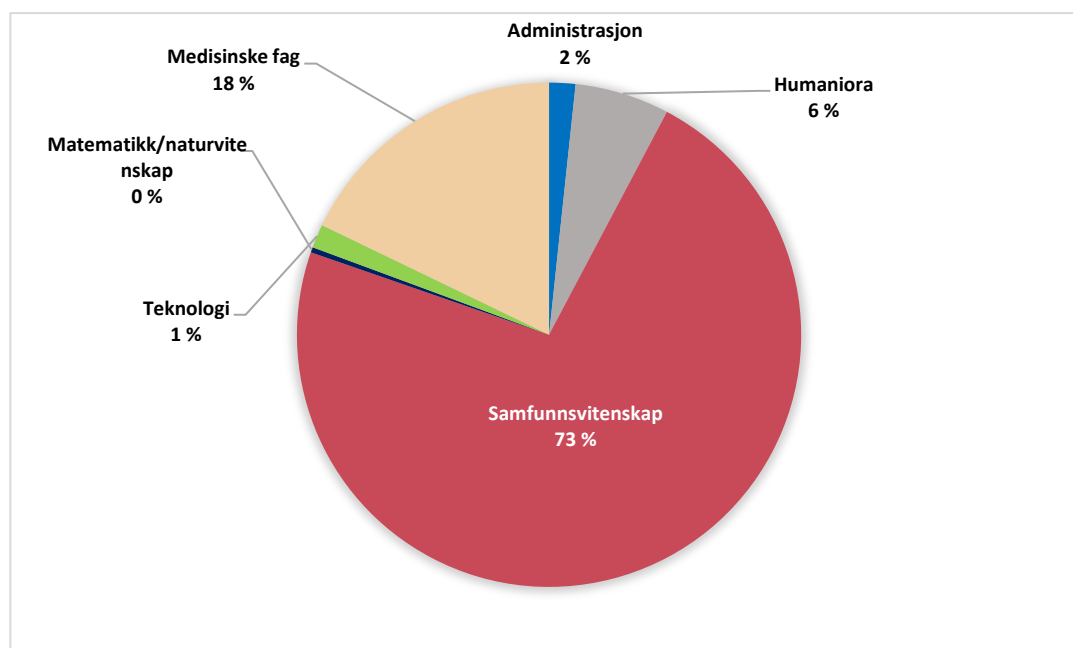
5.2 Velferdsforskere med støtte fra Forskningsrådets programmer

I det følgende skal vi se nærmere på de forskerne som har fått støtte gjennom Forskningsrådets programmer for velferdsforskning gjennom perioden 2000 til 2014. Totalt omfatter dette 641 personer. Disse omtaler vi heretter som «velferdsforskere». Navnelisten er imidlertid ikke dekkende ettersom den kun omfatter de personene som har vært prosjektledere og/eller fått personlige doktor- eller postdoktorstipend fra de aktuelle programmene. Listen med prosjektledere og stipendmottakere er likevel såpass omfattende at den gir rom for systematiske analyser.

Vi legger også til grunn at stipendiater og prosjektledere har hatt et betydelig engasjement innenfor de forskningrådsfinansierte prosjektene, og at det derfor er meningsfullt å knytte deres karrierer og utvikling til Forskningsrådets bidrag. For å følge disse forskernes karriereveier, har vi koblet persondataene til NIFUs forskerpersonalregister (FPR), som gir informasjon om en rekke aspekter ved forskernes status og karrierer. Datamaterialet og metoden for koblingen er nærmere omtalt i metodekapittel 8.

5.3 Velferdsforskernes faglige profil

Blant de 641 velferdsforskere vi studerer, var det 53 prosent kvinner, hvilket betyr at det er en jevnere kjønnsbalanse blant de velferdsforskere som har fått støtte fra Forskningsrådet enn blant norske velferdsforskere totalt. Det kan ha sammenheng med at vi for denne gruppen ser på en periode tilbake til 2000, hvor kvinneandelen i norsk forskning generelt var lavere enn i dag. Figuren nedenfor viser hvilke fagfelt velferdsforskere er tilknyttet.

Figur 5.1 Velferdsforskere med finansiering fra Forskningsrådets programmer etter fagfelt. Tall for hele perioden 2000-2014.

Note: Fordelingen er basert på de 595 forskerne som gjenfinnes i Forskerpersonalregisteret. De øvrige 46 personene kan ikke knyttes til fagområder

Kilde: NIFU, basert på NFR-prosjektdata og Forskerpersonalregisteret

Vi ser at rundt tre fjerdedeler av de aktuelle forskerne har en faglig tilhørighet innenfor samfunnsvitenskap, mens medisinske fag og humaniora utgjør de øvrige fagfeltene av betydning. Hvis vi sammenlikner denne profilen med den som ble identifisert for alle norske velferdsforskere i NIFUs kartlegging for 2013 (Blystad et al, 2015), finner vi at spesialiseringen mot samfunnsvitenskap er noe høyere for de forskerne som har mottatt støtte fra Forskningsrådets programmer på feltet. Det samme gjelder til en viss grad for humaniora, mens medisinske fag er betydelig mindre representert i Forskningsrådets portefølje sammenliknet med det som ble identifisert for norsk velferdsforskning totalt i 2013. Det siste henger sammen med at forskere innenfor medisin trolig retter seg mot andre, helserelaterte programmer i Forskningsrådet og som ikke er del av vår kartlegging. Blant annet er

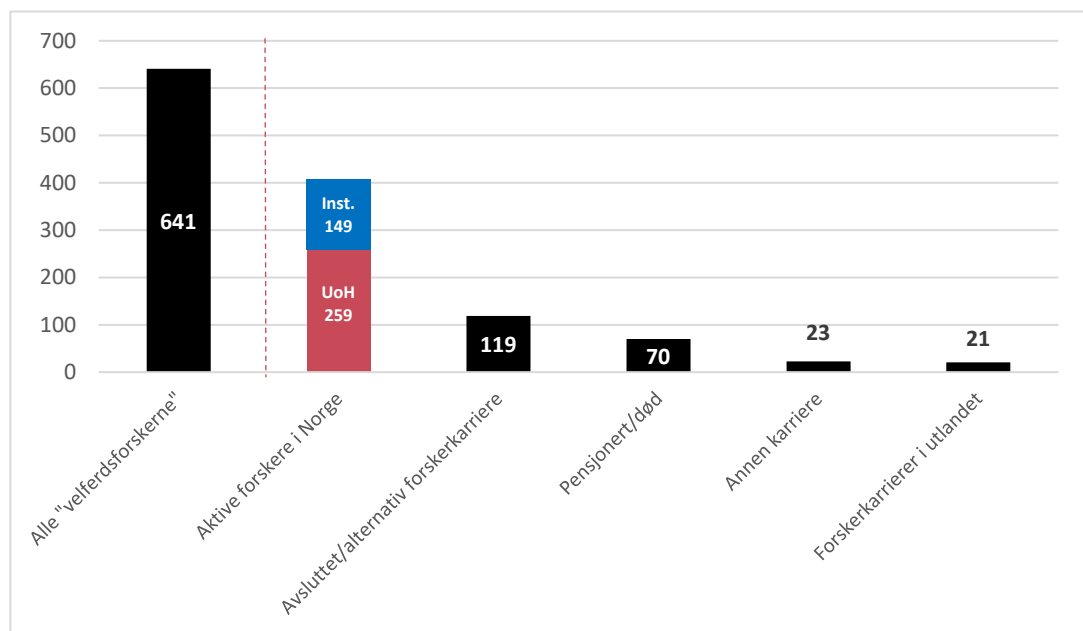
det store HELSEVEL-programmet ikke inkludert i vår analyse, selv om det også har stor relevans for velferdsrelaterte tema.

Slik sett kan man si at Forskningsrådets programmer på velferdsfeltet i større grad har truffet forskere innenfor samfunnsvitenskap og humaniora.

5.4 Velferdsforskernes karriereveier

Et sentralt spørsmål er om de forskerne som har mottatt støtte fra de aktuelle programmene har forfulgt en karriere som forskere, eller om de har hatt andre karriereveier. Begge deler er interessant å kartlegge, både for å undersøke om programmene bidrar til å bygge forskningskapasitet på feltet og for å undersøke om kompetansen spres og brukes i andre deler av samfunnet.

En grov indikasjon på om personene fortsatt er aktive forskere, er om de fortsatt finnes i NIFUs Forskerpersonalregister (FPR). Dette registeret omfatter i prinsippet alle forskere som har arbeidssted ved et universitet, høyskole, forskningsinstitutt eller i et helseforetak. Selv om det kan finnes aktive forskere i andre sektorer, gir dette en første indikasjon på om personene har fulgt karrierer innenfor det vi kan kalle «forskningssystemet». Figuren nedenfor viser status per 2017 for de 641 personene vi følger:

Figur 5.2 Status pr. 2017 for alle med støtte fra Forskningsrådets velferdsprogrammer fra 2000-2014 (N=641)

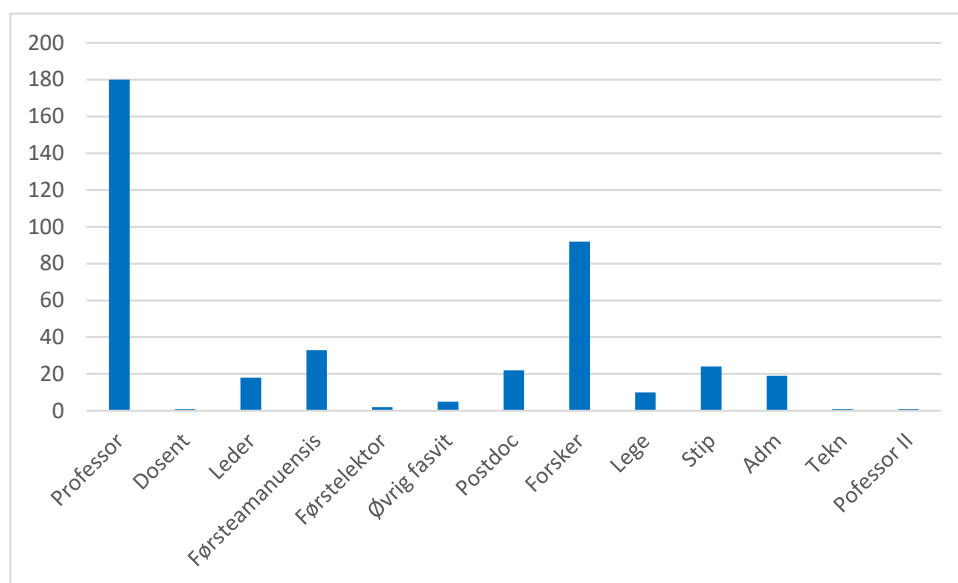
Kilde: NIFU, basert på NFR-prosjektdata og Forskerpersonalregisteret

Som vi ser, finner vi at nesten to tredeler av de 641 forskerne som har fått støtte fra Forskningsrådet, er oppført som aktive forskere i dag (totalt 408 personer).

Videre ser vi at ytterligere 187 personer har vært oppført i registeret tidligere, men har gått ut av registeret. I tillegg er det 46 personer som vi ikke gjenfinner i Forskerpersonalregisteret i det hele tatt, men som likevel har fått støtte fra programmene.

Blant de «aktive» forskerne i den første kategorien med 408 personer finner vi at over 70 prosent har avlagt en doktorgrad, mens dette bare gjelder for litt under halvparten av de forskerne som har gått ut av Forskerpersonalregisteret i løpet av perioden. Det henger sammen med at mange i den sistnevnte gruppen har forfulgt andre karrierer enn forskning.

Ser vi på stillingene for de 408 personene som fortsatt er innenfor Forskerpersonalregisteret, ser vi at professor er den vanligste tittelen. Over 44 prosent av forskerne har oppnådd slik kompetanse. At en så stor andel av forskerne har oppnådd en akademisk toppstilling, må anses som et tegn på at programmene har bidratt til kompetanseoppbygging på feltet. Samtidig må det understrekes at vi ikke kan knytte dette direkte til Forskningsrådsprogrammenes bidrag.

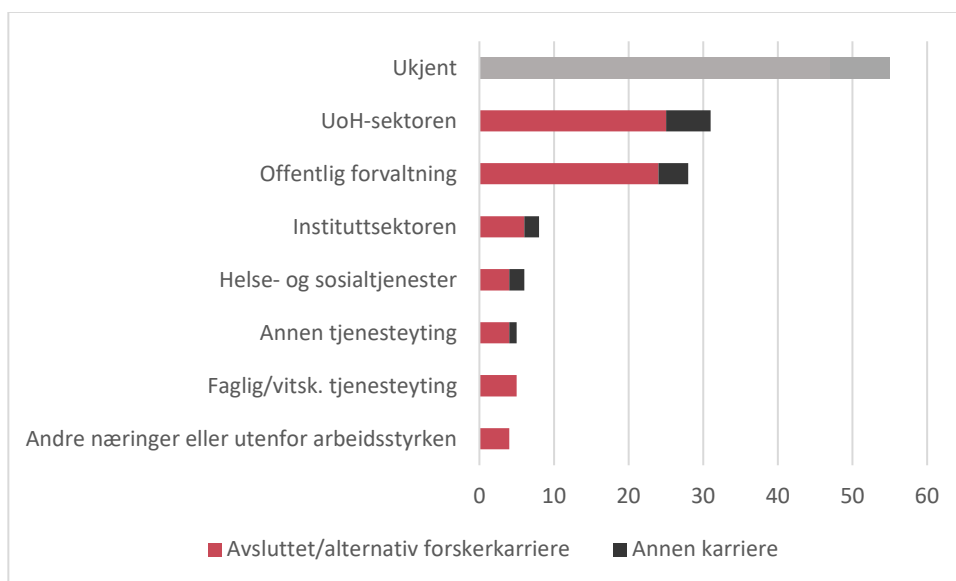

Figur 5.3 «Aktive» velferdsforskere (N=408) etter stillingskategori i 2017.

Kilde: NIFU, basert på NFR-prosjektdata og Forskerpersonalregisteret

Det er også interessant å se nærmere på de forskerne som har gått ut av Forskerpersonalregisteret eller aldri har vært registrert. Dette er personer som har fulgt andre karrierer, enten i forskningsinstitusjoner utenfor UoH og forskningsinstituttene eller i andre roller.

For å finne deres status og sektortilhørighet har vi gjennomført manuelle søk for hver person. Dette har ikke alltid ført fram, men som figur 5.5 nedenfor viser, har vi klart å identifisere hvor de alle fleste har tatt veien.

Figur 5.4 Sektortilhørighet for velferdsforskere som er ute av Forskerpersonalregisteret i 2017.

Kilde: NIFU, basert på NFR-prosjektdata og Forskerpersonalregisteret

Oversikten viser at mange av disse personene likevel har sitt arbeidssted innenfor forskningsinstitusjoner. Nærmere 40 er å finne innenfor UoH-sektoren eller i instituttsektoren. Når disse likevel ikke er oppført i Forskerpersonalregisteret kan det både skyldes feil i registreringen og at de kan ha gått over i stillinger som ikke er forskerstillinger, for eksempel innenfor administrasjon eller andre støttefunksjoner. Vi ser videre at 28 personer har gått til karrierer i offentlig forvaltning. Blant disse er SSB, Folkehelseinstituttet, Helsedirektoratet, Skatteetaten og NAV oppgitt som nåværende arbeidsgivere. Det betyr alle disse trolig er involvert i forskning eller faglig virksomhet på feltet selv om de ikke er oppført i registeret over forskere.

Utover dette er det relativt få av de aktuelle personene som ser ut til å ha fulgt karrierer i andre deler av arbeidslivet. For eksempel finner vi kun 2 personer som i dag har arbeid i konsultentselskaper som opererer på feltet. Vi finner heller ikke flere enn 3 som jobber i fagforening eller arbeidsgiverorganisasjon.

I tillegg til de som er vist i figur 5.4 har vi funnet 70 som har gått av med pensjon eller som ikke lever, mens ytterligere 21 har forfulgt forskerkarrierer i utlandet.

Samtidig har vi funnet at det er mange med «alternative karrierer» som har deltatt offentlige styrer, råd og utvalg. Konkret finner vi at hver femte person som ikke har fulgt en ren forskerkarriere har hatt en eller annen form for offentlige verv i løpet av perioden. Det indikerer at mange har vært aktive på feltet og i politikkutvikling selv om de ikke nødvendigvis har forfulgt rene akademiske karrierer.

5.5 Oppsummering

Blant de 641 forskerne som har mottatt støtte fra Forskningsrådets velferdsprogrammer, finner vi at nærmere to tredeler har fulgt rene forskerkarrierer og er aktive forskere i dag. Blant disse ser vi at både kjønnsbalansen og balansen mellom UoH- og instituttsektoren er noe jevnere enn det vi ser fra de siste tallene for norsk velferdsforskning totalt.

Av de aktive forskerne ser vi at litt over halvparten innehar førstestillinger, dvs. at de enten er professor eller førsteamanuensis. Drøyt 10 prosent er fortsatt stipendiat eller postdoktor, mens de øvrige er forskere eller i andre stillinger. Om lag 70 prosent av de som har fulgt rene forskerkarrierer har avlagt doktorgrad.

Ser vi på de forskerne som har fulgt andre karrierer, finner vi mange innenfor både offentlig forvaltning og i andre roller innenfor kunnskapssektoren. Vi finner også drøyt 20 forskere som har fulgt forskerkarrierer i utlandet. Samtidig er det relativt få som har gjort karrierer innenfor konsultantselskaper eller arbeidslivsorganisasjoner som jobber innenfor velferdsfeltet.

6 Publisering av velferdsforskning

I dette kapitlet analyserer vi sporene fra velferdsforskningsprogrammene ved å se på vitenskapelig publisering og sitering. Et hovedformål med disse programmene er å finansiere forskning som kan utvikle feltet og frambringe ny kunnskap om velferd og velferdssystemet. Mye av denne kunnskapen formidles til forskersamfunnet gjennom vitenskapelig publisering, og for forskningsrådsprogrammer er vitenskapelige publikasjoner en hovedkanal for formidling. Analyser av slik publisering kan derfor gi viktig informasjon om resultatene fra programmene.

Kapitlet inneholder analyser av omfanget av og profilen til den vitenskapelige publiseringer som er relatert til forskningsrådsprogrammene. Videre inngår analyser av nasjonalt og internasjonalt samforfatterskap samt hvilke spor forskningen har satt gjennom å bli sitert av andre artikler nasjonalt og internasjonalt.

6.1 Kort om data og metode for undersøkelsen

Metode og data for den bibliometriske undersøkelsen er nærmere beskrevet i metodekapittel 8. Kort oppsummert tar våre analyser utgangspunkt i listen over de 641 personene som har fått støtte fra de ulike forskningsrådsprogrammene i den aktuelle perioden. På bakgrunn av det har vi gjennomført en analyse av hva de samme personene har publisert i den aktuelle støtteperioden. Metoden gjør at det ikke er mulig å skille mellom de publikasjonene som er et resultat av den aktuelle programstøtten, og dem som ikke er det. Vi legger likevel til grunn at støtten fra Forskningsrådet har vært viktig for forskningsaktiviteten til de personene det gjelder, spesielt for PhD- og postdoktorstipendiatene, hvor støtten fra Forskningsrådet må antas å ha hatt vesentlig betydning.

Den såkalte «Cristin-databasen» er benyttet som primær datakilde for publiseringsanalysen. Til siteringsanalysene er Web of Science-databasen (Clarivate Analytics) benyttet.

I fremstillingen har vi brukt ulike tidsperioder: Noen analyser er gjennomført over flere år, dette for å kunne vise endringer over tid. Andre ganger har vi analysert hele perioden under ett, eller bestemte tidsperioder. Spesielt analyseres

publikasjonene fra perioden etter 2011, dette fordi datagrunnlaget er best for denne perioden.

Analysen kan dermed ikke gi et komplett bilde, det er mangler når det gjelder dekning. Disse begrensingene i datagrunnlaget er det viktig å være klar over når resultatene av studien fortolkes. Likevel vurderes ikke feilkildene som større enn at analysen kan belyse viktige trekk ved velferdsforskning støttet av Norges forskningsråd.

I kapittel 5 ble alle forskerne som har fått støtte fra velferdsprogrammene omtalt som «velferdsforskere». I denne analysen splitter vi dem opp i to grupper:

- **246 prosjektledere.** Personer som er listet som prosjektledere eller -medarbeidere på listene fra Norges forskningsråd (men personer som har fått støtte til følgende prosjekttypen inngår ikke: seminarstøtte, tidsskriftstøtte, nettverk).
- **265 stipendiater.** Personer som har fått doktorgradsstipend eller postdoktorstipend. Analysen omfatter publiseringen fra og med året de har fått stipend til og med 2017. Det vil si at publiseringen gjennom hele deres forskerkarriere frem til 2017 analyseres. Dette er forskere hvor finansieringen fra Norges forskningsråd har vært sentral for forskerkarrieren og hvor det kan være interessant å analysere hele publiseringen også den som har funnet sted mange år etter stipendperioden.

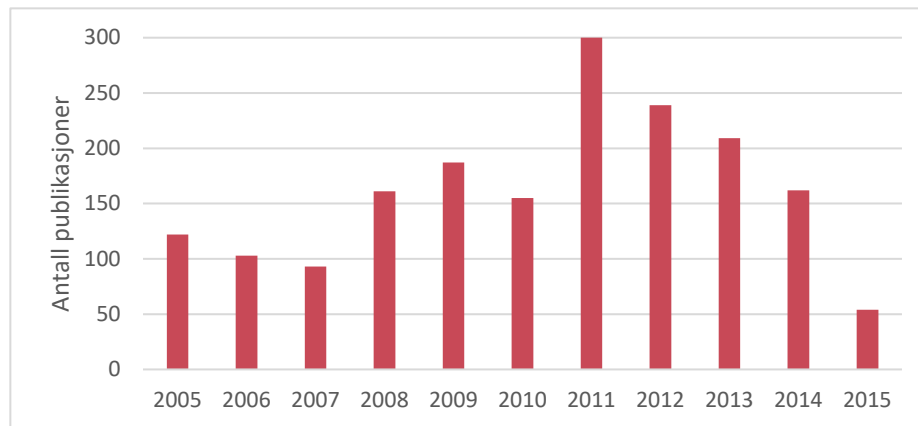
I tillegg til disse to gruppene er det betydelig antall som ikke inngår i analysen fordi de ikke er registrert med vitenskapelig publisering i de aktuelle programperiodene. Dette skyldes primært at perioden før 2005 ikke er omfattet av analysene, og at databasen som er brukt, har mangler når det gjelder dekning (se metodekapittel 8).

6.2 Prosjektledernes vitenskapelige publisering

Analysen av prosjektledere omfatter 246 forskere som har fått støtte fra programmene og som var registrert med minst én vitenskapelig publisasjon i de aktuelle programperiodene.

Figur 6.1 viser antall publikasjoner per år. Antallet nådde en topp i 2011, i perioden før omfatter imidlertid tallene kun breddeuniversitetene så det forklarer de lavere tallene. Det er en reduksjon i perioden etter som skyldes en nedgang i antallet finansierte prosjekter. Det kan være interessant å sammenligne disse tallene med dem NIFU fant i siste i kartleggingen av norsk velferdsforskning. Denne viste at norske velferdsforskere publiserte totalt vel 700 publikasjoner i 2013. Sammenlignet med tallene her (209 publikasjoner i 2013) utgjør dette 30 prosent. Tallene viser at norsk velferdsforskning totalt målt i publiseringsvolum har et

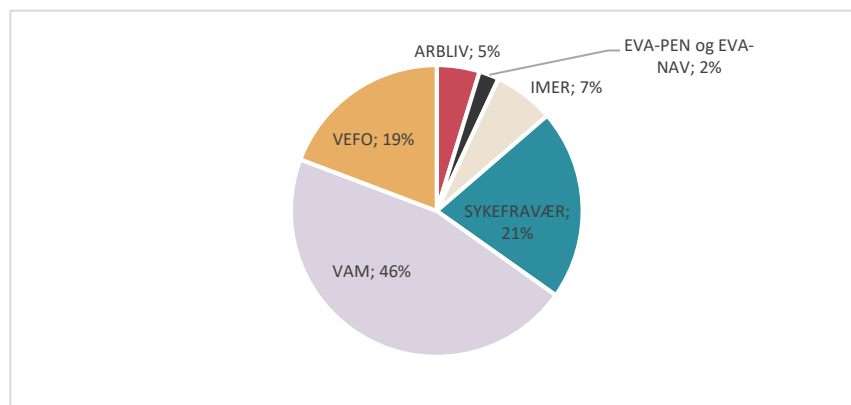
betydelig større omfang enn det som fanges opp i denne undersøkelsen, noe som ikke er overraskende gitt at det er forskningsrådsprogrammene som analyseres (Blystad et al. 2015)

Figur 6.1 Antall publikasjoner 2005-2015.

Kilde: NIFU, basert på Forskningsrådets prosjektdatabase og Cristin

Figur 6.2 viser hvordan publikasjonene fordelte seg på programnivå. VAM-programmet står for den klart største andelen av publikasjonene (46%) når publikasjonene knyttes til hvilke program personene har publisert dem som har fått støtte fra. VEFO og Sykefravær har begge andeler på om lag 20 prosent.

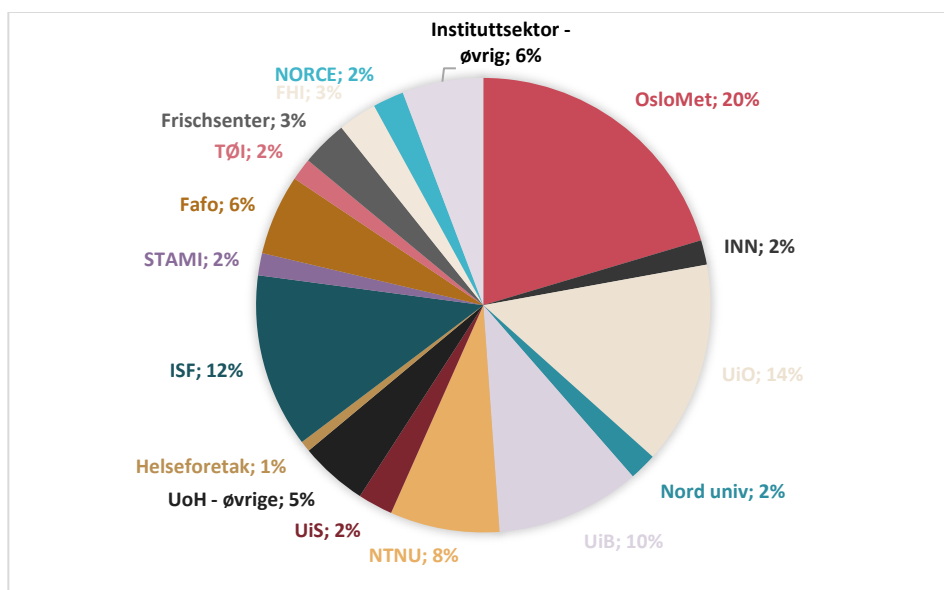
Figur 6.2 Fordeling av publikasjoner* 2005-2015 etter program.

*) Publikasjoner som er publisert av forskere som har fått støtte under ulike programmer er fraksjonert.

Kilde: NIFU, basert på Forskningsrådets prosjektdatabase og Cristin

6.3 Analyser av publiseringen fra programmene siste år

Vi vil i det følgende analysere publiseringen fra 2011 til og med 2015. Som beskrevet ovenfor, er dette perioden hvor vi har best datagrunnlag for å vurdere resultatene av programmene, og vi har derfor valg å analysere denne perioden særskilt. Analysen omfatter om lag 970 artikler (54% av totalen).

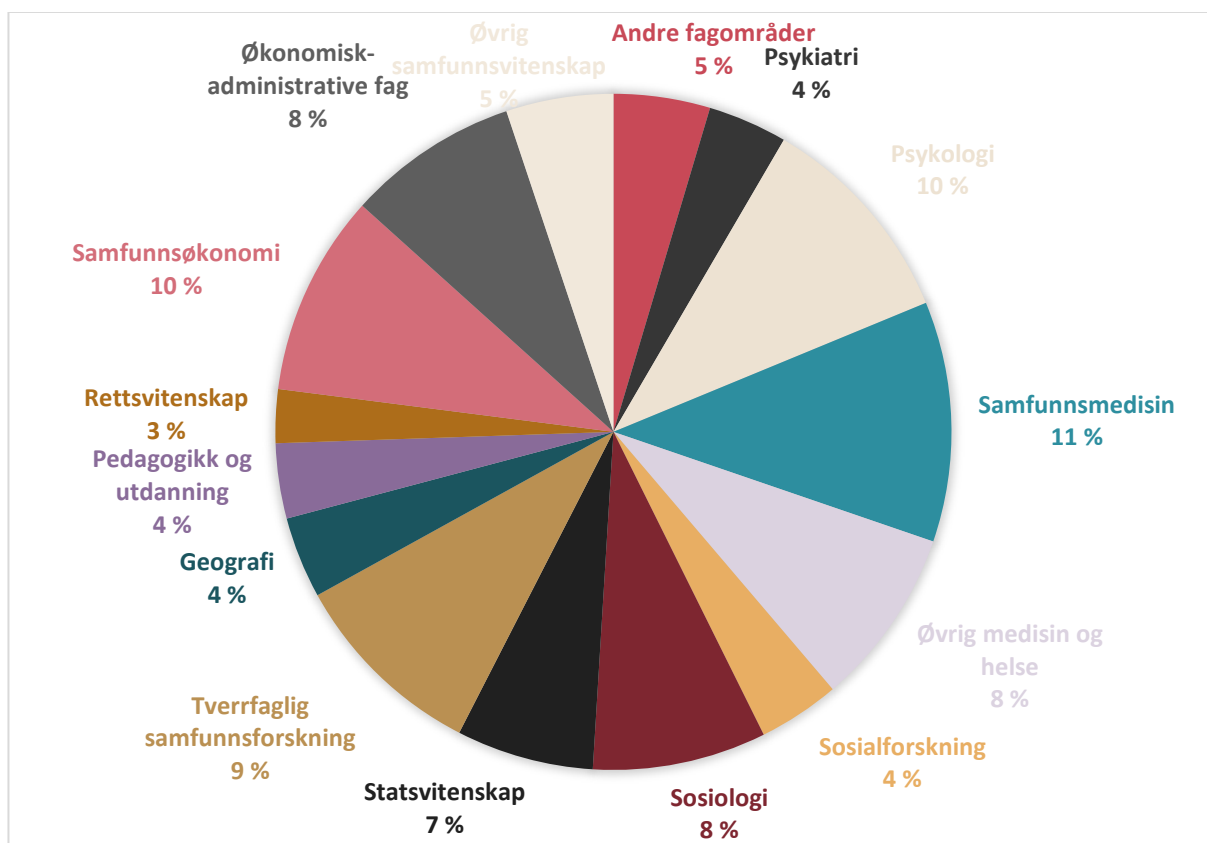
Figur 6.3 Fordeling av publikasjoner, 2011-2015, per institusjonen og institutt. Andel* av totalt antall publikasjoner.

**) Fraksjonerte publikasjonstall (forfatterandeler) er brukt som beregningsgrunnlag.*

Kilde: NIFU, basert på Forskningsrådets prosjektdatabase og Cristin

I registeret over publiseringskanaler klassifiseres alle tidsskrifter i fire fagområder og 86 disipliner, og det er nylig foretatt en klassifisering av bokpubliseringen etter samme system. På bakgrunn av dette er det mulig å beregne publiseringsvolum i ulike fagområder og disipliner. Figur 3 viser hvordan artiklene var fordelt på disipliner. Denne analysen omfatter kun de siste årene, 2011-2015. Samfunnsvitenskapelige disipliner utgjorde den klart største andelen av publiseringen, med totalt 62 prosent. Disipliner innen medisin og helsefag utgjorde 33 prosent, mens 5 prosent kom fra andre fagområder (humaniora, naturvitenskap og teknologi).

Den største enkeldisiplinen er samfunnsmedisin med en andel på 11 prosent, fulgt av psykologi og samfunnsøkonomi med 10 prosent og økonomisk-administrative fag og sosiologi med 8 prosent. Publiseringen dekker en rekke ulike disipliner, noe som reflekterer den tverrfaglige karakteren til velferdsforskning.

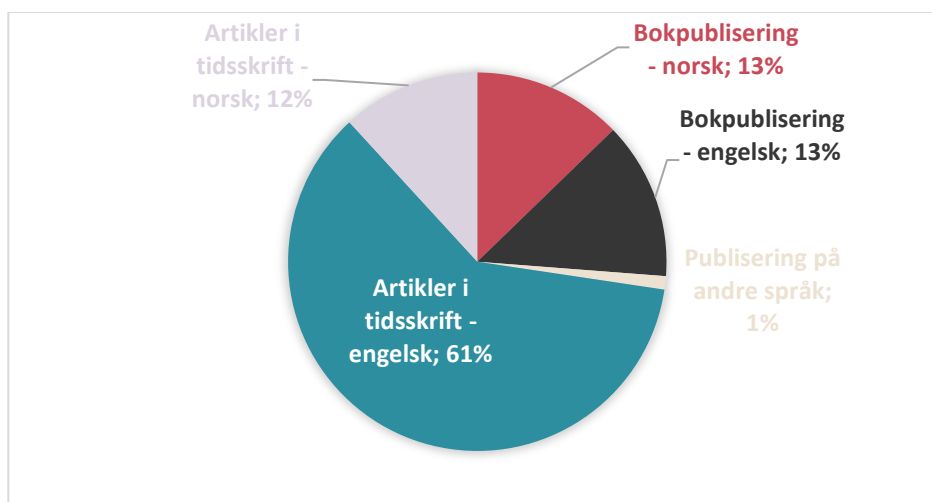

Figur 6.4 Fordeling av velferdsforskningspublikasjoner etter fagfelt, 2011-15 publikasjonene.

Kilde: NIFU, basert på Forskningsrådets prosjektdatabase og Cristin

Publikasjonene som inngår i analysen omfatter både tidsskriftsartikler, bokkapitler og monografier. Av publikasjonene i perioden 2011-2015 ble 26 prosent publisert i bøker og 74 prosent i tidsskrifter. Totaltall for norsk samfunnsvitenskap i samme periode viser andeler på henholdsvis 40 prosent og 60 prosent. En relativt større del av velferdsforskningen publiseres altså som tidsskriftsartikler enn gjennomsnittet for fagområdet. Dette har trolig sammenheng med at fagfeltet også omfatter helsedisipliner som samfunnsmedisin, hvor innslaget av tidsskriftpublisering generelt er betydelig høyere enn i samfunnsvitenskap.

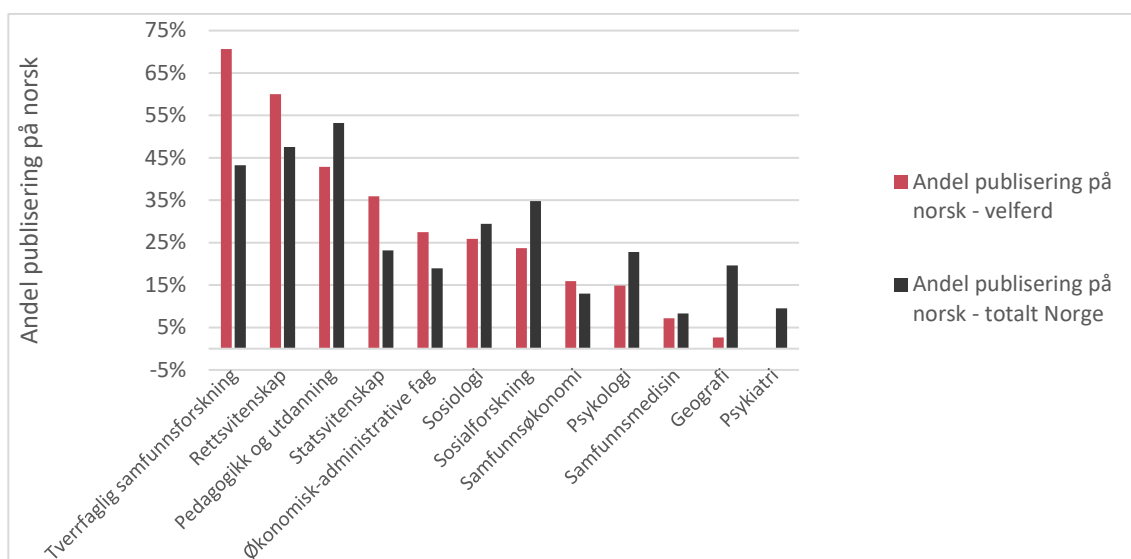
25 prosent av publikasjonene hadde norsk som publiseringsspråk. Bokpubliseringen fordelte seg omtrent likt på norsk og engelsk, mens et klart flertall av tidsskriftsartiklene ble publisert på engelsk, se figur 4. Kartleggingen fra 2013 (Blystad et al. 2015) viste til sammenligning en betydelig høyere andel norskspråklig publisering (41 prosent). I større grad enn for norsk velferdsforskning generelt, har derfor forskningen relatert til programmene bidratt til den internasjonale kunnskapsutviklingen.

Figur 6.5 Fordeling av publikasjoner etter publiseringstype og språk, 2011-15 publikasjonene.

Kilde: NIFU, basert på Forskningsrådets prosjektdatabase og Cristin

Det er imidlertid store forskjeller mellom disiplinene når det gjelder publisering på norsk, fra 71 prosent for tverrfaglig samfunnsforskning til 0 prosent i psykiatri. Disipliner med høy andel av norskspråklig publisering vil henvende seg i større grad til et norsk forskersamfunn og forskningen vil ikke bli tilgjengelig for et internasjonalt forskersamfunn. Figuren viser også gjennomsnittet for Norge i de ulike disiplinene. I noen disipliner har velferdsforskning høyere norskandel enn dette gjennomsnittet, mens bildet er motsatt i andre. Analysen gir derfor ikke noe entydig bilde av hvorvidt velferdsforskning skiller seg fra andre disipliner når det gjelder publiseringsspråk.

Figur 6.6 Andel publisering på norsk etter disiplin (de største), 2011-15 publikasjonene, velferd og totalt Norge.

Kilde: NIFU, basert på Forskningsrådets prosjektdatabase og Cristin

Tabell 6.1 viser hvilke publiseringskanaler som hyppigst benyttes, listen omfatter både tidsskrift og forlag. Tabellen viser også hvilket nivå kanalene er klassifisert i. Dette er en indikator som brukes i finansieringssystemet, hvor nivå 2 utgjør de ledende og mest prestisjefylte publiseringskanalene. Flest artikler er publisert i tidsskriftet, *Søkelys på arbeidslivet*, deretter følger flere norske forlag og tidsskriftet *BMC Public Health*.

Tabell 6.1 Mest brukte publiseringskanaler 2011-2015*

Kanalnavn	Antall	Nivå	Kanalnavn	Antall	Nivå
Søkelys på arbeidslivet	32	1	Nordic Journal of Working Life Studies	7	1
Gyldendal Akademisk	27	1	Norsk Epidemiologi	7	1
Fagbokforlaget	26	1	Journal of Public Economics	6	2
Cappelen Damm Akademisk	22	1	Labour Economics	6	2
BMC Public Health	20	1	Economic and Industrial Democracy	6	1
Routledge	17	2	Twin Research and Human Genetics	6	1
Universitetsforlaget	16	1	Cappelen Damm AS	6	1
Scandinavian Journal of Public Health	12	1	PLoS ONE	6	1
Edward Elgar Publishing	11	2	Tidsskrift for Norsk Psykologforening	6	1
Tidsskrift for velferdsforskning	11	1	Akademika forlag	5	1
Palgrave Macmillan	10	2	BMJ Open	5	1
Unipub forlag	10	1	Comparative Social Research	5	1
Oxford University Press	10	2	Scandinavian Journal of Pain	5	1
Abstrakt forlag	9	1	Pain	5	2
Tidsskrift for samfunnsforskning	8	1	European Journal of Work and Organizational Psychology	5	1
Scandinavian Journal of Psychology	8	1	Addiction	5	2
Samfunnsøkonomen	8	1	Nordisk Barnehegeforskning	5	1
CRC Press	7	1	Sosiologisk Tidsskrift	5	1
Journal of ethnic and migration studies	7	1	Journal of occupational rehabilitation	5	1

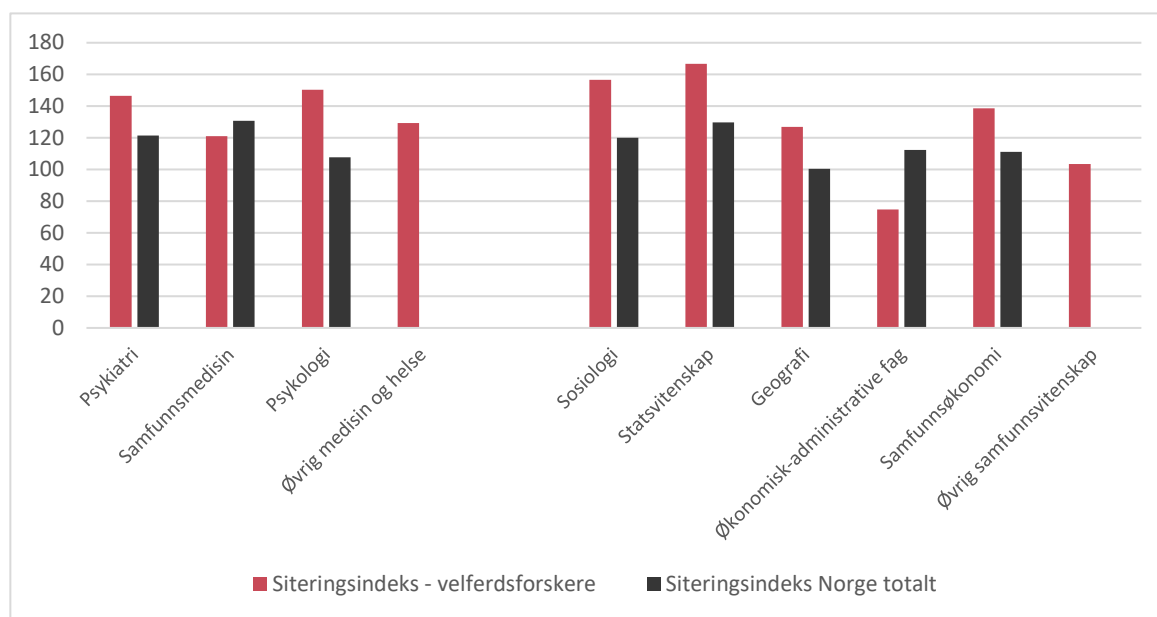
*) Listen er begrenset til kanaler med flere enn fire publikasjoner i perioden.

Totalt har 75 prosent av velferdsforskningspublikasjonene vært publisert i nivå-1kanaler, mens 25 prosent har vært i nivå-2 kanaler (andelene er beregnet ut fra forfatterandeler og ikke antall publikasjoner). Her er den nasjonale «normen» på 20 prosent av fagenes vitenskapelige publikasjoner. Det kan derfor konkluderes at nivå 2-andelen for publikasjonene er noe over det nasjonale gjennomsnittet. Kartleggingen av velferdsforskning (Blystad et al., 2015) viste til sammenligning en nivå 2 andel på 17 prosent i 2013. Sammenlignet med det nasjonale gjennomsnittet for velferdsforskning i 2013 er altså en større andel av publikasjonene relatert til programmene publisert i ledende og prestisjefylte kanaler.

I det følgende vil vi se nærmere på hvor ofte artiklene siteres. Som nevnt er ikke alle publikasjonene indeksert i databasen. Totalt omfatter analysen 480 artikler

fra årene 2011-2015, det vil si 50 prosent av totalen. De utelatte publikasjonene utgjør først og fremst artikler i norske tidsskrifter samt bokpublisering.

Analysen viser at forskerne som har fått støtte gjennom velferdsprogrammene gjennomgående har publisert artikler som er mer sitert enn verdensgjennomsnittet og tilsvarende gjennomsnitt for norsk forskning totalt. Det er imidlertid også et par fagfelt hvor dette ikke er tilfellet.

Figur 6.7 Relativ siteringsindeks (verdensgjennomsnitt = 100), 2011-2015 publikasjonene etter disiplin (de største). Kun artikler indeksert i Web of Science

Kilde: NIFU, basert på Forskningsrådets prosjektdatabase og Cristin

En mye brukt indikator innenfor bibliometri er å se på artikler som tilhører de mest siterte artiklene innenfor sitt fagområde. Vi har identifisert artiklene som er blant de 5 prosent høyest siterte. Disse er listet opp i vedlegg 3. Totalt dreier det seg om 28 artikler. Av disse er 26 originalartikler, og 2 er oversiktsartikler. Flertallet av artiklene er innen helsefeltet og omhandler tema som sykefravær, stress og psykisk helse. Flere av studiene er basert på registerdata fra regionale helseundersøkelser (f.eks. HUNT). Det er også artikler innen andre tema, f.eks. mobbing, sosiale media, skole og barnehage.

6.4 Publiseringssamarbeid

Det er også gjennomført en analyse av omfanget av nasjonalt og internasjonalt samarbeid. En veletablert og utbredt måte å måle slikt samarbeid på, er å se på vitenskapelige publikasjoner som har medforfattere fra andre institusjoner henholdsvis i Norge eller andre land. Slik måling av samforfatterskap gir både et bilde

av omfanget av og mønstrene i det nasjonale og internasjonale forskningssamarbeidet.

Totalt hadde 46 prosent av publikasjonene innenfor velferdsforskning medforfattere fra to eller flere forskjellige institusjoner i Norge (tabell 3) (internt samarbeid ved institusjonene, f.eks. er samarbeid mellom ulike institutter ved samme lærested ikke regnet som eksternt samarbeid i denne analysen). Til sammenligning viste kartleggingen av velferdsforskning fra 2013 (Blystad et al., 2015) at kun 21 prosent av publikasjonene hadde slikt samarbeid. Nasjonalt samarbeid er således mer utbredt blant personene som har fått støtte fra velferdsforskningsprogrammene til Forskningsrådet enn blant øvrige forskere innen feltet.

Nasjonalt samarbeid er spesielt utbredt for velferdsforskning innen medisin og helsefag som psykiatri og samfunnsmedisin. I de samfunnsvitenskapelige disiplinene er nasjonalt samarbeid mindre vanlig, for eksempel er andelen for sosiologisk velferdsforskning 28 prosent.

Internasjonalt samarbeid er betydelig mindre utbredt. Her er andelen for alle publikasjonene 24 prosent. En av fire publikasjoner har altså medforfattere fra andre land. Det er identisk med gjennomsnittet for norsk samfunnsvitenskapelig forskning samlet i perioden. Men også her er det forskjeller mellom disiplinene.

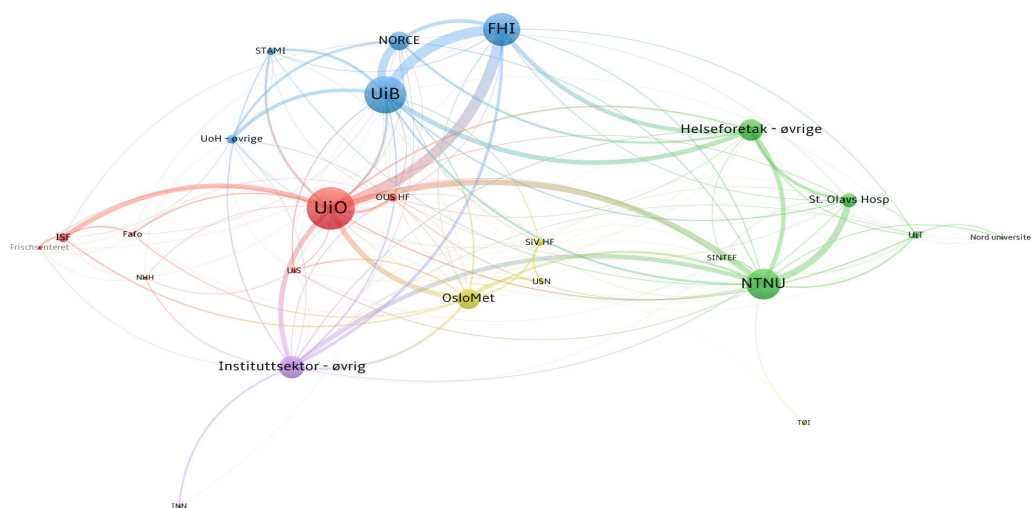
Tabell 6.2 Andel publikasjoner med utenlandsk og nasjonalt samarbeid, 2011-2015 per disiplin.

	Publikasjoner fra velferdsforskere			Alle norske publikasjoner i fagfeltene	
	Andel utenlandsk samforfatterskap	Andel med nasjonalt institusjonelt samarbeid	N (totalt antall publikasjoner)	Andel utenlandsk samforfatterskap	Andel med nasjonalt institusjonelt samarbeid
Samfunnsmedisin	27 %	78 %	112	48 %	49 %
Psykologi	34 %	61 %	101	38 %	38 %
Samfunnsøkonomi	28 %	45 %	94	43 %	25 %
Tverrfaglig samfunnsforskning	10 %	28 %	92	17 %	17 %
Sosiologi	14 %	28 %	81	19 %	18 %
Økonomisk-administrative fag	28 %	35 %	80	38 %	23 %
Statsvitenskap	11 %	33 %	64	25 %	19 %
Geografi	16 %	26 %	38	32 %	26 %
Sosialforskning	34 %	34 %	38	27 %	38 %
Psykiatri	46 %	100 %	37	44 %	68 %
Pedagogikk og utdanning	9 %	17 %	35	12 %	14 %
Rettsvitenskap	4 %	0 %	25	11 %	6 %
Totalt	24 %	46 %	968	29 %*	28 %*

*) Totaltall for fagfeltene vist i tabellen.

Som sammenligningsgrunnlag har vi i tabell 6.3 også inkludert tall for total norsk publisering i de aktuelle fagfeltene (de to kolonnene lengst til høyre). Disse tallene omfatter ikke bare velferdsforskningspublikasjoner, men alle publikasjoner som er klassifisert i fagfeltene uavhengig av forskningstema. Generelt ser vi at

publikasjonene fra velferdsforskerne har mer nasjonalt samarbeid og mindre internasjonalt samarbeid enn gjennomsnittet for de ulike fagene, men bildet for enkeltdisiplinene varierer. For eksempel har 27 prosent av publikasjonene fra velferdsforskerne innen samfunnsmedisin medforfattere fra andre land, mens tilsvarende tall for samlet norsk samfunnsmedisinsk publisering er 48 prosent. Tilsvarende tall for nasjonalt institusjonelt samarbeid i disiplinen er henholdsvis 78 og 49 prosent. Figur 6.10 viser en grafisk illustrasjon av det nasjonale samarbeidet. I figuren representerer sirklenes størrelse antall samarbeidsartikler totalt og bredden på strekene antall slike artikler mellom ulike institusjoner og institutter. Avstanden mellom sirklene gir en indikasjon på den relative intensiteten til samarbeidet slik at enheter med relativt sett mange felles publikasjoner grupperes nært hverandre (clusters). Vi ser at klyngemønsteret til en viss grad har en geografisk komponent hvor institusjoner som ligger nær hverandre geografisk har mye samarbeid. For eksempel er det mye samarbeid mellom UiB og NORCE og mellom UiO og ISF.

Figur 6.8 Grafisk illustrasjon av nasjonalt samarbeid. Artikler fra 2011-2015.

Tabell 6.3 viser hvilke land som hyppigst forekommer som samarbeidspartnere. Flest samarbeidsartikler foreligger med forskere fra Storbritannia, USA og Sverige.

Tabell 6.3 Internasjonalt samarbeid med Norge, 2011-2015, antall og andel.

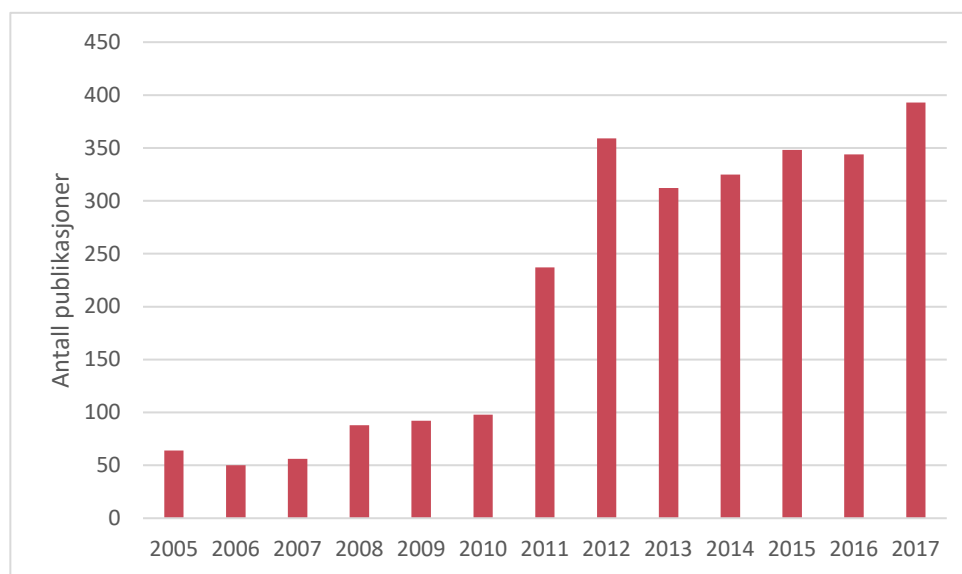
Land	Antall publikasjoner	Andel av totalt antall publikasjoner
Storbritannia	56	5.8 %
USA	47	4.9 %
Sverige	46	4.8 %
Nederland	33	3.4 %
Danmark	21	2.2 %
Australia	19	2.0 %
Finland	17	1.8 %
Tyskland	11	1.1 %

Kilde: NIFU, basert på Forskningsrådets prosjektdatabase og Cristin

6.5 Stipendiatenes vitenskapelige publisering

Analysen i denne sesjonen omfatter personer som har fått doktorgradsstipend eller postdoktorstipend. Her inngår 265 personer som var registrert med minst én vitenskapelig publikasjon i Cristin-databasen. Analysen omfatter publiseringen fra og med året de har fått stipend til og med 2017. Det vil si at publiseringen gjennom hele deres forskerkarriere frem til 2017 analyseres. Totalt omfatter det 2800 publikasjoner.

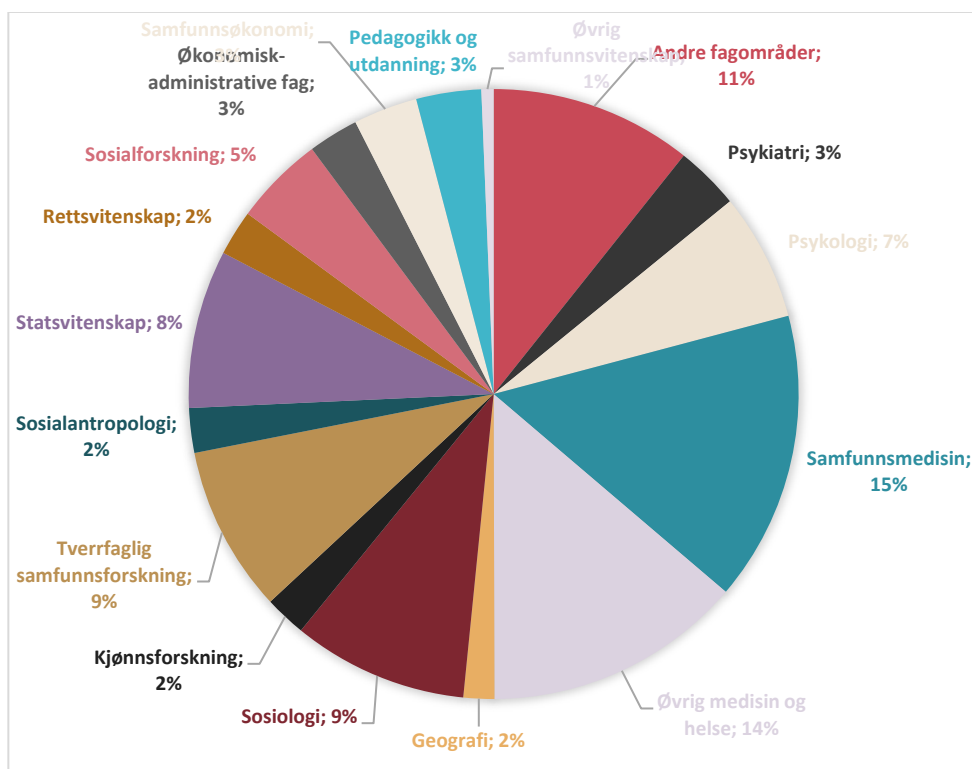
Figur 6.11 viser utviklingen i antall publikasjoner per år. Antallet økte mye fra 2010 til 2011, noe som primært skyldes at tallene kun omfattet breddeuniversitetene i perioden før 2011. Etter 2012 har antallet ligget relativt stabilt på i overkant av 300 publikasjoner.

Figur 6.9 Antall publikasjoner 2005-2017.

Kilde: NIFU, basert på Forskningsrådets prosjektdatabase og Cristin

Figur 6.12 viser hvordan stipendiatenes artikler var fordelt på disipliner. Denne analysen omfatter kun perioden 2011-2017. Samfunnsvitenskapelige disipliner utgjorde om lag halvparten av publiseringen, mens medisin og helsefag hadde en andel på 39 prosent. Den største enkeltdisiplinen er samfunnsmedisin, med en andel på 15 prosent.

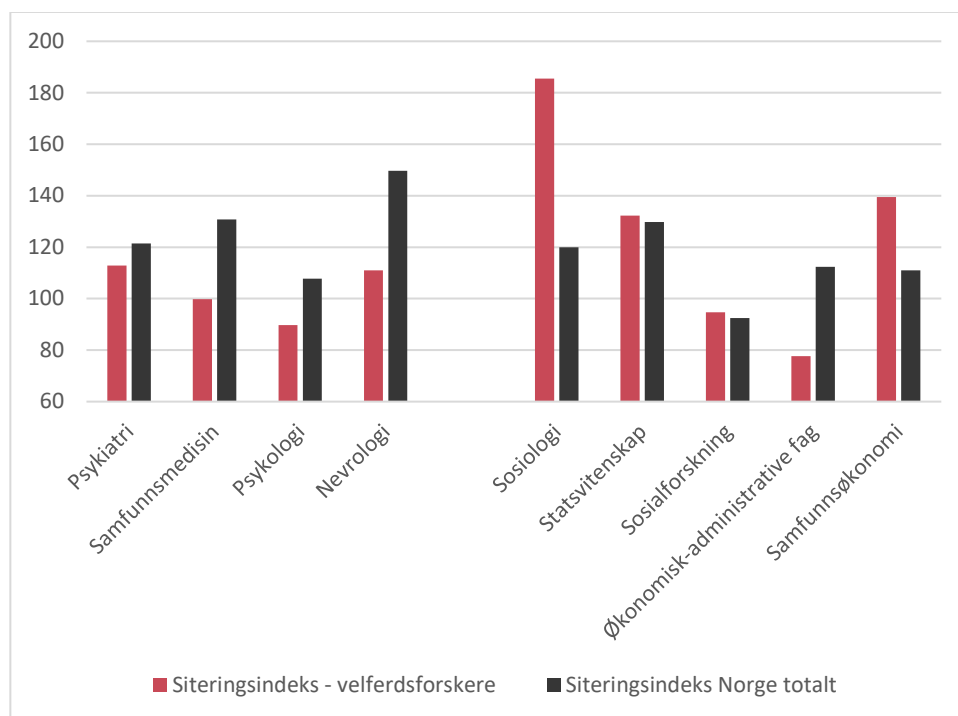

Figur 6.10 Fordeling av publikasjoner etter fagfelt, 2011-17 publikasjonene.

Kilde: NIFU, basert på Forskningsrådets prosjektdatabase og Cristin

Hvis vi sammenlikner denne fagfordelingen med den som framkom i NIFUs siste samlede kartlegging av velferdsforskning for 2013 (Blystad et al. 2015), ser vi en langt jevnere spredning blant NFR-stipendiatenes publisering. Mens for eksempel sosiologi i 2013 stod for over en tredel av publiseringen innenfor all velferdsforskning, er dette faget mer jevnstilt med øvrige fag når vi kartlegger publiseringen til de stipendiatene som har mottatt støtte gjennom Forskningsrådets programmer. Det indikerer at Forskningsrådets programmer har bidratt til en større faglig spredning innenfor samfunnsvitenskapene.

Figur 6.13 viser siteringsindeksen til artiklene som stipendiatene har publisert i perioden 2011-2015 per disiplin (de største). Artiklene innen sosiologi har oppnådd høyest siteringsindeks, 185. Det vil si at de er sitert 85 prosent mer enn det tilsvarende verdensgjennomsnittet. Ellers varierer siteringsindeksen mye mellom disiplinene. Hovedbildet er at publikasjonene til stipendiatene har lavere siteringsindekser enn det nasjonale gjennomsnittet i medisin og helsefag mens mønsteret varierer for de samfunnsvitenskapelige disiplinene.

Figur 6.11 Relativ siteringsindeks (verdensgjennomsnitt = 100), 2011-2015 publikasjonene etter disiplin (de største), omfatter kun artikler i internasjonale tidsskrifter indeksert i Web of Science.

Kilde: NIFU, basert på Forskningsrådets prosjektdatabase og Cristin

6.6 Oppsummering

Analysen av publiserings- og siteringsmønstre gir et supplerende bilde på velferdsforskningens omfang og profil og belyser samtidig forskningens samarbeidsmønstre og vitenskapelige gjennomslag.

Publiseringsmønstrene viser en noe annen faglig profil enn den som framkommer når vi ser på økonomiske og menneskelige ressurser. Publiseringen er for det første mer jevnt fordelt på fagdisipliner og med samfunnsmedisin, psykologi og samfunnsøkonomi som de største områdene. Dette reflekterer den tverrfaglige karakteren til velferdsforskning.

Sammenlignet med det nasjonale gjennomsnittet for velferdsforskning i 2013 er en større andel av publikasjonene relatert til forskningsrådsprogrammene publisert i ledende og prestisjefylte kanaler. Forskningspublikasjonen knyttet til velferdsprogrammene er dessuten gjennomgående mer sitert enn verdensgjennomsnittet og tilsvarende gjennomsnitt for norsk forskning totalt.

Videre ser vi at publikasjonene fra velferdsforskernes publisering har mer nasjonalt samarbeid og mindre internasjonalt samarbeid enn gjennomsnittet for de ulike fagene, men bildet for enkeltdisiplinene varierer.

7 Konklusjoner og implikasjoner

Avslutningsvis vender vi tilbake til noen av de tidligere vurderingene av norsk velferdsforskning og ser dem i lys av det vi har funnet i denne studien. Vi trekker også fram noen implikasjoner for Forskningsrådet spesielt og velferdsforskningen generelt.

Et mer formalisert system

Hovedtesen fra *Hjernen er alene*-boken var at norsk velferdsforskning foregår i et «løst koblet system», hvor myndighetene sender betydelige midler gjennom Forskningsrådets programmer, men hvor bruken av forskningen skjer ved å kontakte enkeltforskere (Nuland et al, 2009). Med andre ble det konstatert at bruken av forskningen var lite systematisk, personavhengig og svakt koblet til programmenes aktiviteter og innhold.

Vår studie viser at denne tesen bare er delvis riktig. Vi finner fortsatt få brukere som forholder seg aktivt og direkte til programforskningen. Men de brukerne vi har intervjuet, viser god innsikt i feltet, de har klare krav og forventinger til forskningen og er opptatt av å følge anskaffelsesregelverket og ikke forskjellsbehandle enkeltmiljøer. Derfor ringer de ikke til enkeltforskere for å få råd, men forsøker å bruke kunnskapen systematisk. Videre ser vi at mange forskere på feltet brukes som eksperter i formaliserte sammenhenger, ikke minst gjennom en omfattende deltakelse i offentlige råd og utvalg. Siden vurderingene i *Hjerne er alene* har dessuten flere tenketanker entret arenaen og fylt noe av rommet mellom forskning og politikk. Selv om systemet fortsatt er løst koblet, finner vi at kontakten mellom forskere og brukere har blitt mer formalisert og profesjonalisert.

Dette er på mange måter bra, men det kan også ha gått utover den uformelle kontakten mellom forskere og brukere, dvs. den hvor enkeltforskere kunne kontaktes for å gi rask oversikt over kunnskapsstatus eller beste praksis på et felt. Det kan være noe av forklaringen på at flere brukere ønsker at Forskningsrådet inntar en mer aktiv rolle med å formidle og skaffe oversikt over forskningen på feltet.

Bedre enn sitt rykte?

I Midteveiseevalueringen av VAM-programmet (Esping-Andersen, 2013) og i den siste evalueringen av norsk samfunnsvitenskapelig forskning (Norges forskningsråd, 2018) ble det bl.a. hevdet at norsk velferdsforskning er for lite påkoblet den internasjonale forskningsfronten, for lite analytisk, for nasjonalt rettet og for svak på metodisk utvikling. Vår kartlegging av de forskerne som har fått støtte fra velferdsprogrammene, rokker ved dette bildet: Siteringsratene, andelen publisering i velrenommerte tidsskrifter og den internasjonale sampubliseringen er høyere enn det vi finner i sammenlignbare miljøer. Uavhengig av hvordan man vurderer det samlede nivået, tyder altså bibliometriske indikatorer på at Forskningsrådets innsats har bidratt til å heve nivået. Slik sett er vår studie mer i tråd med de konklusjoner som ble trukket i sluttevalueringene av VAM-programmet og SYKEFRA-VÆR-programmet (se også kapittel 1).

Vi finner samtidig tegn som bekrefter inntrykket av velferdsforskningen som nasjonalt orientert og med få komparative studier av norsk velferd opp mot andre land. En stor del av eksemplene på samfunnseffekter synes å vise til deskriptiv forskning. Flere brukere etterlyste også bedre og mer nytenkende metodekompetanse med inspirasjon fra ledende miljøer internasjonalt.

Her må det presiseres at kvalitetsbegrepet i forskningen er mangefasettert, og at ulike aktører vektlegger ulike aspekter. Mens mange brukere ønsker solid metodekompetanse kombinert med tverrfaglig forskning anvendt på nasjonale problemstillinger, ser det ut til at fagpanelene er mer opptatt av disiplinorientert forskning anvendt på spørsmål med internasjonal relevans. Forskningsrådets programmer må derfor balansere mellom ulike kvalitetsdimensjoner. Det er ikke minst viktig i den pågående prosessen med overgang til porteføljestyling og nye søknadsprosedyrer.

Langsom påvirkning

Nyere studier av forskningens samfunnseffekter anerkjenner at slike effekter tar tid og oppstår i komplekse og ofte langvarige relasjoner mellom forskning og samfunn. Det bekrefter også vår studie. De fleste eksemplene på samfunnseffekter fra humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning viser til kunnskapsutvikling og påvirkning som skjer over lang tid. Det er færre eksempler på konkrete forskningsprosjekter som skaper konkrete samfunnsendringer.

Det betyr at arbeidet med å fremme og vurdere forskningens samfunnseffekter må anerkjenne den langvarige og «hverdagslige» påvirkningen som forskningen har på samfunnet. Samtidig er det tankevekkende at så mange av forskningsmiljøenes eksempler synes å mangle innsikt i hvordan forskningen faktisk er brukt.

Finansiering og effekter

Denne studien har langt på vei bekreftet bildet av norsk velferdsforskning som omfattende og velfinansiert. Men i motsetning til tidligere studier har vi kartlagt alle finansieringskilder for velferdsforskning. Dermed ser vi at Forskningsrådets midler kun står for en fjerdedel av ressursene på feltet. Forskningsrådets midler opptrer dessuten sjelden alene, men i kombinasjon med midler fra grunnbevilgning og oppdragsforskning. Det er derfor viktig at Forskningsrådets programmer og virkemidler innrettes slik at miljøene kan opprettholde denne kombinasjonen.

Gjennomgangen av forskningsmiljøenes egne eksempler på samfunnseffekter viser at mange effekter oppstår når Forskningsrådets midler kombineres med oppdragsforskning, som primært skjer ved instituttene. Hvis samfunnseffekter skal vektlegges, tilsier det at Forskningsrådets programmer og utlysninger bør ha rom for prosjekter som supplerer, underbygger og utnytter den mer anvendte oppdragsforskningen.

Implikasjoner og anbefalinger

Selv om denne studien har vist at norsk velferdsforskning har stor innvirkning på velferdssamfunnet, kan det pekes på flere punkter hvor både forskningen og dens effekter kan styrkes.

- Som flere brukere har påpekt, kan Forskningsrådet innta en mer strategisk rolle på feltet, både når det gjelder å formidle forskningen og gi råd om framtidige kunnskapsbehov på feltet.
- Fra brukerne kommer det også ønsker om bedre og mer oppdaterte oversikter over forskningen på feltet. Dette behovet kan bli ytterligere forsterket når Forskningsrådet går over til åpnere og bredere utlysninger, og hvor mer av den vitenskapelige publiseringen skal skje i åpne tidsskrift. Begge utviklingstrekk kan forsterke departementenes og andre brukeres behov for oversikt og synteser på feltet. Det kan derfor være behov for at Forskningsrådet og departementene tar initiativ til å finansiere flere kunnskapsoppsummeringer på velferdsfeltet.
- I forlengelsen av dette kan det se ut til at det er behov for flere arenaer for dialog mellom forskere og brukere. For at dette skal skje uten at det virker konkurransevridende, kan det etableres ordninger innenfor forskningsrådsprosjektene, for eksempel ved at det settes av dedikerte deler av finansieringen til samarbeidsprosjekter og strategisk dialog med brukere innenfor de aktivitetene som finansieres. Et eksempel på slikt samarbeid er det pågående FORINNPOL-programmet, hvor 10 prosent av midlene avsettes til samarbeidsprosjekter med brukerne.

- Vår studie har vist at norsk velferdsforskning er mangfoldig og skal tjene ulike hensyn og behov. Dette bør gjenspeiles i Forskningsrådets virkemidler, blant annet ved at det ikke legges ensidige akademiske kvalitetskrav til grunn, men at krav til samfunnsrelevans vektlegges og at kompetanse fra anvendt forskning og brukersiden anerkjennes.
- På flere områder kan det være utnyttet potensial for norsk velferdsforskning. Det gjelder blant annet den statsvitenskapelige forskningen, som er mer beskjedent representert både i ressursinnsats og i eksempler på samfunnseffekter. Forskningsrådet og departementene bør vurdere utlysninger og oppdrag som mobiliserer disse miljøene.
- Vi ser også at finansieringen fra EU og andre internasjonale kilder har svært liten betydning, og at det er få eksempler på samfunnseffekter som viser til komparative studier av norske og andre lands velferdssystemer. På den ene siden er det naturlig med en nasjonal innretning for forskningen på dette feltet. Men på den andre siden oppfatter vi at flere brukere kunne tenke seg mer komparative studier, for eksempel mellom sammenliknbare nordiske land. Gitt de begrensede ressursene innenfor dagens Nordforsk er det aktuelt at Forskningsrådet og departementene tar initiativ til flere prosjekter med en nordisk dimensjon, for eksempel gjennom felles utlysninger og samfinansiering med aktører i andre nordiske land
- Fra en rekke hold pekes det på et fortsatt behov for bedre og mer nytenkende metodebruk innenfor norsk velferdsforskning. Her kan det være behov for å utvikle større grad av felles satsinger og plattformer framfor at metodeutvikling skjer innenfor enkeltprosjekter og i konkurranse om utlysninger. I forbindelse med ny statistikklov har det også kommet tydelige tilbakemeldinger fra forskningsmiljøene om at data fra SSB bør gjøres lettere tilgjengelig for forskning. Dette er et område hvor både Forskningsrådet og departementene kan bidra til bedre nasjonale fellesløsninger.

Metodiske erfaringer og anbefalinger

Dette er den tredje studien NIFU har gjennomført av lange spor i forskningen (Ramberg et al, 2015; Solberg et al, 2017). I likhet med de foregående studiene, kan vi også her konstatere at slike studier krever en kombinasjon av flere metoder og kilder. I denne studien har vi brukt både kvalitative metoder som intervjuer, dialogmøte og gjennomgang av evalueringer og impact case, mens de kvantitative analysene har vært basert på registerdata, FoU-statistikk og Forskningsrådets database. Alle disse tilnærmingene har vist seg nyttige og verdifulle. Nedenfor følger noen konkrete betraktninger og anbefalinger om slike studier:

- En hovedutfordring med studien er at velferdsforskning er såpass bredt og omfattende at vi har måttet operere med flere nivåer. Dels har vi studert Forskningsrådets portefølje, dels har vi studert velferdsforskning samlet og dels har vi tatt inn perspektiver og data fra norsk samfunnsvitenskapelig forskning generelt. Det gjør at funnene relaterer seg til ulike dimensjoner. I framtidige studier vil funnene framstå som tydeligere dersom man følger én og samme dimensjon i alle deler av studien.
- Bredden i velferdsforskningen gjør også at det er grunn til å vurdere om framtidige studier bør rettes mot mer spesifikke og tydeligere definerte forskningsfelt. Slik sett var den forrige studien av utviklingsforskning lettere å avgrense enn det brede velferdsfeltet.
- I likhet med tidligere studier ser vi at enkeltforskeres deltakelse i rådgivning og samfunnsdebatt er en viktig kanal for samfunnseffekter. Kartleggingen av deltakelser i råd og utvalg har vist seg som en god metode for å kartlegge slikt engasjement i formelle sammenhenger. Denne studien har imidlertid ikke gjort systematiske studier av forskernes engasjement gjennom mediebidrag og i mer uformelle kanaler. Dette er et område hvor det nå utvikles nye metoder og tilnærminger og som bør vektlegges sterkere i framtidige studier på feltet.
- Vi mener også at samspillet mellom forskning og brukere også må se på påvirkningen den andre veien, det vil si hvordan forskerne og forskningen påvirkes av kontakten med brukere.
- Endelig bør det understrekes at effektstudier av denne typen ikke kan gi det hele og fulle svaret, og at det er vanskelig å etablere kausale sammenhenger mellom effekter og konkrete forskningsaktiviteter. Derfor kan det være vel så fornuftig å fokusere på *hvordan* forskningen når ut og hvordan den *brukes*. Dette henger nært sammen med forskningens samfunnseffekter, men er mer realistisk å kartlegge systematisk.

8 Metode og data

Denne undersøkelsen er gjennomført med en kombinasjon av flere metoder og datakilder. Disse er kort omtalt i selve rapporten, men utdypes nærmere nedenfor.

8.1 FoU-statistikk

Som en bakgrunn og et sammenligningsgrunnlag for den nærmere studien av Forskningsrådets programmer har vi brukt nyere FoU-statistikk for å kartlegge omfang og profil for norsk velferdsforskning samlet sett.

En hovedutfordring med tematiske begreper som velferd er at de går på tvers av de etablerte kategoriene i FoU-statistikken. Norge er ett av få land som har gjennomført systematiske kartlegginger av FoU også etter formål og tematiske kategorier, hvorav *velferd* utgjør ett av områdene.

Fra 2007 startet man i FoU-statistikken å spørre alle FoU-enheter i UoH- og instituttsektoren om de har forskning relatert til blant annet velferdsforskning. Omfanget av og profilen på norsk velferdsforskning ble i tillegg kartlagt ved dybdestudier for 2011 og i 2013. Disse kartleggingene er brukt i kapittel 2 for å gi en oversikt over velferdsforskningens omfang, faglige og tematiske og profil samt hvilke miljøer som er sentrale.

Tallene fra 2017 bygger på en egen tematisk modul i FoU-statistikken, hvor alle respondenter i UoH- og instituttsektoren ble bedt om å oppgi hvorvidt de har FoU-aktivitet innenfor et sett av tematiske områder. De som svarte ja på velferd, fikk et sett av oppfølgingsspørsmål. Rapporteringen er gjort på instituttnivå for begge sektorer. Tallene må leses med forbehold om miljøenes evne til å skjønnsmessig kategorisere egen forskning etter ulike tema og undertema.

- FoU-statistikken er anvendt i rapportens kapittel 2.

8.2 Intervjuer

Brukeres og andre aktørers oppfatning av velferdsforskningens effekter har blitt kartlagt gjennom intervjuer. Her har vi fokusert på forskningens effekter på praksisfeltet, innvirkninger på politikk og forvaltning samt kulturelle effekter i bred

forstand. Intervjuene skulle også gi informasjon om utviklingstrekk i velferdsforskningen.

Vi intervjuet et utvalg av 16 personer som bruker velferdsforskning i sitt daglige arbeid. Disse var både brukere og formidlere av forskning. Informantene omfattet 6 departementer, 2 direktorater, 2 vitenskapelige tidsskrift på feltet og 2 tenketanker. Intensjonen var å belyse påviste effekter av forskning. Alle informantene fikk tilsendt listen over de sju programmene og satsingene, som Forskningsrådet ønsket å undersøke effektene av (jf. vedlegg 2, intervjuguide).

En tilleggsbegrunnelse for å velge intervju, og ikke gjennomføre for eksempel en spørreundersøkelse, var at UiO/TIKs senter for studier av effekter av forskning (OSIRIS) nylig hadde gjennomført en pilotundersøkelse og en senere fullskala undersøkelse om bruk og innhenting av forskning i flere av de samme organisasjonene. For vår studie var det mulig å få tilgang til resultater fra pilotundersøkelsen, som omfattet fem departementer og to direktorater (Thune, 2018: 4).¹⁰ Vi har trukket veksler på dette materialet som supplement til våre intervjuer.

- Funn fra intervjuene og den omtalte pilotundersøkelsen inngår i kapittel 3.

8.3 Deltakelse i statlige råd, styrer og utvalg (RSU)

For å vurdere programmenes politiske og forvaltningsmessige effekter har vi kartlagt om de 641 forskerne som har fått midler fra Forskningsrådets velferdsprogrammer har deltatt som medlemmer i statlige styrer, råd, nemnder og utvalg.

Deltakelse i slike organer interessant å kartlegge med tanke på forskningens bidrag til og påvirkning på politikk, forvaltning og samfunnsdebatt.

Styrer, råd, nemnder og utvalg kan både være permanente og tidsbegrensede. For å kartlegge disse har vi brukt Kommunal- og moderniseringsdepartementets Database over statlige styrer råd og utvalg, den såkalte SRU-databasen. Den omfatter drøyt 300 aktive styrer, råd, utvalg og nemnder med cirka 2500 medlemmer. I tillegg gir den oversikt over styrer, råd, utvalg og nemnder som har vært i virksomhet bakover i tid. Ved å søke på hvert navn fra Forskningsrådets liste over forskere som har fått støtte fra programmene har vi kartlagt deres eventuelle deltagelse i styrer råd og utvalg.

- Denne analysen er omtalt i rapportens kapittel 3.5.

8.4 Eksempler på samfunnseffekter (impact cases)

I tre evalueringer av samfunnsvitenskap og humaniora utført i årene 2016–2018, har Forskningsrådet bedt institusjonene om å levere eksempler på samfunnseffekter av forskningen. Fra evalueringene SAMEVAL (2018), HUMEVAL (2017) og

¹⁰ Ett departement og ett direktorat i OSIRIS' kartlegging var de samme som der vi intervjuet.

evalueringen av de samfunnsvitenskapelige instituttene (2017) er det innsamlet et materiale på 467 enkeltteksempler på antatte samfunnseffekter. Dette materialet utgjør en verdifull kilde til å studere hovedmønstre i hvordan forskerne selv mener at forskningen spres, brukes og kommer til nytte blant brukere og i samfunnet for øvrig.

Eksempelene følger en mal inspirert fra den britiske Research Excellence Framework (REF). På ca. 4 sider skal forskningsmiljøene gi følgende informasjon:

- En kort sammenfatning (100 ord) om eksempelet
- Hva slags forskning som ligger til grunn for den aktuelle samfunnseffekten
- Hva slags effekter forskningen har resultert i
- Hvilke kilder og personer som kan dokumentere eksempelet.

For å skille ut hvilke eksempler som var relatert til velferdsforskning gjorde vi først systematiske søk gjennom analyseverktøyet NVivo. Vi anvendte da definisjonen og nøkkelordene for velferd vist i kapittel 1 på hele materialet av 467 eksempler (ca. 1700 sider). Med denne framgangsmåten identifiserte vi totalt 51 eksempler som viste samsvar mellom definisjon/nøkkelord og beskrivelsen av eksempelet. En nærmere gjennomlesning viste imidlertid at denne metoden overså flere eksempler som omhandlet velferdseffekter.

Vi valgte derfor å lese gjennom materialet manuelt. Den første utsilingen ble gjort ved å se gjennom sammendragene for hvert eksempel. Deretter ble de eksemplene som var relatert til velferd studert nærmere i sin helhet.

- Denne analysen er beskrevet nærmere i kapittel 4.

8.5 Karrieresporing

For å kartlegge og følge karrierene til de aktuelle velferdsforskerne har vi tatt utgangspunkt i Forskningsrådets prosjektdatabase over stipendiater/forskere som har mottatt midler fra de aktuelle programmene for perioden 2000–2014. Brutto-listen fra Forskningsrådet omfattet 987 oppføringer. Etter vasking og sjekking for dubletter ble listen redusert til 641 unike personer, dvs. prosjektledere, PhD-stipendiater og postdoktorstipendiater. I tillegg kommer alle øvrige prosjektmedarbeidere i forskningsrådsprogrammene som ikke er oppført i disse listene. Disse er det ikke mulig å få informasjon om. Undersøkelsen av forskere med støtte fra programmene er derfor ikke heldekkende og må leses med det for øyet.

Listen med de 641 personene ble så koblet til NIFUs Forskerpersonalregister, som årlig registrerer personer som deltar i forskning og utviklingsarbeid i universitets- og høyskolesektoren (UoH-sektoren) og instituttsektoren, inkludert universitetssykehus og andre helseforetak og private, ideelle sykehus. Registeret inneholder data på individnivå og omfatter forskere/faglig personale som deltar i FoU samt høyere administrativt personale. Personene som er med i

Forskerpersonalregisteret innehar en stilling som krever kompetanse på master-nivå eller høyere. Registeret gir opplysninger om bla. alder, nåværende og tidligere arbeidssted og stillingskoder.

Blant de 641 personene var det 46 som aldri hadde vært oppført i registeret. I tillegg var det 187 personer som per 2017 ikke var innenfor registeret. Disse 233 personene ble forsøkt sporet opp ved hjelp av manuelle søk i ulike portaler som LinkedIn, Google, Researchgate mv. Blant disse var et det drøyt 50 personer som det ikke var mulig å oppspore, dels på grunn av manglende opplysninger i de opprinnelige filene, dels fordi navnene er såpass vanlige at det er vanskelig å identifisere rett person via nettbaserte søk.

- Denne analysen er omtalt i rapportens kapittel 5.

8.6 Bibliometri

Data fra Forskningsrådets prosjektlister ble også gjort til gjenstand for en bibliometrisk analyse av publisering, sitering og publiseringssamarbeid.

Disse analysene har tatt utgangspunkt i de aktuelle forskernes *samlede* publisering. Det foreligger også sluttrapporter fra prosjektene, som i prinsippet skal oppgi hvilke konkrete publikasjoner som kan knyttes til de aktuelle velferdsprogrammene. Disse oversiktene er imidlertid utarbeidet på en liste systematisk måte og i et format som er vanskelig å benytte til analyseformål.

Vi har derfor gjennomført en analyse av hva de samme personene har publisert i den aktuelle støtteperioden. Denne metoden gjør at det ikke er mulig å skille mellom de publikasjonene som er et resultat av den aktuelle programstøtten, og dem som ikke er det. Likevel er det grunn til å anta at støtten har vært viktig for forskningsaktivitetene til miljøene i perioden slik at flertallet av publikasjonene helt eller delvis er rimelig å knytte til programmene.

Den såkalte «Cristin-databasen» utgjør den primære bibliografiske datakilden til analysene. Institusjonene i universitets- og høyskolesektoren, instituttsektoren samt helseforetakene rapporterer årlig sine vitenskapelige publikasjoner til denne databasen. Databasen gir en komplett oversikt over all vitenskapelig publisering og benyttes blant annet som indikator i finansieringsmodellen for sektorene. Både tidsskrifts- og bokpublisering inngår. Videre dekker den publisering på norsk, engelsk og andre språk. NIFU har tilgang til Cristin-databasen, og denne er benyttet som primær datakilde i prosjektet.

Til siteringsanalysene er Web of Science-databasen (Clarivate Analytics) benyttet. Denne dekker mange tusen spesialiserte og multidisiplinære vitenskapelige tidsskrifter med fagfelle vurdering indeksert, inkludert alle viktige internasjonale journaler i naturvitenskap, medisin og teknologi. I tillegg inngår tidsskrifter fra samfunnsvitenskap og humaniora, men her er tidsskriftdekningen dårligere.

Analysen NIFU nylig har gjennomført viser for eksempel at norsk vitenskapelig publisering i samfunnsmedisin er godt dekket i databasen (79 prosent av publikasjonene), mens dekningen for samfunnsøkonomi er noe dårligere (62 prosent). For mange andre samfunnsvitenskapelige disipliner er den relativt lav, for eksempel 30 prosent i sosiologi (Aksnes & Sivertsen, 2019). Siteringsanalysen dekker således bare en begrenset del av publiseringen.

Analysen omfatter perioden 2005-2017. Det foreligger ikke systematiske publiseringsdata for perioden før 2005. Dermed er ikke publisering fra de første programperiodene dekket av analysen. Data for perioden 2005-2010 omfatter bare breddeuniversitetene (UiO, NTNU, UiB, UiT), data for øvrige institusjoner og sektorer er ikke tilgjengelig i systematisk form for disse årene. Fra 2011 til 2017 er analysen komplett for UoH-sektoren. For instituttsektoren omfatter analysen alle institutter som anvender Cristin til registrering av vitenskapelig publisering. Det gjelder nesten alle institutter i sektoren, med noen få unntak. For denne studien er det verdt å være klar over at Statistisk sentralbyrå ikke inngår i databasen. I fremstillingen har vi brukt ulike tidsperioder: Noen analyser er gjennomført over flere år, dette for å kunne vise endringer over tid. Andre ganger har vi analysert hele perioden under ett, eller bestemte tidsperioder. Spesielt analyseres publikasjonene fra perioden etter 2011, fordi datagrunnlaget er best for denne perioden.

Disse begrensingene i datagrunnlaget er det viktig å være klar over når resultatene av studien fortolkes. Likevel vurderes ikke feilkildene som større enn at analysen kan belyse viktige trekk ved velferdsforskning støttet av Norges forskningsråd.

- Den bibliometriske analysen er omtalt i rapportens kapittel 6.

8.7 Dialogmøte

Som innspill til den samlede analysen ble det avholdt et dialogmøte med sentrale aktører og brukere på feltet. Møtet ble avholdt 2. mai 2019 i Forskningsrådets lokaler på Lysaker. Det varte cirka to timer og hadde 13 deltakere: 8 kom fra departementer og direktorater, 3 fra Forskningsrådet og 2 fra NIFU.

Møtet ble brukt til å oppsummere hovedfunn i prosjektet per primo mai, og til å spørre forvaltningsansatte om effekter av forskning. Dialogmøtet bød på god mulighet til å utfylle intervjuer og annen dokumentasjon og gi prosjektet supplerende informasjon og perspektiver. Under møtet drøftet vi også institusjonenes prioriteringer, samarbeid, sentrale forskningsmiljøer og overordnede utviklingstrekk siden 2000.

8.8 Dokumentstudier

Som bakgrunn og kontekst for analysen har vi gjennomgått både programdokumenter fra Forskningsrådet og aktuelle tidligere evalueringer av feltet. Plandokumenter, budsjettoversikter, års- og sluttrapporter har gitt informasjon om programmenes mål og intensjoner, finansieringskilder, budsjett og typer bevilget støtte.

I tillegg til programdokumenter har vi gjennomgått aktuelle evalueringer som tematisk berører velferdsforskning. Her har vi særlig sett på hva de tidligere evalueringen har sagt om samfunnseffekter.

8.9 Søk i offentlig dokumentasjon (Meltwater)

For å kartlegge velferdsforskningens mulige effekter på politikk, forvaltning og samfunn forsøkte vi å identifisere hvorvidt forskning var brukt i ulike faser av offentlig saksbehandling og debatt på velferdsfeltet. Her brukte vi søkemotoren Meltwater, som både er en digital plattform, et nyhetsarkiv og et verktøy for å gjøre søk i norske medier og offentlige dokumenter.

I praksis viste det seg imidlertid vanskelig å gjøre en systematisk kartlegging av hele 641 navngitte forskeres deltakelse i slike saker. Treffene framstod som tilfeldige og lite dekkende, mens søk på Forskningsrådets programmer ga få relevante treff. En mer fruktbar tilnærming ville vært å ettersøke spor av forskning i noen utvalgte saker hvor man kunne forvente vesentlige bidrag fra forskning. Innenfor denne studien lyktes vi ikke med å identifisere saksprosesser som var så godt sporbare at vi kunne gi en tilfredsstillende vurdering av forskningens bidrag. Dette er likevel en metode vi vil etterprøve nærmere i senere studier av denne typen.

Referanser

- Blystad, M; S. L. Sundnes, D. Aksnes og E. Solberg (2013) Velferdsforskning i Norge 2011: Ressurser og resultater, NIFU Rapport 15/2013.
- Blystad, M; S. L. Sundnes og D. Aksnes (2015) Velferdsforskning I Norge 2013: Ressurser og resultater, NIFU Rapport 10/2015.
- Bornmann, L. (2013). What Is Societal Impact of Research and How Can It Be Assessed? A Literature Review, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 64(2): 217–33.
- Brandt, Thomas; Mads Ingulstad, Eirinn Larsen, Marte Mangset og Vera Schwach, *Avhengig av forskning. De norske forskningsrådenes historie*, (Fagbokforlaget) Trondheim, 2019.
- Brofoss, Karl Erik og Ole Wiig, *Bruk av forskning. Fasettert begrep – mange forklaringsmodeller*, Rapport 2/2006, NIFU STEP.
- Brofoss, Karl Erik og Ole Wiig, *Departementenes FoU-engasjement. Utviklingstrekk på 1990-tallet*, NIFU Rapport 1/2000.
- Donovan, C. (2011). State of the art in assessing research impact: introduction to a special issue. *Research Evaluation*, 20:175-179, doi:10.3152/095820211X13118583635918.
- Esping-Andersen, Gøsta, Report to VAM. Norway's Research Council [sic], Universitat Pompeu Fabra, January 2013, upaginert, 22 sider.
- Klein S.J. and Rosenberg N. (1986) An overview of innovation. The Positive Sum Strategy: Harnessing Technology for Economic Growth. National Academy of Engineering
- Muhonen, R., Benneworth, P. and Olmos-Penuela J. (2019) From productive interactions to impact pathways: Understanding the key dimensions in developing SSH research societal impact. Research evaluation. Oxford University Press. 2019
- Naustdal, J. og Reitan, M.(1992): Kunnskap og styring, NIBR, rapport 1992:15
- Norges forskningsråd (2017b) Evaluering av VAM-programmet. Rapport fra evalueringskomiteen. Forskningsrådet, 2017.
- Norges forskningsråd (2016b) Evaluering av forskningsprogrammet Sykefravær, arbeid, helse – SYKEFRAVÆR. Forskningsrådet, 2016.

- Norges forskningsråd (2017), Casestudier over effekter av de samfunnsvitenskapelige instituttene forskning. Oslo.
- Nuland, Bjørn Richard; Bernt Sofus Tranøy og Johan Christensen (red.) (2009), Hjernen er alene. Institusjonalisering, kvalitet og relevance i norsk velferdsforskning, (Universitetsforlaget) Oslo.
- Penfield, T., M.J. Baker, R. Scoble & M.C. Wykes (2014). Assessment, evaluations, and definitions of research impact: A review, *Research Evaluation*, 23:21-32, doi:10.1093/reseval/rvt021.
- Ramberg, I; E. Solberg, D. Aksnes, P. Børing, F. Piro og S. Wollscheid (2015), Lange spor i helseforskningen, NIFU-rapport 2015:36.
- Sivertsen, G. & I. Meijer (2018). Normal versus extraordinary impact. How to understand, evaluate and improve research activities in their relations to society. *Research Evaluation*,
- The Research Council of Norway (2007), Economic Research in Norway. An evaluation, Oslo.
- The Research Council of Norway (2011), Sociological research in Norway. An evaluation, Oslo.
- The Research Council of Norway (2017a), Evaluation of the Humanities in Norway. Report from the Principal Evaluation Committee. Oslo.
- The Research Council of Norway (2017b), Evaluation of the Humanities in Norway. Impact Cases, Oslo.
- The Research Council of Norway (2017c), Evaluation of the Social Science Institutes. Panel Report, Oslo.
- The Research Council of Norway (2018a), Evaluation of the Social Sciences in Norway. Report from Panel 2 – Economics, Oslo.
- The Research Council of Norway (2018b), Evaluation of the Social Sciences in Norway. Report from Panel 3 – Political Science, Oslo.
- The Research Council of Norway (2018c), Evaluation of the Social Sciences in Norway. Report from Panel 4 – Sociology, Oslo.
- The Research Council of Norway (2018d), Evaluation of the Social Sciences in Norway. Report from the principal evaluation committee, Oslo.
- The Research Council of Norway (2018e), Evaluation of the Social Sciences in Norway. Impact Cases, Oslo.
- Salter, A and Martin, B. (2001), The economic benefits of publicly funded basic research: a critical review, *Research Policy*, 30, 509–532.
- Sivertsen, Gunnar og Ingeborg Meijer (2018) Evaluating and improving research-society relations: The role of normal and extraordinary impact, R_QUEST Policy Brief no. 3 (2018).
- Solberg, E.; S. M. Tellmann, S. Aanstad, D. Aksnes, I. Ramberg og P. Børing (2017), Pathways to global impact. Tracing the impacts of development research

- funded by the Research Council of Norway, [Lange linjer i utviklingsforskning], NIFU Report 2017:13.
- Tellmann, S. M. (2016), Experts in public policymaking: influential, yet constrained. HiOA Avhandling 2016 nr 2, Oslo.
- Thune, Taran (2019), *Forskning og forvaltning. En pilotundersøkelse om bruk av forskningsbasert kunnskap i offentlige organisasjoner*, TIK-rapportserie, Senter for teknologi, innovasjon og kultur, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, UiO, 2019, <https://www.sv.uio.no/tik/forskning/publikasjoner/TIK-rapportserie/forskning-og-forvaltning-2019.pdf>.
- Thune, Taran og Magnus Gulbrandsen (2018), OSIRIS blog, «»Exploring the use of research in policy making: insights from the literature and a pilot survey», datert 30.11.2018, <https://www.sv.uio.no/tik/english/research/projects/osiris/osirisblog/>

Vedlegg 1: Programportefølje

Arbeidslivsforskning

Programperiode
2002–2010
Historikk
• En programplan med tematiske satsinger ble fastsatt i 2002 • Programplanen ble revidert i 2005. • I 2010 ved innlevering av sluttrapport, ble programmet integrert i det nye programmet Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM).
Finanseringskilde (r)
Årlige bevilgninger fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, (80 % av bevilgningen, 2002–2010), Nærings- og handelsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, NHOs Arbeidsmiljøfond
Budsjett og prosjekter
• 2002–2010, ca. 210, 66 mill. kr. ○ 2002–2005 ○ ca. 129 mill. kr til prosjekter ○ 43 prosjekter, inkludert 14 forprosjekter ○ 2006–2010 ○ 13 prosjekter ○ 60 mill. kr. til prosjekter¹¹
Hovedmål
«Det overordnede målet med satsingen er å bidra med ny kunnskap og innsikt i utviklingstrekk og virkemidler i arbeidslivet med særlig vekt på de viktigste forhold og prosesser som påvirker den enkeltes deltakelse, utvikling, nærvær og fravær i arbeidslivet.» (Arbeidslivsforskning – programplan 2006–2009, udatert, trolig 2006). «Programmet skal bidra med vesentlig ny innsikt om viktige utviklingstrekk i arbeidslivet med særlig vekt på forhold og prosesser som påvirker den enkeltes deltakelse, utvikling, nærvær og fravær i arbeidslivet.» (Sluttrapport, program arbeidslivsforskning, 2010).
Delmål/tematiske prioriteringer (2002–2005)
• arbeidsmarkedets virkemåte • arbeidsorganisering, arbeidsmiljø og mestring, • arbeidslivsrelasjoner • avtaler og reguleringer
Delmål/tematiske prioriteringer (2006–2010)
• omstillinger og mobilitet, • et åpnere arbeidsmarked • lovverk, virkemidler, forhandlinger og samarbeid.

¹¹ www.forskningsrådet.no, prosjektdatabase: 10 prosjekter i prosjektdatabasen)/46,8 mill. kroner

Typers støtte (perioden 2002–2005) • forprosjekter, 10 mill. kr. • forskerprosjekter, 29 stykker, 119 mill. kr. • annet?
Typers støtte (perioden 2006–2010) • forskerprosjekter, 35, 7% • kompetanseprosjekt med brukermedvirkning, 25 % • annen prosjektstøtte, 11,5 % • brukerstyrt innovasjonsprosjekt, 10, 9 % • institusjonsforankret strategisk prosjekt, 6, 1 % • prosjektetableringsstøtte, 5, 9 % • ingen søknadstype 4, 9 %
Kilder: (Forskningsrådet), Arbeidslivsforskning, Programplan 2006–2009, udatert, men trolig 2006; https://www.forskningsradet.no/no/Side_for_sokeresultat_globalt_sok/1175003277667?isglobalsearch=true&activeFilters=Vedlegg:_type,ForskningsradetNorsk:NettstedArray,&querystring=Arbeidslivsforskning, lastet ned 20.11.2018; Forskningsrådet, Ny innsikt i arbeidslivet – funn fra forskningen. Sluttrapport, (Norges forskningsråd), Oslo 2010; Forskningsrådet, Prosjektoversikt 2008. Program Arbeidslivsforskning, (Norges forskningsråd), Oslo 2008: 2; https://www.forskningsradet.no/prosjektbanken/#/explore/projects/Sprak=null&Fritekst=arbeidslivsforskning; (Programsiden er ikke funnet på Forskningsrådets hjemmeside, søkt 20.11.2018.)

Programmet for internasjonal migrasjon og etniske relasjoner (IMER)

Programperiode
2002–2010
Historikk
• IMER hadde røtter tilbake til det tidlige 1990-tallet, men også før det fantes det programmer om migrasjon og innvandring. • 1997–2001 Et program om migrasjon og etniske relasjoner • 2002–2004 én IMER-satsing • 2005–2010 satsingen ble videreført som ett IMER-program. • 2010, IMER ble en del av det VAM-programmet. Midlene fra IMER ble kanalisert inn til VAM-programmet sammen med øvrige VAM-midler som finansierte IMER-programmets forpliktelser videre.
Budsjett
• 2002–2004, 6,3 mill. kr. • 2005–2010, 54 mill. kr. 4 mill. kr ble bevilget i 2006–2007 til samfinansiering av nye forskningsprosjekter innenfor Arbeidslivsforskningsprogrammet.
Finanseringskilde(r)
• 2002–2004 ◦ Kirke-utdannings- og forskningsdepartementet, 2,3 mill. kr., Kommunal og regionaldepartementet, 4 mill. kr. • 2005–2010 ◦ Kommunal- og regionaldepartementet (KRD), Arbeids- og sosialdepartementet/Arbeids- og integrasjonsdepartementet (ASD/AID), Barne- og likestillingsdepartementet (BLD), Justisdepartementet (JD), 40, 7 mill. kr.¹² ◦ Utdannings- og forskningsdepartementet /Kunnskapsdepartementet, 9,3 mill. kr ◦ overført fra IMER-satsingen 2002–2004, 4 mill. kr.
Hovedmål
Hovedmål 2002–2004: <i>Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner 2002–2004</i> er en tematisk satsning som skal videreføre tidligere forskningsinnsats på feltet. Målet er å vedlikeholde og bygge opp ny kunnskap om den internasjonale migrasjonen til Norge i forhold til følgende prioriterte områder: Det [sic] flerkulturelle samfunnet, transnasjonale samfunn, Norges i det internasjonale migrasjonsbildet og innvandrede kvinners situasjon.» Hovedmål 2005–2010: «å bidra til bedre underbygd kunnskap og bedre underbygd forståelse av hvilken betydning internasjonal migrasjon og etnisk mangfold har i det norske samfunnet.»
Delmål/prioriteringer
• 2015–2010 ◦ Utlendings- og innvandrerrrett – juridiske, retts sosiologiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver ◦ Diskriminering – rettslige, normative og samfunnsvitenskapelige aspekter ◦ Arbeidslivsintegrering ◦ Økonomiske aspekter ved innvandring, integrering og diskriminering ◦ Sosial kapital, integrering, segreering og marginalisering ◦ Trans- og internasjonale dimensjoner ved migrasjon og innvandring Tverrgående dimensjoner: kjønnsperspektiv, innvandrerbefolkningens sammensatthet, fag-, metode- og perspektivmangfold og komparasjon.
Typer støtte
2002–2004 • 4 forskerprosjekter

¹² Ansvar for innvandrings- og integreringspolitikken ble i programperioden flyttet fra KRD til ASD/AID. Fra og med 2010 ble ansvaret igjen flyttet og delt mellom BLD og JD. Forskningsrådet, Program for IMER 2005–2010. Sluttrapport, 2011: 4.

- 2 individuelle prosjekter, stipend
- 1 nettverk
- 1 formidlingsprosjekt (støtte til bokutgivelse)

2005–2010

- 8 forskningsnettverk og -samarbeid, 2 mill. kr
- 8 forskerprosjekter, 38 mill. kr.
- 1 doktorstipend,
- 14 forskernettverk og samarbeidstiltak
- 4 enkeltstående arrangementer

Kilder: <https://www.forskningsradet.no/no/Utllysning/IMER/1095880521385>; Forskningsrådet, IMERs sluttrapport. Fem års forskning og veien videre. Program. Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner (IMER) 2005–2010, (Norges forskningsrådet) Oslo, 2012: 2; Forskningsrådet, Prosjektoversikt. Program Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner –IMER, uten dato, <https://www.forskningsradet.no/no/Utllysning/IMER/1095880521385>; Forskningsrådet, arkiv, dokument sendt fra Forskningsrådet til NIFU, november 2018: «Budsjetfordeling 2002: Ny omtale av IMER». Forskningsrådet, Prosjektoversikt. Program Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner – IMER, uten dato, side 2; Forskningsrådet, Program for Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner (IMER) 2005–2010. Sluttrapport, (Norges forskningsråd), Oslo 2011.

Program for velferdsforskning

Programperiode
2004–2008
Historikk
• Velferdsforskning i Forskningsrådets regi har røtter tilbake til: Velferdsstatsprogrammet (1988–1994), Norges råd for anvendt samfunnsforskning • 1994–1998, Velferd og samfunn • 1998–2004, Velferdsprogrammet, <i>Samfunn, familie, oppvekst</i>. Opprinnelig tenkt med en tidsramme på seks år, utvidet til ti år (1999–2008). Perioden ble delt i to med 2004 som vekslingsår. • 2004–2008, Velferdsprogrammet
Budsjett
Ca. 290 mill. kr*
Finanseringskilder
• Arbeids- og sosialdepartementet, 153 mill. kr. • Barne- og familiedepartementet, 64 mill. kr. • Helse- og sosialdepartementet, 37 mill. kr. • Utdannings- og forskningsdepartementet, 25 mill. kr. • Justisdepartementet, 6 mill. kr. • Overført fra tidligere program (2003), 3 mill. kr.
Hovedmål
Programplanen har to tematiske hovedprioriteringer: 1) Forholdet mellom velferdsordninger, sosiale institusjoner, familien og arbeidsmarkedet 2) Betingelser for en effektiv og treffsikker tjenesteyting.
Delmål/prioriteringer
Temaene i hovedprioriteringene skal belyses fra tre innfallsvinkler: a) et <i>makroperspektiv</i> der det søkes etter hvilke overgripende prosesser som setter rammer for utøvelsen av en demokratisk velferdspolitik i et land som Norge. b) I et <i>institusjonelt perspektiv</i> bør det spørres hvordan de historisk nedarvede velferdsinstitusjonene, herunder familie- og kjønnsrollemønstre og andre sosiale arenaer, formet det ideologiske, politiske og organisatoriske rom for reformer, aktør- og interesse mønstre. Videre hvordan dette påvirker graden av konflikt og samarbeid i velferdspolitikken. c) I et <i>individ- og brukerperspektiv</i> bør det søkes etter å forstå sammenhengene mellom velferdsordningers utforming og mottakernes levekår, livskvalitet og oppfatninger om ordningenes faktiske virkemåter.
Typer støtte
62 prosjekter • 40 forskerprosjekter ◦ 33 doktorgradsstipendiater ◦ 5 postdoktorstipendiater • 1 doktorgradsprosjekt • 1 evaluering • 2 forprosjekter • 12 konferanser • 3 tidsskrifter • 1 nettverk
Kilder: Forskningsrådet, program for velferdsforskning: Sluttrapport for perioden 2004–2008; https://www.forskningsradet.no/no/Side_for_sokeresultat_globalt_sok/1175003277667?isglobal-search=true&activeFilters=ForskningsradetNorsk:NettstedArray,2009:updateddate,&querystring=program%20for%20velferdsforskning, lest 27.11.2018 Forskningsrådet, Programplan for Velferdsforskning 2004–2008, datert 30.8.2004,

https://www.forskningsradet.no/no/Side_for_sokeresultat_globalt_sok/1175003277667?isglobal-search=true&sortfield=rank&activeFilters=ForskningsradetNorsk::NettstedArray,&querystring=program-plan%20for%20velferdsforskning, lest 27.11.2018.

**Av budsjettet var ca. 137 mill. kr. disponert i foregående programperiode, stort sett knyttet til 27 igangsatte prosjekter.*

Evaluering av NAV-reformen (EVANAV)

Program (prosjekt) periode
2006–2014
Finanseringskilde(r)
Arbeidsdepartementet (Arbeids- og inkluderingsdepartementet inntil 2010).
Budsjett og størrelse
ca 53 mill. kr
Hovedmål
Studere gjennomføringen av reformens hovedmål: • arbeidsretting: flere i arbeid og aktivitet, færre på stønad • brukerretting: enklere for brukerne og bedre tjenester tilpasset deres behov • effektivisering: en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning.
Delmål/prioriteringer
Koblinger mellom reformens mål og strukturelle utforming • Forholdet mellom de ulike organisatoriske komponentene i reformen • Demografi, kultur, kompetanse og profesjon • Brukernes perspektiv • Den praktiske dimensjonen Prosjektet var inndelt i sju moduler: 1. velferdsmodell, styringssystemer og NAV 2. det lokale NAV-kontoret 3. lokal iverksetting 4. nye yrkesroller i NAV-reformen 5. arbeidsretting – effektstudier 6. brukererfaringer 7. effektivitet – DEA-analyser.
Typer støtte
Uni Rokkansenteret fikk et samlet lederansvar for prosjektet og prosjektlederen kom herfra. Kilder: Forskningsrådet, Resultatrapport fra Evaluering av NAV-reformen /EVA-NAV, uten dato, . https://www.forskningsradet.no/prognett-eva-nav/Forside/1224698458174, lest, lest 9.11.2018; Årsrapport 2013 Evaluering av NAV-reformen (EVA-NAV 2006–2014), https://www.forskningsradet.no/prognett-eva-nav/Sentrale dokumenter/1224698458209, lest 4.12.2018.

Sykefravær, arbeid og helse

Programperiode
2007–2016
Historikk
- Et tidligere program: <i>Programmet for Arbeid og helse</i> ble avsluttet 2005. Programsatsingen på generelle problemstillinger innen arbeidshelse og arbeidsmiljø ble ikke videreført i 2007. - Fortsettelsen var: <i>Program for forskning om årsaker til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet</i>, 2007–2009. Fra 2009 fikk det en utvidet bevilgning spesielt til forskning om eldre og arbeidslivet. Økt bevilgning fra Arbeidsdepartementet, 4 mill. kr. 2011, <i>Programmet sykefravær, arbeid og helse</i> var rettet mot å styrke forskning på arbeidsmiljø og arbeidshelse.
Finanseringskilde(r)
- Tildelingsbrev 2007 fra Arbeidsdepartementet og fra Kunnskapsdepartementet ga Forskningsrådet et oppdrag om en ny, helhetlig, tiårig satsing på årsaker til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet. - Tildelingsbrev 2011 fra Arbeidsdepartementet ga føringer om styrket forskningsinnsats på temaene arbeidsmiljø og arbeidshelse.
Budsjett og prosjekter
2007–2016, 316,17 mill. kr. 63 prosjekter
Hovedmål
«å skape forutsetninger for godt arbeidsmiljø og -helse og høy arbeidsmarkedsdeltakelse ved å framskaffe forskningsbasert kunnskap om: - sykefravær, uførhet, frafall og utstøting fra arbeidslivet - samspill mellom arbeid, arbeidsmiljø og -helse - effektive virkemidler for å forebygge og redusere sykefravær, uførhet og arbeidsrelatert sykdom og fremme godt arbeidsmiljø og -helse.
Delmål/prioriteringer
Disse målene søkes oppnådd gjennom å stimulere til forskning av høy kvalitet. Programmet skal også bidra til å styrke forutsetningene for kunnskapsbasert undervisning.» - sykefravær, arbeid, helse og utstøting av arbeidslivet, - samspillet mellom arbeid, arbeidsmiljø og helse.
Typer støtte
- forskerprosjekter, 95,4 % - kompetanseprosjekt for næringslivet, 2,3 % - personlig postdoktorstipend, 1,9 % - forprosjekt, annen prosjektstøtte, personlig utenlandsstipend og arrangementsstøtte, 0,3 %
Kilder: Forskningsrådet, Programplan 2011–2016. Sykefravær, arbeid, helse – SYKEFRAVÆR, (Norges forskningsråd), Oslo 2011: 3; https://www.forskningsradet.no/prognett-sykefravaer/Forside/122699389553

Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM)

Programperiode
2009–2018
Historikk
VAM er en sammenslåing av tre tidligere programmer: velferdsprogrammet, arbeidslivsprogrammet og IMER.
Budsjett
1 031 165 570 kr.
Finanseringskilder, 2009–2018
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet/Arbeids- og sosialdepartementet, 654 mill. kr. - Barne- og likestillingsdepartementet, 161,5 mill. kr - Justisdepartementet, 82, 4 mill. kr. - Klima- og miljødepartementet, 47,2 mill. kr - Kunnskapsdepartementet, 46, 3 mill. kr. - Helse- og omsorgsdepartementet, 2009–2012, 25, 2 mill. kr. - Nærings- og handelsdepartementet/Nærings- og fiskeridepartementet, 2009–2016, 12 mill. kr - Diverse, (NORAD og NHO?), 2,5 mill. kr
Hovedmål
«Forskningen fra programmet skal bidra til å videreutvikle velferdssamfunnet, gjennom å stimulere til og utvikle: - forskning som er empirisk forankret, teoretisk reflektert og metodisk solid - forskning som utvikler nye perspektiver, både når det gjelder tverr- og flerfaglighet, teoretisk rammeverk og empiriske metoder - forskning som er internasjonalt orientert og komparativ - forskning som bidrar til langsiktig kunnskapsoppbygging for politikkutvikling og forvaltning.»
Tematiske områder 2009, VAM I
- Rikdommens paradoks: velstandsutviklingens sosiale, kulturelle og økonomiske betydning i et langsiktig perspektiv - Verdiskapning og arbeidslivets organisering - De inter- og transnasjonale dimensjonene - Humankapital og økonomiske, organisatoriske og sosiale regimer - Arbeidsmarked og yrkesliv - Velferdspolitikken organisering og styringsbetingelser - Politikkens prosesser, legitimitet og normative grunnlag - Konsekvenser av økt rettsliggjøring - Aldring og yrkesdeltagelse - Internasjonal migrasjon - Familie og samfunn - Barn og unges oppvekstvilkår – marginaliseringens mekanismer - Marginalisering og kriminalitet - Sosial ulikhet og fattigdom - Helse og funksjonsevne: konsekvenser for sosial ulikhet og utvikling av velferdspolitik - Aldring, generasjon og demografi - Oppslutning og bærekraft
Delmål
- teoretisk mangfold - internasjonalisering - bruk av forskning: formidling og dialog med omverdenen
Tematiske områder, 2013, VAM II
- Verdiskapning og arbeidslivets organisering - Politikkens prosesser, legitimitet og normative grunnlag - Migrasjon, integrering og transnasjonale relasjoner

• Produksjon, kvalitet og effekt av velferdstjenester • Familieliv – relasjon til velferdssamfunn og arbeidsliv • Barn og unges oppvekstvilkår • Sosial ulikhet og inkludering • Oppslutning og bærekraft
Delmål
• teoretisk mangfold • internasjonalisering • bruk av forskning: formidling og dialog med omverdenen
Typer støtte
• Forskerprosjekter • Post doktor-stipendier • Kompetanseprosjekter • Institusjonsforankrede prosjekter (ISP) (sjekke opp)
Kilder: Forskningsrådet, Evaluering av VAM-programmet. Rapport fra evalueringskomité 2017. Program. Velferd, arbeidsliv og migrasjon – VAM, (Norges forskningsråd), Oslo 2017: 4; Forskningsrådet, Programplan 2009–2018. Program. Velferd, arbeidsliv og migrasjon – VAM, (Norges forskningsråd), Oslo 2009: 3.

Evaluering av pensjonsreformen (EVA–PEN)

Programperiode
2010–2018
Budsjett
56 mill. kr.
Finansieringskilder
Arbeidsdepartementet
Hovedmål
Evalueringens hovedmål er å studere gjennomføringen av reformens hovedmål: • arbeidsretting: flere i arbeid og aktivitet, færre på stønad • brukerretting: enklere for brukeren, og bedre tjenester tilpasset deres behov • effektivisering: en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning.
Delmål
• Koblinger mellom reformens mål og strukturelle utforming • Forholdet mellom de ulike organisatoriske komponentene i reformen • Demografi, kultur, kompetanse og profesjon • Brukernes perspektiv • Den praktiske dimensjonen
Typer støtte
• 10 forskerprosjekter • 1 doktorgradsstipend
Kilder: Forskningsrådet, Pensjonsreformen i Norge. Funn fra evalueringen av reformen (2001–2018). Evaluering av pensjonsreformen (EVA-PEN); Arbeidsdepartementet, Supplerende tildelingsbrev til Norges forskningsråd (NFR) – evaluering av Pensjonsreformen [sic.], 23.3.2010; Forskningsrådet, Programrapport – 2017 Evaluering av pensjonsreformen (EVA-PEN). Lest på www.forskningsradet.no, programmets nettside, 4.12.2018.

Vedlegg 2: Intervjuguide

Informanter i departementer, direktorater og organisasjoner

Spørsmål
For alle: introduksjon og nytte av velferdsforskning generelt
1) Navn, stilling, arbeidsplass, arbeidsoppgaver 2) Hvordan kommer dere i kontakt med forskning på relevante saksfelter? 3) Hvordan bruker dere forskningsbasert kunnskap 4) Bruker du velferdsforskning i ditt daglige arbeid?/ Hvilken betydning har velferdsforskning for deg/ditt arbeidssted? <i>«Definisjon av velferdsforskning: «Forskning som tar sikte på å øke forståelsen for sammenhengen mellom velferdsordninger, utdanningssystemet og arbeidslivets funksjonsmåte, og samspillet mellom velferdsstat, markedsøkonomi, familien og andre sosiale institusjoner i Norge. Velferdsforskning omfatter temaer som arbeidsliv, sykefravær, livsvilkår, oppvekst og omsorg, migrasjon og integrering, sosial ulikhet, likestilling, regionale endringsprosesser, deltakelse og demokrati, offentlig og privat ansvar og oppgaveløsning innenfor velferdssektorene sammenhengen mellom velferdsordninger, utdanningssystemet og arbeidslivets funksjonsmåte, og samspillet mellom velferdsstat, markedsøkonomi, familien og andre sosiale institusjoner.»</i> 5) Har dere kontakt med/ oppsøker relevante forskere/fagmiljøer? 6) Hvilke former for kontakt har dere? typer kontakt? 7) Er det noen form for organisering/ systematikk i innhenting av forskning og/ kontakt med forskere? 8) Hvordan organiserer dere bruken av forskningsbasert kunnskap? a. utvalgsarbeid? b. innledninger/foredrag i avdelingen? c. møtt/ ringt opp vedkommende / d. kontakt på annen måte? 9) Har forskningsresultater endret saksfremstillinger? Hvis ja, hvordan? 10) Har du kjennskap til programmer/prosjekter som Forskningsrådet har hatt innenfor velferdsforskning?
For dem med kjennskap/involvering i Forskningsrådets programmer
11) Har du kjennskap til programmer/prosjekter som Forskningsrådet har hatt innenfor velferdsforskning? 12) Hvis ja hvilke(t)? har du hatt befatning med? • Arbeidslivsforskning, 2002–2010 • Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner, 2002–2010 • Velferdsprogrammet, 2004–2008 • Evaluering av NAV-reformen, 2006–2014 • Evaluering av pensjonsreformen, 2010–2018 • Sykefravær, arbeid og helse, 2007–2016 • Velferd, arbeidsliv og migrasjon, 2009–2018 13) Er det deler av programmet/prosjekter du kjenner bedre enn andre? Hvilke(t)?
For dem med kjennskap/involvering i Forskningsrådets programmer/ -prosjekter
14) I hvilke(n) sammenhenger kom du i kontakt med /var involvert i programmet (ene)/ett eller flere delprosjekter av programporteføljen? a. i forbindelse med utforming av bestilling(er)?

b. som skriftlig resultater av forskningsresultatene? c. På konferanser, presentasjoner og/eller møter d. via massemedia/sosiale media e. kontakt med enkeltforskere f. for bruk i eget arbeid
15) Har du noen oppfatning om hvordan Forskningsrådet formidler fra velferdsprogrammene og forskningsresultater fra dem?
16) Har du/din avdeling/enhet tatt forskningsresultatene i bruk?
17) Hvis, ja på hvilke(n) måte(r)?
18) Hvis nei, hvorfor ikke?
19) Har dere brukt forskerens kompetanse, hvordan?
a. i utvalgsarbeid? b. innledninger/foredrag i avdelingen? c. møtt/ ringt opp vedkommende / vært i kontakt på annen måte?
20) Har forskningsresultater endret saksfremstillinger? Hvis ja, hvordan?
21) Er det spesielle (t) fagmiljø/forskningsinstitusjoner /forskere som er sentrale for det arbeidsfeltet du arbeider med?
22) Har du opplevd noen endringer/utvikling i velferdsprogramme(t)ene /prosjektene/hos forskerne i fra 2000 til i dag?
23) Hva tenker du om Forskningsrådets arbeid for programmer og satsing på forskning på velferdsfeltet?
a. Hvilken merverdi og hvilke kostnader/svakheter gir det å finansiere velferdsforskning gjennom Forskningsrådet?
For alle intervjuer: generelt om forvaltningseffekter
24) Kjenner du til eksempler på at velferdsforskning har endret praksis og instruks i forvaltningen?
25) Har du noen eksempler på at pågående forskning, eller forskningsresultater, ikke har hatt noen, eller hatt mindre betydning for ditt arbeid, eller avdelingen?
26) Finnes det eksempler på at forskningsresultater/et fagmiljø/enkeltforskere har påvirket endret et saksfelt? For eksempel slik at det er kommet nye forskrifter og retningslinjer?
27) Har forskning, etter ditt syn, ført til ny oppmerksomhet /forsterkede innsatser/omprioriteringer på felt av velferdsområdet?
For alle: politiske effekter
28) Kjenner du til tilfeller der velferdsforskning har tydelig endret måten man snakker om en sak, eller et problemkompleks på?
29) Hva betyr forskningsresultatene og hva betyr forskeren for en sak?
For alle: utviklingstrekk ved velferdsforskningen
30) Har du opplevd endringer når det gjelder forskningen og forskere med hensyn til for eksempel temaer, tilgjengelighet, formidling av forskning?
31) Hvilke områder/saksfelter er slik du ser det, godt dekket med forskning, hvilke er mindre utforsket? Hvor finnes det kunnskapshuller?
Er det noe jeg har glemt? Er det andre temaer vi burde ha tatt opp?

Vedlegg 3: Deltakelse i styrer, råd og utvalg

Listen nedenfor angir hvilke offentlige styrer og råd vi finner deltakelse fra en eller flere av de 641 personene vi har identifisert som mottakere av støtte fra Forskningsrådets programmer for velferdsforskning (se vedlegg 1). Tallene foran angir antall medlemmer fra listen over de 641 forskerne med støtte fra Forskningsrådet. Styreverv ved forskernes egen institusjon er ikke tatt med i oversikten.

- Adopsjonsutvalget
- 2, Ankenemnda for sykepengar i arbeidsgiverperioden
- 4, Barnefamilieutvalget
- Bergeutvalget
- Børsklagenemnden
- Den nasjonale forskningsetiske komite for medisin (NEM)
- 8, Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- 6, Den norske UNESCO-kommisjonen
- Det felles ekspertutvalg
- 3, Det kriminalitetsforebyggende råd
- Det veterinærmedisinske rettsråd
- 2, Ekspertutvalg for barn og ungdom
- 3, Ekspertutvalg for finansiering av livsopphold ved voksnes utdanning
- Ekspertutvalg for oppgaver til de nye fylkeskommunene
- Ekspertutvalg om etter- og videreutdanning
- Ekspertutvalg skal vurdere vannkraftbeskatningen (Kraftskatteutvalget)
- Ekspertutvalget utdanning til arbeid i barnevernet
- Fagråd for Produktregisteret
- Fagrådet for Statens institutt for rusmiddelforskning
- 2, Familievernutvalget
- Finanskriseutvalget
- 2, Fordelingsutvalget

- Forum for økt verdiskaping i næringslivet
- Forvaltningslovutvalget
- 3, Frivillighetsregisternemnda
- FUG Foreldreutvalget for grunnopplæringen
- Hovedstyret for Norges forskningsråd
- Industriutvalget
- 2, Klagenemnda for likestilling
- Kvinnevoldsutvalget
- 3, Likelønnskommisjonen
- 4, Likestillings- og diskrimineringsnemnda
- 7, Likestillingsutvalget
- Lovutvalg på grunnopplæringens område
- Midtlyng-utvalget Utvalg for bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov
- Nasjonalt råd for prioriteringer i helsetjenesten
- Nasjonalt råd for tobakksforebygging 2008-2011
- Norsk kulturråd
- Off utv om grunnleggende rettigh til mennesker m utviklingsh
- Offentlig utvalg om videregående opplæring
- Pensjonskommisjonen
- Produktivitetskommisjonen
- Referansegruppe for samordning av norsk deltakelse i Nordisk ministerråd
- Rettshjelpsutvalget
- 3, Rikslønnsnemnda
- Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY)
- 2, Samboerutvalget
- Sametinget
- 3, Statens råd for likestilling av funksjonshemmede
- Stemmerettsjubileet 1913-2013
- Styret for Datatilsynet
- 2, Styret for Likestillingssenteret
- Styret for Statens lånekasse for utdanning
- Styret for Statistisk sentralbyrå
- Styret i Norsk rikskringkasting AS
- 2, Sysselsettingsutvalget
- Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi
- 2, Teknologirådet
- Tilsynsrådet for Ila landsfengsel og sikringsanstalt
- Utvalg - aldersgrense og tilpasninger i arbeidslivet
- Utvalg for utredning av etterlatteytelsene i folketrygden

- 2, Utvalg for utredning av etterlatteytelsene i folketrygden
- Utvalg mot diskriminering av funksjonshemmede
- Utvalg om innvandringens konsekvenser
- Utvalg som skal foreta referansetesting av norsk næringslivs rammevilkår
- 2, Utvalg som skal gjennomgå arbeidstidsbestemmelsene (Arbeidstidsutvalget)
- Utvalg som skal utrede brede pensjonsordninger
- Utvalg som skal utrede et nasjonalt kvotesystem fra klimagasser (Kvoteutvalget)
- Utvalg til å vurdere førtidspensjonerings spørsmål
- Utvalget for framtidens skole Ludvigsen-utvalget
- 2, Velferds- og migrasjonsutvalget
- Verdikommisjonens styringsgruppe
- 2, Østberg-utvalget Utvalg for gjennomgang av opplæringstilbudet til minoritetsspråklige barn, unge og voksne

Vedlegg 4: Høyt siterte artikler

Liste over artikler som er blant de 5 høyt siterte innen sine fagfelt (justert for publiseringsår). Listen omfatter kun artikler i internasjonale tidsskrifter indeksert i Web of Science publisert i perioden 2011-2015.

Tittel	Tidsskrift	Antall siteringer tom 2017	Prosent til	Årstall	DOI
Teacher job satisfaction and motivation to leave the teaching profession: Relations with school context, feeling of belonging, and emotional exhaustion	Teaching and Teacher Education	102	0.2	2011	10.1016/j.tate.2011.04.001
Outcomes of exposure to workplace bullying: a meta-analytical review	Work & Stress	108	0.4	2012	10.1080/02678373.2012.734709
Crafting a job on a daily basis: Contextual correlates and the link to work engagement	Journal of Organizational Behavior	113	0.4	2012	10.1002/job.1783
Priceless: The nonpecuniary benefits of schooling	Journal of Economic Perspectives	109	0.7	2011	
The Structure of Genetic and Environmental Risk Factors for Syndromal and Subsyndromal Common DSM-IV Axis I and All Axis II Disorders	American Journal of Psychiatry	155	0.8	2011	10.1176/appi.ajp.2010.10030340
Central Themes in the Study of Transnational Parenthood	Journal of ethnic and migration studies	52	0.9	2012	10.1080/1369183X.2012.646417
Exposure to bullying behaviors as a predictor of mental health problems among Norwegian nurses: Results from the prospective SUSSH-survey	International Journal of Nursing Studies	25	0.9	2014	10.1016/j.ijnurstu.2013.06.017
Children's active travel and independent mobility in four countries: Development, social contributing trends and measures	Transport Policy	84	1.0	2011	10.1016/j.tranpol.2011.01.005
Parenthood and happiness: a review of folk theories versus empirical evidence	Social Indicators Research	51	1.2	2012	10.1007/s11205-011-9865-y
Problematic video game use: estimated prevalence and associations with mental and physical health	CyberPsychology, Behavior and Social Networking	99	1.3	2011	10.1089/cyber.2010.0260
Social media and mobilization to offline demonstrations: Transcending participatory divides?	New Media and Society	34	1.4	2013	10.1177/1461444812462844
Migrant Balancing Acts: Understanding the Interactions Between Integration and Transnationalism	Journal of ethnic and migration studies	35	1.4	2013	10.1080/1369183X.2013.765647
Attrition and generalizability in longitudinal studies: findings from a 15-year population-based study and a Monte Carlo simulation study	BMC Public Health	73	1.5	2012	10.1186/1471-2458-12-918
Work and common psychiatric disorders	Journal of the Royal Society of Medicine	86	1.5	2011	10.1258/jrsm.2011.100231

Constrained agency: re-evaluating the geographies of labour	Progress in Human Geography	72	1.8	2011	10.1177/0309132510366746
Insomnia as a risk factor for ill health: Results from the large population-based prospective HUNT Study in Norway	Journal of Sleep Research	57	2.0	2014	10.1111/jsr.12102
The association between habitual diet quality and the common mental disorders in community-dwelling adults: the Hordaland health study	Psychosomatic Medicine	97	2.1	2011	10.1097/PSY.0b013e318222831a
The publics' concern for global warming: A cross-national study of 47 countries	Journal of Peace Research	36	2.2	2012	10.1177/0022343311425841
Well-being and mobility: a theoretical framework and literature review focusing on older people	Mobilities	30	2.2	2014	10.1080/17450101.2013.784542
Longitudinal relationships between workplace bullying and psychological distress	Scandinavian Journal of Work, Environment and Health	56	2.4	2012	10.5271/sjweh.3178
Daily transactional and transformational leadership and daily employee engagement	Journal of Occupational and Organizational Psychology	30	2.7	2014	10.1111/joop.12041
The bidirectional association between depression and insomnia: The HUNT Study	Psychosomatic Medicine	66	2.8	2012	10.1097/PSY.0b013e3182648619
Too young to leave the nest? The effects of school starting age	Review of Economics and Statistics	58	3.0	2011	NULL
Workplace bullying and mental distress - a prospective study of Norwegian employees	Scandinavian Journal of Work, Environment and Health	60	3.0	2011	10.5271/sjweh.3156
The joint structure of DSM-IV Axis I and Axis II disorders	Journal of Abnormal Psychology	79	3.1	2011	10.1037/a0021660
No Child Left Behind: Subsidized Child Care and Children's Long-Run Outcomes	American Economic Journal: Economic Policy	51	3.7	2011	10.1257/pol.3.2.97
Common mental disorders and long-term sickness absence in a general working population. The Hordaland health study	Acta Psychiatrica Scandinavica	49	4.1	2013	10.1111/j.1600-0447.2012.01902.x

Tabelloversikt

Tabell 2.1 De ti enhetene i hhv. institutt og UoH-sektoren som oppga å ha mest velferdsforskning i 2017. Rangert etter samlede utgifter til velferdsforskning.....	23
Tabell 5.1 Antall personer involvert i norsk velferdsforskning etter stillingsgruppe og sektor, og andel kvinner i 2017.....	53
Tabell 6.1 Mest brukte publiseringskanaler 2011-2015*	66
Tabell 6.2 Andel publikasjoner med utenlandsk og nasjonalt samarbeid, 2011-2015 per disiplin.	68
Tabell 6.3 Internasjonalt samarbeid med Norge, 2011-2015, antall publikasjoner og andel av totalt antall publikasjoner.	69

Figuroversikt

Figur 2.1 Driftsutgifter til velferdsforskning etter sektor. Mill. kr. 2007–2017. Faste priser	21
Figur 2.2 Tematisk fordeling av velferdsforskning etter sektor. Mill. kroner, 2017.....	24
Figur 2.3 Fordeling av ressursinnsatsen til velferdsforskning etter forskningsområde i 2011, 2013 og 2017.*	25
Figur 2.4 Fordeling av ressursinnsatsen til velferdsforskning etter fagområde i 2013.....	25
Figur 2.5 Prosentvis fordeling av finansieringskilder for velferdsforskning, 2017.....	27
Figur 2.6 Andel av UoH-instituttene velferdsforskning som er finansiert gjennom NFR-midler (y-akse) vs. UoH-institusjonens grunnbevilgning (x-akse)	28
Figur 3.1 Innhenting av forskningsbasert kunnskap fra ulike kilder. Svar i prosent	34
Figur 3.2 Kanaler for tilgang til forskningsbasert kunnskap, svar i prosent	36
Figur 3.3 Antall deltakelser i styrever, råd og utvalg per forsker med støtte fra Forskningsrådets velferdsprogrammer (kun forskere med verv er vist)	39
Figur 4.1 Avgrensning av velferdsrelaterte eksempler på samfunnseffekter	44
Figur 4.2 Antall velferdseksempler (N=89) fordelt på fire arketyper for eksempler på samfunnseffekter av velferdsforskning	47
Figur 4.3 Andel «velferdseksempler» som er relatert til velferdstema og andel ressurser fordelt på samme tema i 2017.....	51
Figur 5.1 Velferdsforskere med finansiering fra Forskningsrådets programmer etter fagfelt. Tall for hele perioden 2000-2014.....	55
Figur 5.2 Status pr. 2017 for alle med støtte fra Forskningsrådets velferdsprogrammer fra 2000-2014 (N=641)	56
Figur 5.3 «Aktive» velferdsforskere (N=408) etter stillingskategori i 2017.	57

Figur 5.4 Sektortilhørighet for velferdsforskere som er ute av Forskerpersonalregisteret i 2017.	58
Figur 6.1 Figur 6.1. Antall publikasjoner 2005-2015.....	62
Figur 6.2 Fordeling av publikasjoner* 2005-2015 etter program.....	62
Figur 6.3 Fordeling av publikasjoner, 2011-2015, per institusjonen og institutt. Andel* av totalt antall publikasjoner.....	63
Figur 6.4 Fordeling av velferdsforskningspublikasjoner etter fagfelt, 2011-15 publikasjonene.	64
Figur 6.5 Fordeling av publikasjoner etter publiseringstype og språk, 2011-15 publikasjonene.....	65
Figur 6.6 Andel publisering på norsk etter disiplin (de største), 2011-15 publikasjonene, velferd og totalt Norge.....	65
Figur 6.7 Relativ siteringsindeks (verdensgjennomsnitt = 100), 2011-2015 publikasjonene etter disiplin (de største), omfatter kun artikler i internasjonale tidsskifter indeksert i Web of Science.....	67
Figur 6.8 Grafisk illustrasjon av nasjonalt samarbeid basert på artikler fra 2011-2015.	69
Figur 6.9 Antall publikasjoner 2005-2017.	70
Figur 6.10 Fordeling av publikasjoner etter fagfelt, 2011-17 publikasjonene.....	71
Figur 6.11 Relativ siteringsindeks (verdensgjennomsnitt = 100), 2011-2015 publikasjonene etter disiplin (de største), omfatter kun artikler i internasjonale tidsskifter indeksert i Web of Science.....	72

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no